วารสาร

ธรรมมาตา

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.

ปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๓ มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.
ปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๓ มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖
วารสาร ธรรมมาตา
๔๘

วารสารธรรมมาตา
เป็นเพื่อนธรรมของผู้ใฝ่ธรรมทุกท่าน

วารสาร
ธรรมมาตา
ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage

ปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๓ มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เพศมารดามีความสนใจความเป็นบัณฑิตในทางธรรมให้มากยิ่งขึ้น
๒. เพื่อเผยแพร่งานและกิจกรรมของธรรมาศรมธรรมมาตา
๓. เพื่อเป็นสื่อกลางสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับธรรมาศรม-ธรรมมาตา
*๔. เพื่อเป็น**เพื่อนธรรม**ของผู้ใฝ่ธรรมทุกท่าน*

เจ้าของ
ธรรมทานมูลนิธิ

ที่ปรึกษา
เมตตา พานิช

กองบรรณาธิการ
สุดา โกยวิวัฒน์ตระกูล, ชีวนันท์ พรธิระมงคล
สุภาวิณี วิบูลย์เขตร์, มนสิกุล โอวาทเภสัชช์

สำนักงาน
ธรรมาศรมธรรมมาตา (วารสารธรรมมาตา)
อาคารคณะธรรมทาน
๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ. ไชยา
จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทรศัพท์ ๐๘๖-๐๙๐-๓๒๙๖
e-mail : dharmamata@hotmail.com
IDLINE : PHAWITA2498

พิมพ์ที่
โรงพิมพ์พระพุทธศาสนา ของธรรมสภา
เลขที่ ๑/๔๕ ถนนบรมราชชนนี ๑๑๙ เขตทวีวัฒนา
กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์ ๐-๒๘๘๘-๗๙๔๐ ๐-๒๔๔๑-๑๕๓๕
โทรสาร ๐-๒๔๔๑-๑๔๖๔ ๐-๒๔๔๑-๑๙๘๓

พรปีใหม่ อย่าโง่เท่าเดิม

เรื่องของปีใหม่นี้มันก็ยังมีอยู่เป็น ๒ ชนิด คือ ปีใหม่ของคนโง่กับปีใหม่ของคนฉลาด

...ปีใหม่สำหรับคนโง่ ที่มันจะจมโลกให้ยิ่งกว่าปีเก่า คนโง่มันจะจมลงไปในโลกให้ยิ่งกว่าปีเก่า นี่มันแบบหนึ่ง สำหรับคนฉลาด คือคนที่มันจะพ้นโลกขึ้นมา พ้นโลกให้ยิ่งกว่าปีเก่า

ท่านทั้งหลายจะเป็นคนประเภทไหนในบุคคล ๒ จำพวกนี้ คือคนจมโลกก็จมลงไป โลกมันหลอกลวง จมลงไปในกองทุกข์มากกว่าก่อน จมลงไปในกิเลสมากกว่าก่อน ฟังดูแล้วก็น่าขยะแขยง แต่แล้วมันก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ พวกที่มันจะต้อนรับปีใหม่ด้วยการกิน การดื่ม การอบายมุขต่าง ๆ ให้มันยิ่งไปกว่าวันธรรมดา มันก็มีอยู่ คือ ปุถุชนทั้งหลาย

คนโง่ที่เป็นปุถุชนทั้งหลายที่มันไม่รู้ว่าเกิดมาทำไม เกิดมาจะได้อะไร คนพวกนี้มันรู้แต่เพียงว่าเกิดมาเพื่อให้ได้ความเอร็ดอร่อยอย่างเดียว ในวันปีใหม่เขาถึงแสวงหาความเอร็ดอร่อยกันสุดเหวี่ยง หาความเอร็ดอร่อย ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เป็นเรื่องของกามารมณ์เป็นส่วนมาก นี่คือคนโง่ที่มันจะจมโลกให้ยิ่งไปกว่าปีเก่า

ทีนี้ ก็มีอีกแบบหนึ่งของคนไม่โง่ คนตรงกันข้าม นี่เขาจะขึ้นมาเสียจากกาม จะขึ้นมาเสียจากกิเลส ขึ้นมาเสียจากทุกข์ เป็นเรื่องของสัตตบุรุษในพุทธศาสนา ให้เขารู้ว่าเกิดมาทำไม เขาควรจะได้อะไรที่ถูกต้องที่แท้จริง และเขาก็พยายามให้ได้สิ่งหล่านั้นให้มากกว่าปีเก่า ไม่จมกาม จมทุกข์ แต่ว่าขึ้นมาจนพ้นจากกาม กิเลส กองทุกข์ ให้ยิ่งกว่าปีเก่า...

พุทธทาสภิกขุ

“ตัวกู-ของกู”

เป็นศูนย์กลางชีวิตของคนธรรมดา (ปุถุชน)

...ในเรื่องความรู้สึกว่า “ตัวกู-ของกู” นี้ มันมีความลับมาก ถ้าไม่สนใจจริง ๆ แล้วก็เข้าใจไม่ได้ว่ามันเป็นตัวการของความทุกข์ หรือเป็นตัวการของโรคทางวิญญาณ

สิ่งที่เรียกว่า “**อัตตา**” หรือ “**ตัวตน**” นี้ มันตรงกับคำว่า **ego** ในภาษาลาตินที่รู้จักกันดี ถ้าความรู้สึกที่เห็นแก่ตัวตนเกิดขึ้น เราเรียกว่า **egoism** เพราะว่าถ้ารู้สึกว่ามี “**ตัวเรา**” แล้ว มันก็ต้องคลอดความรู้สึกว่า “**ของเรา**” นี้ออกมาด้วยเป็นธรรมดา ช่วยไม่ได้

เพราะฉะนั้น ความรู้สึกว่า “ตัวตน” และ “ของตน” รวมกันนั้น คือ egoism ความรู้สึกที่เป็น ตัวตน หรือ ego นี้ กล่าวได้ว่าเป็นของธรรมชาติ ธรรมดาที่ต้องมีอยู่ในสิ่งที่มีชีวิต แล้วยังแถมเป็นศูนย์กลางด้วย

ego ถ้าแปลเป็นภาษาอังกฤษก็ต้องแปลว่า soul คือ อัตตา และมันก็ตรงกับภาษากรีก ว่า kentricon ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Centre คำ kentricon นี้ตรงกับคำว่า Centre ในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่า “ศูนย์กลาง” เมื่อ ego และ kentricon คือสิ่ง ๆ เดียวกันแล้ว Soul อัตตา นี้ก็เป็นสิ่งที่ถือกันว่าเป็นศูนย์กลางของสิ่งที่มีชีวิต เป็น Nucleus ที่จำเป็นสำหรับสิ่งที่มีชีวิต เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถเอาออกไปได้ หรือเราไม่สามารถจะเว้นจากสิ่งนี้ได้สำหรับคนธรรมดา (ปุถุชน)

เป็นอันว่า ทุกคนที่เป็นปุถุชน จะต้องมีความรู้สึกที่เป็น egoism อยู่เป็นประจำ แม้ไม่แสดงออกมาให้เห็นชัดตลอดเวลาก็จริง แต่ก็จะแสดงออกมาทุกคราวที่ได้ เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัสทางผิวหนัง หรือ นึกอะไรขึ้นในใจ ฉะนั้น ทุกคราวที่มันเกิดเต็มรูปขึ้นมาเป็นความรู้สึกว่า ตัวกู-ของกู ให้ถือว่าเป็นโรคโดยสมบูรณ์แล้ว จะโดยอาศัยการ เห็นรูป หรือ ฟังเสียง หรือ ดมกลิ่น หรือ ลิ้มรส หรือ อะไรก็ตาม ถ้าในขณะนั้นเกิดความรู้สึกว่า ตัวกู-ของกู แล้วละก็ ถือว่าเป็นโรคโดยสมบูรณ์ คือมันเกิดความรู้สึกที่เห็นแก่ตัวจัดขึ้นมา

ตอนนี้ เราไม่เรียกว่า egoism แล้ว แต่เราจะไปเรียกว่า selfishness หรืออะไรทำนองนั้น คือ มันเป็น egoism ที่เดือดพล่านและน้อมไปในทางต่ำ หรือผิด หรือข้างเห็นแก่ตัว จนไม่ดูหน้าใคร คือไม่เห็นแก่ผู้อื่น ฉะนั้น มันจึงทำอะไรที่เป็นไปข้างเห็นแก่ตัวหมด เป็นความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่ปรารภตัวเองหมด นี่คือ อาการของโรค แสดงออกมาเป็น selfishness แล้วมันก็ทำอันตรายผู้อื่น และรวมทั้งตัวเองด้วย คือเป็นอันตรายแก่โลกมากที่สุด

ที่โลกเรากำลังลำบากยุ่งยากอยู่เดี๋ยวนี้ มันก็ไม่มีอะไรนอกไปจากเพราะสิ่งที่เรียกว่า selfishness คือ ความเห็นแก่ตัวของแต่ละคน ของแต่ละฝ่าย ที่คุมกันเป็นพวก ๆ อยู่ในโลกในเวลานี้ การที่ต้องรบกันอย่างที่ไม่อยากจะรบก็จำต้องรบกันนี้ มันก็เพราะบังคับสิ่งนี้ไม่ได้ หรือทนต่ออำนาจของสิ่งนี้ไม่ได้ มันจึงเกิดเป็นโรคขึ้นมา

โรคเห็นแก่ตัว นี้ มันตั้งขึ้นได้ คือมันรับเชื้อเข้ามาแล้ว ก่อเป็นโรคขึ้นมาได้ ก็เพราะว่าทุกคนไม่รู้จัก สิ่งซึ่งเป็นเครื่องต้านโรค กล่าวคือหัวใจของพุทธศาสนา

สิ่งที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น และพระองค์ก็ย้ำลงไปอีกทีว่า ถ้าใคร ได้ฟังความข้อนี้ ก็คือได้ฟังทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ถ้าได้ ปฏิบัติข้อนี้ ก็คือได้ปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนา ถ้าได้รับผล จากการปฏิบัติข้อนี้ ก็คือได้รับผลทั้งหมดในพุทธศาสนา

ทีนี้ ถ้าใครเข้าถึงความจริงข้อนี้ว่า สิ่งทั้งปวงล้วนแต่ไม่ควร ยึดมั่นถือมั่น ก็แปลว่าไม่มีเชื้อที่จะเกิดเป็นโรคโลภ โกรธ หลง หรือการกระทำผิดอย่างอื่นทั้งกาย วาจา และทางจิต เมื่อรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณ์ ประดังกันเข้ามา เชื้อต่อต้านภายในที่ว่า สิ่งทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น จะเป็นเชื้อต้านทานโรคอย่างยิ่ง มันไม่รับ เชื้อโรค หรือว่าถ้ารับ ก็รับเข้ามาทำลายหมดไป ไม่ก่อเชื้อลุกลามเป็นโรค ขึ้นมาได้ เพราะมีสิ่งต้านทานคอยทำลายอยู่เรื่อย เป็นอำนาจต้านทาน โรค เป็น immunity อย่างสูงสุดอยู่เรื่อย

นี่แหละ คือหัวใจของพุทธศาสนา คือหัวใจของธรรมะทั้งหมด ที่ว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น...

พุทธทาสภิกขุ

จากหนังสือ แก่นพุทธศาสน์ (ฉบับสมบูรณ์) หน้า ๑๕-๑๗-๑๘-๑๙

สารบัญ

ปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๓ มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

๔ พรปีใหม่ *พุทธทาสภิกขุ*

๖ ตัวกู-ของกู *พุทธทาสภิกขุ*

๑๔ คำว่าฌาน และ ญาณ *สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต)*

๑๘ ที่นี่มีคำตอบ *พระไพศาล วิสาโล*

๒๐ ศึกษาเรียนรู้ธรรม จากหนังสือธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส -ธรรมปาฏิโมกข์ (เล่ม ๑)

๔๒ อย่าทำร้ายตนเองด้วยธนูดอกที่สอง *พระไพศาล วิสาโล*

๕๖	ขำชีวิต	*ขวัญ เพียงหทัย*
๖๔	งานชิ้นสุดท้ายของพุทธทาส	*เมตตา พานิช*
๗๔	นักเดินทางสารภาพบาป	*สุชาติ สุขประสิทธิ์*
๘๐	พุทธทาสภิกขุในความทรงจำ	*นิคม เจตน์เจริญรักษ์*
๙๒	คำตอบของหลวงปู่ชา	*หลวงปู่ชา สุภัทโท*
๙๖	พระถูกฆ่า	*พุทธทาสภิกขุ*
๑๐๐	ข่าวจากธรรมาศรมธรรมมาตา	
๑๐๖	สมาชิกอุปถัมภ์	
๑๑๓	จดหมายถึงสมาชิก	

<u>ปก</u> *เอื้อเฟื้อภาพโดย : อรอนงค์ ทัศนาพิทักษ์*

ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่มีใครรู้ว่าวันพรุ่งนี้จะยังมีลมหายใจอยู่ไหม? ยศฐาบรรดาศักดิ์ วัตถุ เงินทอง ตำแหน่งหน้าที่ คำสรรเสริญ สิ่งเหล่านี้เป็นของไม่เที่ยง และมิได้อยู่ในอำนาจของเรา แต่ขึ้นอยู่กับหลายเหตุปัจจัย ทั้งตัวเราเอง สภาพสังคม สถานการณ์ ไม่มีใครบอกหรือรับรองได้ว่า จะไม่ตาย จะไม่จน ขึ้นสูงแค่ไหน วันหนึ่งเมื่อถึงเวลาก็ต้องปล่อยวางเป็นไปตามธรรมดาของกฎธรรมชาติ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา)

ไม่มีอะไรที่ยั่งยืนอยู่บนโลกใบนี้ และคงอยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ความตายก็เช่นกัน ความตายคือช่วงเวลาสิ้นสุดอายุของคนคนหนึ่งอย่างแน่นอน ไม่ว่าคนคนนั้นจะสูงศักดิ์ ร่ำรวย ฯลฯ หรือวัยหนุ่มสาว ซึ่งหลายคนมองว่าวัยนี้ห่างไกลจากความตาย แต่ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน

เราควรตระหนัก และเตือนตนเสมอว่า เวลานั้นมีค่ายิ่ง เพราะเมื่อเราตายไปแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นหลังความตายไม่มีใครรับรู้ได้ แต่ในขณะที่ยังมีชีวิต เราได้ทำสิ่งที่ถูกต้องหรือยัง เช่น การดูแลใส่ใจให้ความรักกับคนในครอบครัว การปรับความเข้าใจกล่าวคำขอโทษหรือให้อภัยกับคนที่เราโกรธ และยังเป็นการเตือนให้เราตระหนักว่าที่เรามุ่งมั่นทำหน้าที่อยู่ในขณะนี้ทำเพื่อประโยชน์ที่แท้จริงต่อชีวิตและสังคมหรือไม่

การที่เราเห็นความจริงของชีวิตอยู่เป็นประจำ ย่อมทำให้การดำเนินชีวิตไม่เป็นทุกข์ เมื่อถึงเวลาที่เราต้องเผชิญกับความตาย หรือการสูญเสียคนใกล้ตัว จะทำให้คลายความเศร้าโศก มีความสงบมั่นคงในภายใน เมื่อความตายมาถึง เราก็พร้อมที่จะเผชิญกับความตาย ปล่อยวางทุกอย่างคืนกลับธรรมชาติทั้งหมด เพราะรู้ซึ้งถึงเสียงของธรรมชาติ ที่ร้องบอกอยู่ตลอดเวลาว่า ทุกสิ่งเป็นอนิจจังทุกขัง อนัตตา.

สุภาวิณี วิบูลย์เวชช์

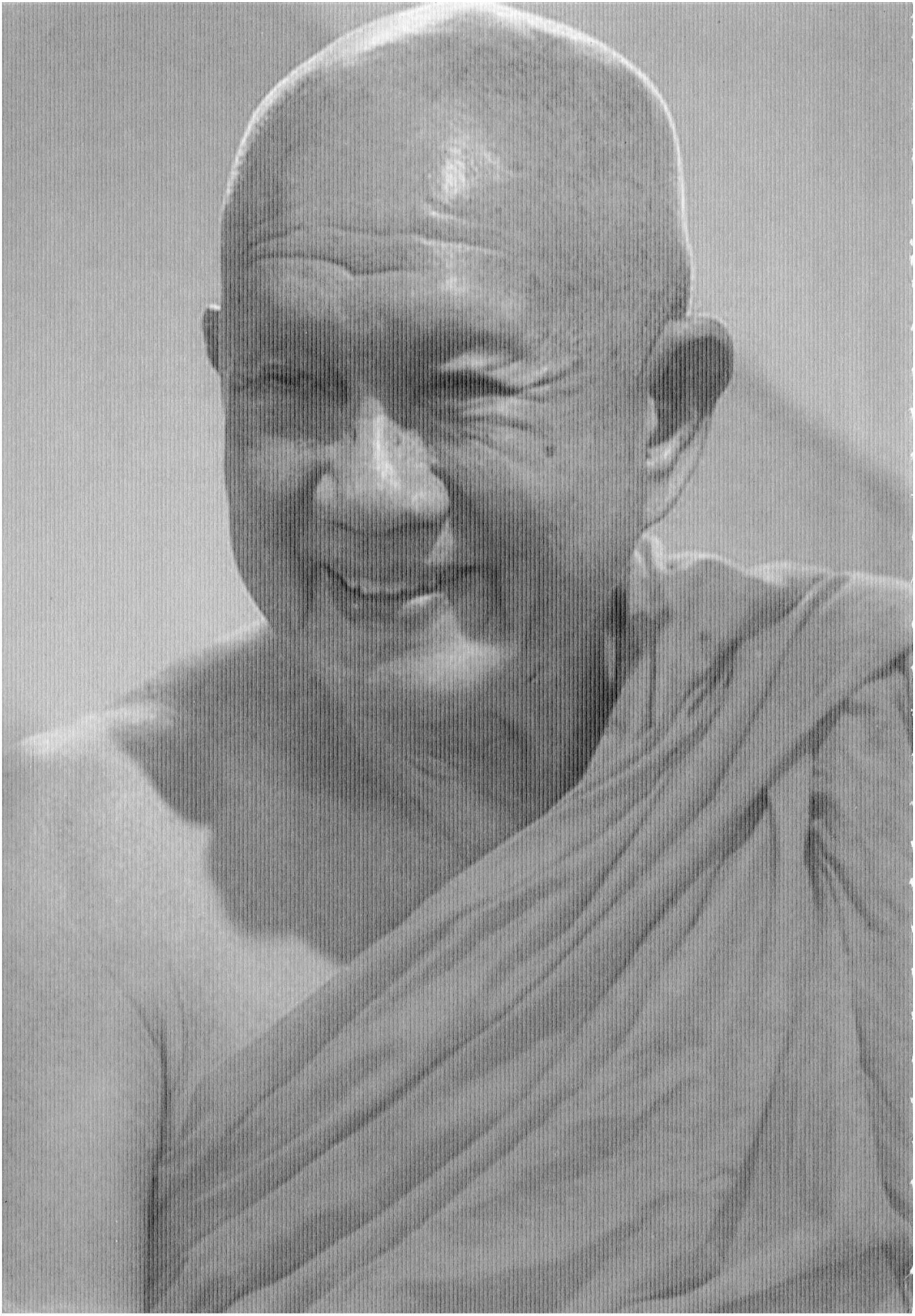

คำว่า “ฌาน” และ “ญาณ”

คำที่จำเป็นต้องรู้และเข้าใจให้ถูก สำหรับผู้เรียนรู้พุทธศาสนา

เพราะเกี่ยวเนื่องกับความหลุดพ้น

ฌาน คือ สภาพจิตที่มีสมาธิเป็นแกน ประกอบด้วยคุณสมบัติอื่น ๆ ที่ดีงามอีก ๒-๓-๔-๕ อย่าง แล้วแต่ฌานขั้นไหน ฌาน เป็นผลที่ประสงค์สำคัญของ สมถะ หรือ จิตตภาวนา

ฝ่ายวิปัสสนา ที่ว่ามีหลักการคือ รู้ เห็นตามความเป็นจริงนั้น ผลที่เกิดขึ้นของมันคือ **ญาณ** ชื่อใกล้กันมาก ระวังสับสน

ผลที่มุ่งหมายของวิปัสสนา คือ ญาณ

ผลที่ประสงค์ของสมถะ คือ ฌาน

พอถึงผลสำเร็จของวิปัสสนา เป็น ญาณ

ฌาน ของสมถะนั้น แปลว่า การเพ่งพินิจ แน่วแน่อยู่ จิตอยู่กับสิ่งที่ต้องการได้

แต่วิปัสสนา ทำให้เกิด ญาณ คือ ตัวความรู้ หรือ ความหยั่งรู้ ญาณจึงเป็นผลที่มุ่งหมายของวิปัสสนา

ที่พูดมาแล้วนี้ เป็นผลสำเร็จทั่วไป ต่อไปเป็นผลสำเร็จขั้นสุดท้ายของสมถะ

เมื่อทำให้จิตแน่วแน่เป็นอารมณ์เดียว เกิดฌาน พอได้ฌานแล้ว จะเกิดความสำเร็จขั้นสุดท้ายขึ้น คือ จิตจะปลอดพ้นหลุดไป หมายถึง หลุดพ้นไปจากสิ่งที่ไม่ดี ที่ไม่ต้องการทั้งหมด

จิตใจของคนเรานี้มีความขุ่นมัว มีความเศร้าหมอง มีกิเลส มีเรื่องทุกข์ร้อนต่าง ๆ มากมาย พอเราทำสมาธิได้ ฌาน แล้ว จิตอยู่กับสิ่งที่ต้องการได้ สงบ มันก็พ้นไปจากสิ่งที่ไม่ต้องการ สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่เป็นทุกข์ สิ่งที่เป็นความขุ่นมัวเดือดร้อนวุ่นวาย สิ่งที่เป็นกิเลสทั้งหมด ก็เรียกว่าเป็น ความหลุดพ้น แต่ความหลุดพ้นนั้นเป็นไปได้ชั่วคราว ตลอดเวลาที่เราอยู่ในสภาพจิตนั้น เมื่อไรเราออกจากสิ่งที่กำหนด ออกจากสมาธิ จิตของเราก็เข้าสภาพเดิม เราก็มีปัญหาได้อีก เราก็มีความทุกข์ได้อีก จิตใจของเรา ก็มีความขุ่นมัวเศร้าหมองได้อีก อันนี้จึงถือว่า เป็นความหลุดพ้นชั่วคราว ตอนนี้จะมีความยุ่งเรื่องศัพท์นิดหน่อย ศัพท์ไม่จำเป็นต้องจำ แต่ถือว่าฟังไว้ประดับความรู้ เรียกว่า วิกขัมภนวิมุตติ

วิกขัมภนวิมุตติ บางทีท่านเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สมยวิมุตติ **แปลว่า หลุดพ้นชั่วสมัย** สมย หรือ สมัย แปลว่า เวลา วิมุตติ แปลว่า ความหลุดพ้น พ้นจากกิเลสและความทุกข์ สมย ชั่วสมัย คือชั่วเวลา ได้แก่ **ชั่วเวลาที่เราอยู่ในสมาธิ** แต่สมัยหลังมักเรียกกันว่า วิกขัมภนวิมุตติ แปลว่า หลุดพ้นด้วยกดทับไว้ **เหมือนอย่างเอาหินไปทับหญ้าทำให้หยุดงอกงามไป** พอเอาหินออกแล้วหญ้าก็กลับเจริญงอกงามต่อไปอีก เหมือนกับกิเลสและความทุกข์ พอได้สมาธิ กิเลส และความทุกข์ ก็สงบเงียบ เหมือนกับหายไปหมดไป แต่พอออกจากสมาธิ กิเลสและความทุกข์นั้นก็เฟื่องฟูขยายตัวขึ้นมาได้อีก

นี่คือ ผลสำเร็จสุดท้ายของสมาธิหรือของสมถะ คือ สมยวิมุตติ หลุดพ้นชั่วคราว หรือ **วิกขัมภนวิมุตติ หลุดพ้นด้วยกดทับหรือข่มไว้**

ส่วน **วิปัสสนา** ทำให้เกิด **ญาณ** มีความรู้แจ่มแจ้ง รู้ตามที่เป็นจริง เมื่อรู้เห็นตามที่เป็นจริงแล้ว จิตจะเป็นอิสระหลุดพ้นจากสิ่งนั้น ๆ เด็ดขาดไปเลย

เมื่อเรารู้เข้าใจสิ่งใดตามความเป็นจริงแล้ว จิตของเราก็จะหลุดพ้นจากความยึดติดในสิ่งนั้น แล้วเราก็ไม่ขุ่นมัว ไม่ขัดข้องเพราะสิ่งนั้น เมื่อยังไม่รู้ว่าอะไรเราก็ขัดข้องอยู่กับสิ่งนั้น เมื่อเรารู้ เราก็หลุด เราก็พ้นได้ รู้เมื่อไรก็หลุดเมื่อนั้น

ทีนี้ **ความรู้เห็นตามเป็นจริงก็นำไปสู่ความหลุดพ้น เป็นอิสระอย่างชนิดเด็ดขาดสิ้นเชิง** เรียกว่า อสมยวิมุตติ คือ หลุดพ้นไม่จำกัดสมัย เรียกอีกอย่างว่า **สมุจเฉทวิมุตติ คือ หลุดพ้นโดยเด็ดขาด.**

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์

(ป. อ. ปยุตฺโต)

จาก หนังสือ ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง

ที่นี่...
มีคำตอบ

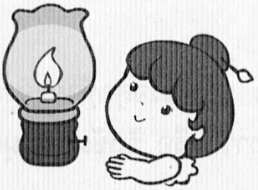

การนอนสวดมนต์เป็นบาปไหม?
สมควรปฏิบัติหรือไม่อย่างไร?

การสวดมนต์เป็นกุศล เช่นเดียวกับการเจริญสติหรือทำสมาธิ ดังนั้น จะทำเวลาใดในอิริยาบถใด ก็ถือว่าดีทั้งนั้น หากว่าทำด้วยใจที่สงบสำรวม มีสติอยู่กับสิ่งที่ทำ

อย่างไรก็ตามผลจะมากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับอิริยาบถด้วย เช่น ถ้าจะทำสมาธิ ก็ควรทำในอิริยาบถนั่ง หากจะเจริญสติ อิริยาบถนั่งหรือเดิน ก็มักให้ผลดีกว่าอิริยาบถอื่น การสวดมนต์ก็เช่นกัน หากทำในอิริยาบถนั่ง จะช่วยให้สงบสำรวมได้มากกว่า แต่หากจำเป็นจะนอนสวดมนต์ก็ได้ แต่ถ้านอนสวดมนต์เพราะขี้เกียจ ย่อมไม่เหมาะและเกิดประโยชน์น้อย.

พระไพศาล วิสาโล

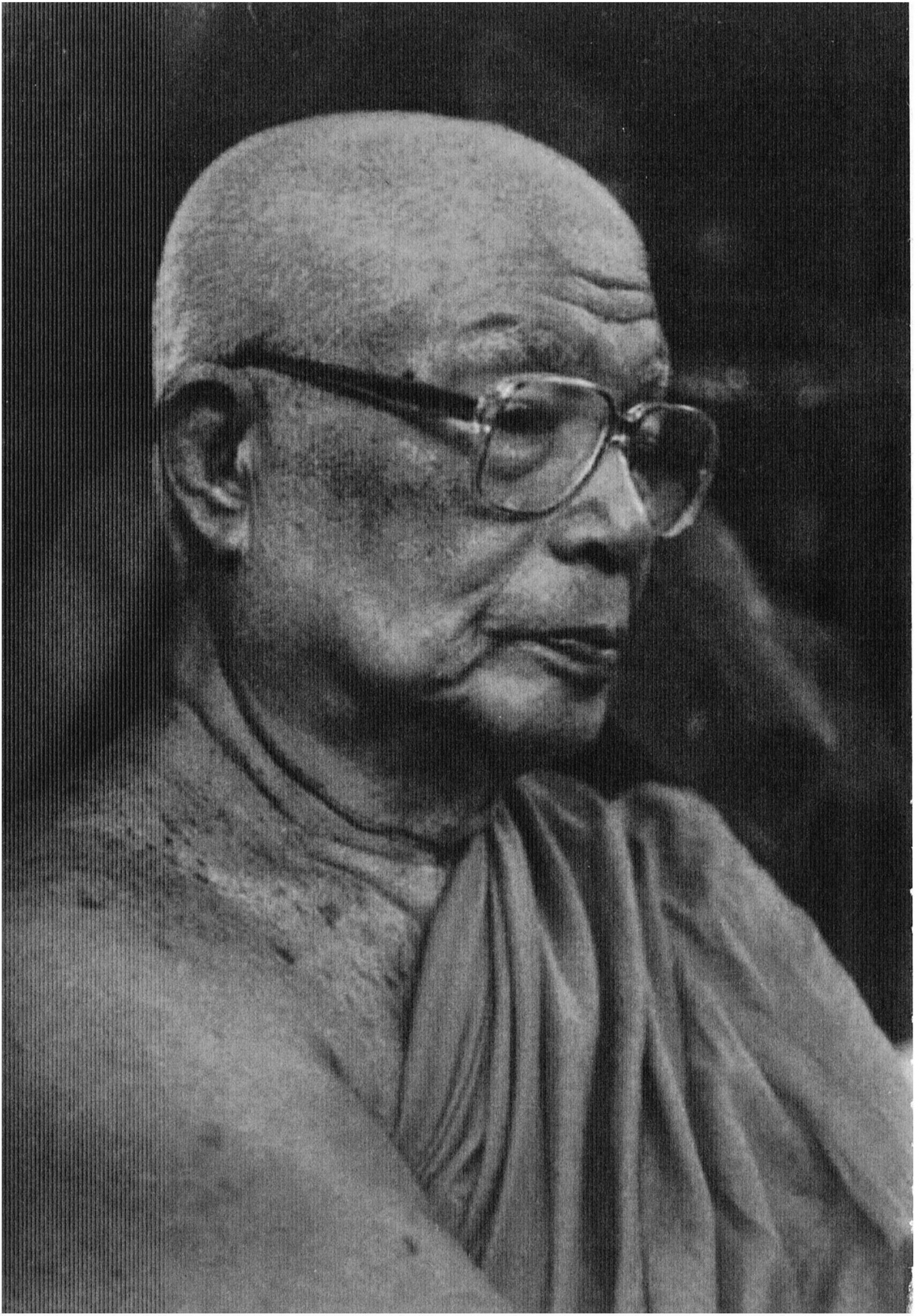

ธรรมปาฏิโมกข์ (เล่ม ๑)

ย่นความจาก : ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส

ภาพ ธรรมทานมูลนิธิ

พุทธทาสภิกขุ, ธรรมปาฏิโมกข์, ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส,
พิมพ์ครั้งที่ ๓, สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ, ๒๕๕๔.
(ลำดับพิมพ์เลขที่ ๑๔, เลขประจำเล่ม ๓๑, ๕๑๖ หน้า)

ธรรมปาฏิโมกข์

๘ การงานเป็นการปฏิบัติธรรม

วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๐
ตรงกับวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีมะแม

วันนี้ เป็นวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ จะพูดเรื่องอะไรกันดี **ทำการงานเป็นการปฏิบัติธรรมก็ทำได้**

เรื่องที่สำคัญที่สุดก็มีไม่กี่หัวข้อ บางหัวข้อก็ชัดเจน เพียงพอเรารู้กันเข้าใจกันดีแล้ว แต่บางหัวข้อรู้สึกว่าจะยังไม่รู้ โดยเฉพาะหัวข้อที่ว่า **การงานคือการปฏิบัติธรรม นี้ก็เป็นหัวข้อที่สำคัญที่สุด** และโดยเฉพาะสำหรับเราที่อยู่กันที่นี่ ยิ่งมีความสำคัญมาก *พวกอื่นเขาแยกการปฏิบัติธรรมะออกจากการงาน* จนถึงกับว่าการงานรวมกันไม่ได้กับการปฏิบัติธรรม *แม้ในหนังสือ อย่างเช่นหนังสือวิสุทธิมรรค หรืออรรถกถา* จำพวกเดียวกันนั้น *ก็จัดการงานไว้เป็นปลิโพธ คือเป็นอุปสรรค* หรือ อย่างน้อยก็เป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ทำให้ล่าช้าแก่การปฏิบัติธรรม แต่**ที่นี่เรากลับพูดว่าตัวการงานคือตัวการปฏิบัติธรรม** ใครฟังดี ฟังรู้ ก็ฟังเข้าใจถูก ถ้าฟังไม่ถูก ก็แปลว่าไม่รู้

ถ้าถือตามอรรถกถาเหล่านั้น ก็แปลว่า เราจะทำการงานให้เป็นการปฏิบัติธรรมไม่ได้ เพราะเป็นข้าศึกแก่กัน แต่**ขอยืนยันว่า “การงานคือการปฏิบัติธรรม”** อยู่เสมอ แล้วก็ถือหลักอันนี้มาเสมอตลอดเวลา ตั้งแต่แรกเริ่มเดิมทีจนกระทั่งบัดนี้

โดยเฉพาะพวกเรามีหลักกันอย่างนี้ คนอื่นเขามีหลักตรงกันข้ามจะเข้าใจว่าอย่างไร? พวกอื่นเขาว่า เมื่อปฏิบัติธรรมแล้ว ไม่ทำอะไรเลย แม้แต่หนังสือก็ไม่อ่าน ไม่มีอะไรที่จะทำได้นอกจากปฏิบัติธรรม ไม่ว่าในวิธีนั่งหลับตาภาวนายุบหนอพองหนอ หรืออะไรก็สุดแท้ เป็นเรื่องถูกของเขา ไม่ใช่เราจะหาว่าเขาผิดหรืออะไร มันเป็นเรื่องถูกของเขา ถูกอย่างของเขา ถูกเพื่อพวกของเขา ส่วนเรานี้ก็มีอย่างของเรา ใครจะถูกจะผิดก็ต้องแล้วแต่ใครจะชอบอย่างไหน

มีหลักมาตั้งแต่ก่อนมีสวนโมกข์ หรือเริ่มมีสวนโมกข์ จนกระทั่งบัดนี้ว่า **การงานคือการปฏิบัติธรรม หากเป็นงานที่จัดไว้ดี ที่จัดไว้ถูกต้อง ย่อมไม่เป็นอุปสรรค ไม่เป็นปลิโพธต่อการปฏิบัติธรรม** แล้วแต่ความสามารถของผู้นั้น จึงมีการทำการงานเรื่อยมาไม่มีหยุดไม่มีหย่อน จนรู้สึกอยู่ว่าทำอะไร ๆ เองตลอดมา ไสกบไม้เอง ขึ้นหลังคาเอง ทำอะไร ๆ เองทั้งนั้น ตั้งแต่แรกมีสวนโมกข์ ไม่มีใครช่วยทำให้มากมาย จนกระทั่งมีคนมาช่วยทำให้ เราก็ยังทำด้วย จนกระทั่งบัดนี้ ก็ยังมีการกระทำการงานอยู่เรื่อย ๆ การค้นคว้า การเขียนหนังสือ การเตรียมปาฐกถา การไปพูดก็เป็นการทำงานเหมือนกัน ก็ทำเรื่อยมาจนบัดนี้

เมื่อเรามีวิธีเฉพาะอยู่อย่างนี้ แต่คนอื่นเขาติเตียนว่าไม่ถูก *ต้องไปนั่งหลับตาภาวนาอย่างเดียว ใครรู้สึกอย่างนั้น เขาก็หนีไปเอาอย่างนั้น* แต่ถ้ามาดูผลกันแล้วก็รู้สึกว่า **เรายังมีความแน่ใจว่าแบบนี้ ปฏิบัติธรรมคือการงาน** หรือ**การงานคือการปฏิบัติธรรม ยังถูกต้องอยู่** ถ้ามีสักระยะหนึ่ง ที่จะต้องปลีกตัวเก็บตัวเป็นระยะสั้น ๆ ก็มีเหมือนกัน เป็นระยะเป็นคราว ๆ แต่จะเก็บตัวตลอดปี หรือตลอดชีวิตนี้ เป็นไปไม่ได้ ที่จะถืออย่างนั้น เพราะไม่มีประโยชน์อะไร

น่าคิดว่า ชีวิตนี้ทั้งชาติควรทำอะไรหรือไม่

ที่จริงควร**จะต้องคิดปัญหาข้อใหญ่**เสียก่อนว่า **ชีวิตทั้งชาตินี้จะเอาไปใช้อะไร?** เวลาและชีวิตทั้งชาติ ๆ นี้เราจะเอาไปใช้อะไร? แล้วจะนั่งหลับหูหลับตาใช้เวลาอยู่อย่างนี้หรือ? ถ้าเขาชอบ ก็อิสระเป็นสิทธิเสรีภาพที่เขาจะทำอย่างนั้น แต่ฝ่ายเรานั้น อยากจะให้ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ไม่มีประโยชน์ฝ่ายไหนเสียไป โดยวิธีที่ว่า *การงานคือการปฏิบัติธรรม* เพราะว่าเราทำมาเรื่อย ๆ เรื่อย ๆ เป็นเวลาหลายสิบปีหรือตลอดชีวิตก็ทำมาได้มาก ทำประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ได้เยอะแยะได้มากมายหลายอย่าง ยิ่งกว่าจะไปนั่งหลับหูหลับตาภาวนาทำเคร่ง ๆ เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อหรืออะไรทำนองนั้น แล้วไม่มีทางทำประโยชน์ใครได้เลย ในทางฝ่ายวัตถุนี้ แต่เขาก็จะอ้างว่า เขาทำอย่างนั้นเป็นการปฏิบัติการศึกษาธรรมอย่างสูง ไปสอนคน ก็ถูกของเขาเหมือนกัน แต่เราคิดว่าเรายังอยากจะได้กำไรมากกว่านั้น

การทำอย่างที่เขาทำ เราก็จะทำเหมือนกัน ทำให้ครบให้เต็มเหมือนอย่างที่เขาทำ แต่เราก็ยังทำประโยชน์ทางวัตถุ หรือยังเนื่องด้วยวัตถุ หรือทำประโยชน์ผู้อื่นที่เนื่องด้วยวัตถุหรือไม่ใช่วัตถุก็ตามอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจะมีมากไม่มีที่สิ้นสุด **เราทำอยู่เองใช้เองอะไรนี้ ไม่เท่าไรก็มีครบก็เหลือใช้ แต่ที่จะทำให้ผู้อื่นนี้ ไม่มีที่สิ้นสุด** ทำทุกอย่าง ไม่ว่าอะไรเคยทำทุกอย่าง เช่นบางคราวทำคล้าย ๆ กับว่าชาวบ้านเขาติเตียน หาว่าเป็นอาบัติบ้าง เป็นอะไรบ้าง โกยดินโกยทรายเลื่อยไม้เคยทั้งนั้น กวาดถนนก็เคย กวาดคลองก็เคย ทำอะไรที่เขาทำกัน เพื่อประโยชน์รวม ๆ เคยทั้งนั้น เขาหาว่าเราเป็นต้นเหตุให้ต้นไม้ถูกตัด ให้ดินถูกขุด เราต้องเป็นอาบัติ ก็ตามแต่เขาจะว่า คราวหนึ่งไปแต่งคลอง ตั้งเจ็ดวันเจ็ดคืนนอนค้างทำอยู่ที่นั่น ต้นไม้ถูกตัดจนคลองโล่ง เรือไปได้ ต้นไม้ถูกตัดนับได้ไม่รู้กี่ร้อยกี่พันต้น คนเขาบอกว่า เพราะผมเป็นเหตุทำให้พวกชาวบ้านเขาไปตัด อย่างนั้นก็ตามใจเขา ผมถือว่าคลองนั้นเป็นทางลัดทำแล้วได้ประโยชน์ยิ่งกว่าไม่ทำ เพราะเป็นหนทางลัด

เราถือว่า การงานคือการปฏิบัติธรรม นี้เป็นวิถีทางลัด

ลัดรวดเดียว ทั้งประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น

ลัดรวดเดียวถึงธรรมะสูงสุด

สอบไล่เสร็จไปในตัว

เราถือว่า *การงานคือการปฏิบัติธรรม* นี้เป็นวิถีทางลัด **ลัดรวดเดียว ทั้งประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น** ลัดรวดเดียวถึงธรรมะสูงสุด สอบไล่เสร็จไปในตัว มันมีการสอบไล่ด้วย ส่วนที่เขาเขียนไว้ในหนังสือ อรรถกถามีเหมือนอย่างที่ว่า คนอยากจะเรียนกัมมัฏฐาน แล้วก็ยังเป็นห่วงการงานเรื่องอะไรก็ตาม ยังต้องสร้างโบสถ์สร้างวิหาร สร้างอะไรต่าง ๆ แล้ว ปฏิบัติไม่ได้ ใจยังเป็นห่วงอยู่ ก็เป็นเรื่องน่าฟัง แต่สำหรับเราก็ตลุยลงไปเลยในการงานนั้น ให้ตัวการงานนั้น เป็นตัวการปฏิบัติธรรมเสียด้วย ไม่รู้ว่าของใครจะถูกกันแน่ แต่ว่าที่เห็นได้ง่าย ๆ นั้นก็คือ ตลอดชีวิตหลายสิบปีนี้ ควรจะมีอะไรที่เลื่อนขึ้นไป เหมือนกับทำพร้อมกันไปได้กับการงาน ถ้าใครมัวนั่งหลับตาภาวนา อยู่ตลอดหลายสิบปี ตลอดชีวิตนี้ก็ไม่ได้ทำอะไรเลย

ทำงานคือการปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องใหญ่

ที่ว่าการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรมขึ้นมานี้ ตามความคิดของเรานั้น ได้มองดูแนวปฏิบัติใหญ่ ๆ อยู่บางแนวหรือหลายแนว จึงถือเป็นแนวปฏิบัติธรรมไปตั้งแต่เริ่มแรก เริ่มต้นฟิตร่างกายให้แข็งแรง เหมือนพวกโยคีเขาฟิตร่างกาย แต่แทนการทำโยคะ เราทำการงาน ร่างกายแข็งแรงมันก็เป็นหฐโยคะ (*Hathe*)ไปได้ **ทำให้ร่างกายแข็งแรงเข้มแข็งเป็นหฐโยคะ** พวกโยคีเขาเรียก และถ้าหากว่าการงานนั้นไม่เป็นประโยชน์แก่ร่างกายตนเลย เป็นโยคะล้วน ๆ มันก็เป็นกรรมโยคะ

แล้วอีกประการหนึ่งเข้าใจว่าไม่มีใครสอนให้ทำหน้าที่ ทำอะไรโดยไม่หวังตอบแทน แล้วก็**ทำประโยชน์ผู้อื่นด้วยการอธิษฐานจิตว่าจะไม่เอาอะไรตอบแทน** ไม่ยอมรับการตอบแทน กระทั่งไม่กินอาหารที่ได้มาจากภาวะที่เป็นการตอบแทน ถ้าเป็นเรื่องตอบแทนแลกเปลี่ยนอย่างนั้นละก็ การทำงานนั้นก็เป็นค้าขาย เป็นการซื้อขาย เป็นเรื่องรับทั้งสิ้น ถ้ากินตามธรรมดา เขาถวายตามธรรมดา ไม่ถือว่ามีลักษณะเป็นการตอบแทนให้

อันนี้ไม่ใช่เล็กน้อย ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย **ไม่ใช่ธรรมะขั้นต่ำด้วยการเสียสละทำประโยชน์ออกไปเหมือนกับเครื่องจักร** ทำงานเหมือนเครื่องจักร ไม่หวังจะเอาอะไรตอบแทนมา เรียกว่าไม่ใช่ธรรมะขั้นต่ำจะต้องหัดกันมากเหมือนกัน และส่วนมากที่เราเห็น ๆ กันอยู่ ก็ทำงานหวังตอบแทนทั้งนั้น กล่าวคือทำหน้าที่สำเร็จก็ด้วยว่า ได้รับสิ่งที่เขาเรียกกันว่า สินน้ำใจ กำลังใจนี้ มีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้คอยชม ทุกคนแม้ไม่หวังเงินหวังของ ไม่หวังให้เขาตอบแทน ก็หวังให้เขาชม นี้คือการตอบแทน อย่างนั้นเป็นโยคีที่เลวมาก ใช้ไม่ได้ ที่ทำเพียงให้ใครออกปากชมหรือนึกชมอยู่ในใจก็ตาม แต่รู้ว่าเขาชม ก็มีกำลังใจ ทำขึงขังขึ้นมา ทำอะไร ๆ ได้ทั้งนั้น นี้เป็นโยคีที่เลวมาก ไม่มีกรรมะโยคะต้องไปสอบไล่วัดตัวเสียใหม่ตามแนวปฏิบัติคือ

อันดับ ๑ ทำให้ร่างกายแข็งแรง

อันดับ ๒ ทำเพื่อเสียสละความเห็นแก่ตัว

อันดับ ๓ เพื่อต่อสู้กิเลส หรือสอบไล่ตัวเอง ในการต่อสู้กิเลสที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป

โดยเฉพาะอันดับ ๒ และ ๓ จะเป็นโอกาส คือในขณะที่ทำงาน ก็มีหลายคนทำรวมกันกับบุคคลที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ หลายคน นั่นเป็นโอกาสที่จะเกิดกิเลส พอเข้าใกล้บุคคลที่ ๒ ที่ ๓ เป็นโอกาสให้เกิดกิเลส **ถ้าเป็นคนมีนิสัยยกหูชูหางอยู่ในใจมาแต่เดิม ไม่ว่าเข้าใกล้ใคร จะต้องเกิดกิเลสอย่างใดอย่างหนึ่ง** ไม่ปริยายใดก็ปริยายหนึ่ง ไม่ปริมาณใดก็ปริมาณหนึ่ง เป็นแน่นอน

กิเลสมันมีอยู่แล้ว มันเกิดพอกพูนขึ้น สุมสูงมากขึ้น ดูที่เป็นจริงกันดีกว่า ถ้าว่าตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกได้กลิ่น ฯลฯ ให้สังเกตกันจริง ๆ ตามเห็นรูป เห็นรูปคนที่ตัวเกลียด คนที่ตัวไม่นับถือ เห็นรูปคนที่ตัวไม่รักอย่างนี้ แล้วจะเกิดอะไรขึ้นมาในใจของคนนั้น? เมื่อสักว่าได้ฟังน้ำเสียงซึ่งอยู่คนละฝา คนละด้าน พอได้ยินน้ำเสียงคนที่ตัวไม่นิยมนับถือ ไม่รักไม่ชอบ อย่างนี้จะเป็นอย่างไรบ้าง? เพราะว่าถึงแม้คนที่ชอบที่รัก ที่อะไรก็ตาม แต่ฟังซ้ำ ๆ ซาก ๆ เข้า มันก็มีเรื่องกระทบกระทั่ง ทำให้เกิดความเกลียดความอิดหนาระอาใจเป็นธรรมดา

พอเข้าใกล้บุคคลที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ นี้ **นิสัยที่จะเด่นกว่าคนอื่นจะดีกว่าคนอื่น ย่อมมีย่อมแสดงออกมา** ก่อนนี้เก็บไว้ เดี๋ยวนี้แสดงออกมา แล้วถ้าควบคุมไม่ดี มันก็มากขึ้นไปอีก เจริญงอกงามขึ้นไปอีก นี้เป็นตัวอย่างชนิดที่จะเห็นได้ว่าการที่ทำลงไปจริง ๆ กับการที่คิดลำพังแต่คิด ๆ อะไร มันต่างกันมาก

บางคนคิด รู้สึกด้วยจิตใจ ว่าการเป็นผู้เสียสละ เพื่อเห็นแก่ผู้อื่นนั้น รู้สึกว่าเป็นของ**ทำได้ง่าย** แล้วเขาก็มีนิสัยอย่างนั้นจริง ๆ **แต่พอไปทำเข้าจริง ๆ มันทำไม่ได้** มันถอยหนี วิ่งหันผละหนี มันผิดกันที่ว่าคาดคะเนเอา กับโดนเข้าจริง ๆ การคิด คิดว่าเราทนร้อนได้ ทนหนาวได้ ทนหิวได้ อะไรอย่างนี้ไม่จริงหรอก จนกว่าจะลองจริง ๆ จึงจะรู้ว่าทนได้หรือไม่ แล้วส่วนมากก็ทนไม่ได้

เรื่องที่คิดคาดคะเน กำหนดตั้งใจ เรื่องพรรค์นี้ยังไม่ใช่ความจริง มันต้องไปลงมือทำเข้าจริง ๆ **ลงมือทำจริง ๆ จึงจะรู้ว่าเรานี้เป็นผู้เสียสละเพื่อผู้อื่นหรือไม่?** เรายังเป็นคนมีใจคอปกติหรือไม่? ในเมื่อเข้าใกล้บุคคลที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ แล้วก็เมื่อทำอะไรกันไป ชักจะเกิดเกลียดน้ำหน้าใครบางคนเข้าบ้างหรือไม่? ถึงแม้จะไม่พูดปริปากอะไรออกมา แต่ถึงกับหอบงานหนีไปทำเสียคนเดียว แม้เลี่ยงไปเสียอย่างนี้ก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน อาการอย่างนี้ ถ้ามองอีกแง่หนึ่งก็เป็นเรื่องอุปสรรคแก่การปฏิบัติธรรม ถ้ามองในอีกปริยายหนึ่งกลับกันเสีย ก็เป็นตัวการต่อสู้เพื่อการปฏิบัติธรรม หรือ**เป็นการปฏิบัติธรรมอยู่ในตัวการต่อสู้**

คนจำนวนหนึ่ง โดยมากชอบสุขสบาย หรือสำรวย นี่เขาคิดว่าเขารักษาศีลอยู่ได้จริง แต่เขาทำในมุ้ง แล้วเขานอนในมุ้ง หรือเขาอยู่ในห้องที่ยุงเข้าไม่ได้ คนที่อยู่กับยุงจริง ๆ ไม่ตบยุง นั่นถึงจะเป็นคนจริงกว่า ถ้าอยู่กับยุงให้ได้ นี่จึงจะอยู่อย่างที่ทำให้เป็นการปฏิบัติธรรมได้จริง

อย่างธรรมะนั้นก็ต้องเพื่อจะวัดดูว่าจะทนได้หรือไม่? มีเมตตากรุณา หรือว่า ไม่เมตตากรุณา? มันเป็นเรื่องพรรค์นี้ในอีกแง่หนึ่ง **มันเป็นเครื่องทดสอบ**ชนิดนี้ การทำการงานมันทำให้เหนื่อยให้ลำบากเป็นการทดสอบในข้อนี้ด้วย

การทำงานและผลของการทำงานในอันดับ ๓ ที่ว่ามันเป็นการศึกษาด้วย อันได้แก่**เรื่องทำลายตัวกูของกู นี้เป็นตัวปฏิบัติธรรมแท้ ๆ อย่างสูงสุด** พวกที่ไปนั่งหลับตาอยู่คนเดียว ไม่มีโอกาสที่จะผ่านหรือจะทำจริงได้ ถ้าเราจะไปทำทุกกิริยาอย่างพวกเดียรถีย์ หรือพระพุทธเจ้าก็คงจะดีเหมือนกัน แต่ผมว่าสู้เอาไปใช้ในการงานไม่ได้ ไปใช้ในการงานให้เป็นประโยชน์ เป็นอะไรขึ้นมา แก่ศาสนา แก่เพื่อนมนุษย์ **แทนที่เราจะไปทำทุกรกิริยาเฉย ๆ นั่งดูแรงงานที่เสียไป ๆ ก็เปลี่ยนเป็นเอามาใช้เป็นแรงงานที่เป็นประโยชน์** เป็นอนุสาวรีย์เหลืออยู่ไว้ในโลกนี้ **จะดีกว่า** และก็ไม่ต้องสร้างอนุสาวรีย์อื่นอีกแล้ว แล้วก็ไม่ต้องมีใครรู้ ไม่ต้องมีใครชม ไม่ต้องมีใครขอบใจ เรารู้คนเดียวก็พอ ว่าได้ทำอะไรไว้

ขอให้**ทบทวนดู**เถอะ เรื่อง**การงานคือการปฏิบัติธรรมนี้ ข้อแรก ทำให้ร่างกายแข็งแรงเข้มแข็ง ข้อที่ ๒ ทำให้เราฝึกฝนการเสียสละเพื่อผู้อื่น** *อย่างนี้เป็นรากฐานที่ดีที่สุดของการปฏิบัติธรรมะ ทำลายตัวกูของกู* **ข้อที่ ๓ เป็นการต่อสู้รบรากันกับตัวกูของกูนี้** *ทุกแบบทุกอย่างทุกวิถีทางทุกแง่ทุกมุม* อย่างน้อยมี ๓ อย่างเป็นผลขึ้นมา ไม่มีอะไรที่สำคัญกว่านี้ ถ้ามีก็เป็นข้อปลีกย่อย **เรียกว่าทางลัด** รวบรัดประโยชน์หลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน แล้วทำได้ในคราวเดียวกัน ลองคิดดูจะมองเห็นว่า น่าจะพอใจ กว่าที่จะทำงานอย่างเดียว แล้วไม่มีการฝึกฝนอย่างนี้ หรือไปนั่งหลับหูหลับตาอย่างเดียว ไม่มีการงานเลย อย่างนี้เป็นต้น

ขณะทำงาน ต้องตรวจสอบจิตใจไปด้วย

ทีนี้ เรามองดูที่วัดทั่ว ๆ ไปหลาย ๆ วัดก็มีการงานเหมือนกัน เหน็ดเหนื่อยมากที่บางวัดบางแห่ง แต่สังเกตดูจะไม่มีความมุ่งหมายในภายใน ไม่ได้มุ่งหมายอย่างลึกอย่างที่เรากำลังพูด มัน**เป็นเรื่องทำงานเสียจริง ๆ ถ้าอย่างนั้นยังไม่เป็นการปฏิบัติธรรม** เพราะเขาไม่สนใจแก่การปฏิบัติธรรมจากการงาน มีวัดหลายแห่งที่อาจารย์หรือศิษย์ช่วยกันทำการทำงานไม่ค่อยได้หยุดได้หย่อน แต่แล้วไม่เป็นการปฏิบัติธรรม นี่ก็เพราะเหตุว่าไม่รู้และไม่ได้มุ่งหมายนั่นเอง เมื่อเรารู้ความมุ่งหมายแล้วจึงพยายามจะรวมจะประสานมันเข้าไปด้วยกัน **เมื่อการงานเป็นการปฏิบัติธรรม ผลในส่วนการงานก็ได้ ผลในส่วนการปฏิบัติธรรมก็ได้**

สิ่งที่ผม**เป็นห่วงอยู่** และเอามา**พูดในฐานะเป็นปาฏิโมกข์**นี้ ก็ด้วยเห็นว่าพระเณรบางองค์จะไม่ทำอย่างว่า **จะทำแต่การงานโดยส่วนเดียว** หรือว่า**ไม่สนใจที่จะใช้การงานนั้นเป็นบทเรียนทดสอบจิตใจ** หรือบางทีถ้าร้ายกาจไปยิ่งกว่านั้นอีก **เอาการงานนั้น เป็นเหตุให้สร้างกิเลส** สร้างเวรสร้างภัย สร้างความอาฆาต สร้างอะไรต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเสียอีก เห็นได้จากการที่ไม่สมัครสมานสามัคคีกัน ขัดแข้งขัดขากันด้วยจิตใจอย่างนี้ก็ไม่มีผลดี เป็นโยคีที่เลวอย่างนี้ ไม่มีอาการแห่งบุคคลผู้เสียสละ ถ้าเสียสละแล้ว ต้องได้หน้า ต้องเอาหน้า ต้องให้คนรู้ อย่างนี้คือโยคี ที่เลวมาก **ในการเสียสละอะไรต้องให้คนรู้ ต้องให้คนชมนี้ไม่เรียกว่าเป็นการเสียสละ** อย่างนี้ไม่มีใครเขาถือว่าเป็นการเสียสละนอกจากคนชนิดนั้นคิดไปเองเท่านั้น

การเสียสละที่แท้จริง ถ้าทำได้**ต้องไม่ให้ใครรู้** ไม่ควรจะให้ใครรู้ การประพฤติปฏิบัติที่แท้จริงก็ควรจะไม่ให้ใครรู้ ไม่ต้องการให้ใครชม ต้องการซ่อนไว้ไม่ให้ใครรู้ว่าปฏิบัติอะไร หรือสละอะไร พยายามสละด้วยความบริสุทธิ์ใจ ปฏิบัติด้วยความบริสุทธิ์ใจ แล้วก็ยิ่งขึ้น ยิ่งขึ้น ถ้าทำได้อย่างนี้ **ไม่เท่าไรก็จะมีความก้าวหน้าสูงสุดในการปฏิบัติธรรม การงานเป็นของเล็กน้อย** เท่าขี้เล็บก็แล้วกัน แม้จะสร้างอะไรได้มากมายใหญ่โต ที่เขาตีราคาให้มาก ก็เป็นขี้เล็บก็แล้วกัน **แต่ตัวการปฏิบัติธรรมนั้นมันใหญ่เกิน มันใหญ่กว่า มันมีค่ามากกว่า**

หลักที่ถือว่าการทำงานคือการปฏิบัติธรรมนี้ ถูกต้องที่สุด เหมาะสมที่สุด และก็**ไม่เสียหายทั้งทางโลกทางธรรม** แล้ว**จะต้องระวังให้ดี ๆ** ระวังให้ดี ๆ แล้ว**ต้องมีความบริสุทธิ์ใจ** พลาดไปก็กลับตัวทันที ผิดไปกลับตัวทันที ระวังให้มาก **ถ้าขืนหมักดองเอาไว้ก็คือการสร้างอาสวะ** ในการผูกอาฆาต ในการยกหูชูหาง ในการอะไรต่าง ๆ อัดอยู่ในใจ เหมือนกับจะระเบิด อุตส่าห์ปกปิดไว้ด้วยความสงบ ด้วยความเสงี่ยม นี้มันเป็นเรื่องที่ละเอียดสุขุม จะเรียกกันว่าเป็นเรื่องเทคนิค การงานคือตัวปฏิบัติธรรม หรือ**ปฏิบัติธรรมในตัวการงาน**นี้เอง **เป็นของยาก เป็นเทคนิค** ไปลองสังเกตดูก็จะรู้ว่ายาก **อะไรยิ่งยากนี้ ยิ่งเป็นทางทำให้เรามีการบรรลุธรรม** ที่เรียกว่าบรรลุธรรมได้เร็วได้สูงและได้ลึก

การงานต้องเลือกให้เหมาะสมแก่ภาวะด้วย

ทีนี้ จะพูดมาถึงคำว่า "การงาน" **การงานนั้นคืออะไร?** เราต้องรู้จักเลือก ไม่จำเป็นที่จะต้องทำงานชนิดที่ไม่เหมาะสมแก่ภิกษุ เรา**ต้องเลือกงานที่เหมาะสมแก่ภิกษุ** ทีนี้คำว่า "ภิกษุ" นี้ใช้แก่คนทุกคนที่เข้ามาบวช ฉลาดก็มี ไม่ค่อยฉลาดก็มี ไม่ฉลาดก็มี โง่ก็มี บ้า ๆ บอ ๆ ก็มี ฉะนั้นการงานจะเหมือนกันได้อย่างไร

ผมไปดูที่วัดธิเบต สังเกตว่าลามะนี้มีทุกแบบ เพราะฐานะไม่เหมือนกัน ซึ่งเป็นความจริง คนเราไม่เหมือนกัน ลามะคือภิกษุบางรูปมีหน้าที่หาฟืน ผ่าฟืน และกวาดขี้เถ้าเท่านั้น เที่ยวหาฟืนและผ่าฟืน กวาดขี้เถ้า มีหน้าที่เท่านี้ แต่เขาก็พอใจ และได้รับความเคารพนับถือเสมอกัน เรียกว่ามีสมานสังวาสมีอะไรเสมอกัน มีเกียรติเสมอกัน ที่ทำหน้าที่สูงขึ้นมา ปัดกวาดวิหารก็มี ต้อนรับแขกก็มี ศึกษาเล่าเรียนก็มี สอนก็มี ติดต่อประชาชนก็มี เป็นผู้ที่เขาเรียกว่าเป็นลามะเสมอกัน

สิ่งที่เรียกว่าการงานนี้**อย่าไปดูถูกเพื่อนกัน ถ้าเขาต้องทำงานชนิดที่เรียกว่าต่ำ** ๆ ทราม ๆ ง่าย ๆ นี้อย่าไปดูถูกเขา **เพราะว่าธรรมชาติสร้างเขามาให้มีสมรรถภาพเพียงเท่านั้น** นี่ระวังให้ดี อย่าไปดูถูกเพื่อนคนนั้นเณรคนนี้ว่าบ้า ๆ บอ ๆ ทำงานอย่างเลว ทำอะไรอย่างไม่มีราคาเช่นนี้ ถ้าดูถูกเขาอย่างแย่ ตัวผู้นึก ผู้คิดนั้นแย่

ทีนี้ เราจะพูดกันให้เข้าใจได้ไหม? ในเมื่อพูดกับคนไม่ฉลาด คนบ้า ๆ บอ ๆ ให้เขาคิดว่านี้คือการปฏิบัติธรรม นี่ก็ยาก ยากกว่าที่จะพูดกับคนฉลาดหรือมีปัญญาความคิด เพราะฉะนั้นเราจึงลดลงไปว่า **"ทำงานได้บุญ" ก็พอจะเข้าใจได้ง่าย ๆ ว่านี้ดีหรือได้บุญ** ก็ทำไปได้ แต่จะว่าเป็น "การปฏิบัติธรรม" นั้นคงจะเข้าใจยาก ผู้ที่ทำหน้าที่ผ่าฟืน กวาดขี้เถ้าอย่างเดียว หน้าตามอมแมม จีวรขาดกะรุ่งกะริ่งอยู่อย่างนี้ เขาย่อมเข้าใจยาก ว่าเป็นการปฏิบัติธรรม เขาไม่เห็น **ถ้าคนนั้นไม่มีปัญญา ก็ได้แต่เชื่อว่า "ได้บุญ"** ก็รักษาความเชื่อนี้ไว้ ถือเป็นอุดมคติไปเลย ก็ดูสบายดี ไม่มีความทุกข์

เรานั้น **ทำสิ่งที่เรียกว่าการงานตามความเหมาะสม** พยายามเลื่อนให้มันมีประโยชน์กว้างขวางขึ้น มีแก่คนมากขึ้น ๆ ถ้าจะทำได้ ถ้าไม่อาจจะทำได้ก็ไม่ต้องเสียใจ หากเสียสละแล้ว ก็เชื่อว่า เสียสละเท่ากันเหนื่อยเท่ากัน ถ้าไม่ยกหูชูหางแล้วก็มีค่าเท่ากัน สำหรับผู้ที่ทำนั้น

ระวังให้ดี คนที่**ทำงาน**ทางหนังสือ **ทางสติปัญญาเฉลียวฉลาด**นั้น **หูหางมันจะยกออกมาเมื่อไรไม่ทันรู้** พวกผ่าฟืนนี้ไกล-ไกล-ไกลทีเดียวในเรื่องยกหูชูหาง พวกทำหน้าที่เขียนอะไรอย่างนี้ ต้องระวังให้มากที่สุด พวกที่ขึ้นธรรมาสน์เทศน์ หรือไปเที่ยวป่าฐุกถามีชื่อเสียงมีอะไร นี่ยิ่งอันตรายที่สุด ทุกอย่างที่กล่าวมาล้วนเป็นการงานเหมือนกัน ขอให้พระเณรทุก ๆ รูปคิดให้ดี สังเกตให้ดี ระมัดระวังให้ดี **เจียมตัวให้ดีเป็นคนไม่ประมาท อย่าอวดดีและอย่าพูดมาก** และอย่าแสดงอะไรให้มากยุ่งออกไป **ยิ่งพูดมากยิ่งแสดงอะไร ๆ มากแล้วยิ่งเหลว** ยิ่งมีความคิดเฟื่อง แล้วจะล้มเหลวมาก โดยหลักใหญ่ ๆ ก็เป็นอย่างนี้

การทำงานทุกชนิดต้องใช้ธรรมะอย่างละเอียดสุขุม

ทีนี้ ก็มีเรื่องที่จะต้องซอยให้ละเอียดขึ้นไปอีก การงานอย่างใดอย่างหนึ่ง **ไม่ว่าการงานอะไรหมด ต้องการธรรมะละเอียดสุขุม** แม้ที่สุดแต่ความระมัดระวังสติสัมปชัญญะอย่างนี้ คิดดูให้ดีมันก็ยาก **เรื่องไม่มีสติสัมปชัญญะไม่ใช่เรื่องเล็ก เป็นเรื่องฉิบหายหมด เป็นเรื่องไม่มีทางที่บรรลุมรรคผลนิพพานทีเดียว** เพราะว่า **การบรรลุมรรค ผล นิพพาน มีรากฐานอยู่ที่สติสัมปชัญญะ** และที่จะไม่เกิดตัวกูของกู ไม่เกิดอะไรขึ้นมานี้ อยู่ที่มีสติสัมปชัญญะทั้งนั้น

ความไม่มีสติสัมปชัญญะนี้กินความกว้าง ถ้าไม่คิด ไม่นึก ไม่พิจารณา ไม่ระวัง ไม่รักษา ไม่สำรวม ไม่อะไรหมด **ถ้ามีช่องโหว่ขนาดนี้แล้ว ก็เป็นไปไม่ได้ ที่จะระวังตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้เกิดช่องทางแห่งตัวกูของกู** นั้น ตัวกูของกูมันก็ย่อมเกิดเรื่อย

ในการทำงานนี้ รู้สึกว่ามีอะไรที่ยังจะต้องทำให้ดีขึ้นได้อีกมาก *การใช้ของการรักษาความสะอาด การวางให้เรียบร้อย การเก็บให้ปลอดภัย การประหยัดแม้แต่สิ่งเล็กน้อย หินสักก้อนหนึ่ง ทรายสักกำมือหนึ่ง* **ถ้าประหยัดได้ก็เป็นคนที่มีสติสัมปชัญญะ ยิ่งกว่าคนที่ไม่รู้สึก แม้น้ำกระป๋องหนึ่งนี้ ต้องใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด** อย่างนี้จะเป็นคนที่มีสติสัมปชัญญะกว่าคนที่เรี่ยราด คนบางคนอาบน้ำ ๑๐ ขัน สำเร็จประโยชน์เกลี้ยงเกลาเนื้อตัวสะอาดดี สำเร็จประโยชน์ในทางอาบน้ำ *แต่***บางคนอาบน้ำ ๑๐๐ ขัน ตักรดตูม ๆ ตูม ๆ เหมือนกับคนบ้าไม่รู้ว่ารดทำไม เสียน้ำ** รดน้ำตั้ง ๑๐๐ ขัน หรือเขามีเหตุผลอย่างอื่น ว่าโดยทั่วไป **ตามปกติบางคนมีนิสัยเป็นอะไรเสียอย่างนั้น แต่เขาก็ไม่คิดว่านี่เป็นเรื่องสำคัญ**

คนล้างเท้าก็เหมือนกัน เปลืองน้ำเป็นสิบ ๆ ขัน ราด ๆ ราด ๆ ราด ๆ ทำคล้ายกับคนบ้า ขอให้ระวัง ระวังเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้ **ที่เห็นว่าเล็ก ๆ น้อย ๆ นี้แหละเป็นเรื่องใหญ่กว่าภูเขาเสียอีก** ที่คนโง่เห็นว่าเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ กลับจะใหญ่กว่าภูเขาเสียอีก

โอกาสที่จะปฏิบัติธรรมมีมากในการงาน

ในการทำการงานนั้นยิ่งมีช่องทาง มีโอกาสที่จะปฏิบัติธรรม โดยละกิเลสที่เกิดขึ้นในลักษณะอย่างนี้มากมายเหลือเกิน ที่ยกตัวอย่างมานี้เพียงเรื่องเดียวสองเรื่องเท่านั้น ยังมีอีกหลายสิบเรื่อง **ไปไล่ดูเองก็แล้วกันว่าตนมีอยู่อย่างไหนบ้าง ในทางชื่อของกิเลส?** ลองไล่ไปซิเรามีไหม? ลองไล่ไปตามลำดับ ชื่อธรรมะ **แล้วต้องปฏิบัติ**ไล่ไปเรื่อยไปว่าได้มีอยู่เพียงไร อย่างไร หรือไม่ ที่จะต้องมีต้องทำ ที่ถูกควรจะต้องปฏิบัติอย่างนี้ แต่แล้วก็ละเลยเสียไม่ได้ทำ

ที่กล่าวมานี้พอแล้วในเรื่องที่จะเรียน **หัวข้อธรรม ในหลักวิชาปริยัตินี้รู้มาพอสมควรแล้ว เหลืออยู่แต่ว่าทำกันหรือยัง** แล้วโอกาสที่จะทำจะฝึกก็ไม่มีนอกจากในเวลาที่ประกอบการงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการงานที่ต้องประกอบด้วยบุคคลที่ ๒ บุคคลที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ คือหลาย ๆ คนรวมกันทำงานเกี่ยวข้องกัน เดี๋ยวนี้การงานของส่วนรวมเสียไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการงานของรัฐบาล พอไม่ชอบหน้ากัน ไม่อะไรกันก็เฉยกันเสีย ไม่ทำ ไม่ทำงานตามหน้าที่ งานของรัฐบาลของส่วนรวมของประเทศชาตินี้เสียไปอย่างน่าใจหาย ทั่วไปทุกหัวระแหงทุกหนทุกแห่ง นี้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่า การงานนี้เป็นโอกาสของการฝึกฝนโอกาสของการปฏิบัติธรรม

ที่ในวัดเราไม่กี่คนนี้ ก็มีสภาพเหมือนกัน ๆ กัน ถึงแม้จะไม่กี่คนนี้มันก็มี ถ้ามันมีกิเลส มันก็เหมือน ๆ กันทั้งนั้น เพราะฉะนั้นอยู่วัดก็เพื่อดับกิเลส เพื่อตัดกิเลสและเพื่ออะไรไปตามเรื่อง ตามความมุ่งหมายของการอยู่วัด จึงควร**ต้องให้มันเป็นไปในเรื่องตัดกิเลสอยู่ตลอดเวลาของการทำการงาน** พวกเด็ก ๆ ก็คงต้องทะเลาะกันมากกว่าพวกเณร พวกเณรทะเลาะกันมากกว่าพวกพระ พวกพระหนุ่มนี้ก็คงทะเลาะกันมากกว่าพระแก่ เป็นลำดับไป พวกทำหน้าที่แม่ครัวก็ทะเลาะกันมากกว่าพวกที่เป็นอุบาสิกา อย่างนี้เป็นต้น ปฏิบัติให้กิเลสมันลดลงไปเป็นลำดับ ๆ เสียบ้าง

เรื่องการงานนี้เต็มไปด้วยบทเรียนการปฏิบัติธรรมมากมาย เหมือนเมล็ดกรวดเมล็ดทราย อยู่ที่ตัวการงานทั้งนั้นที่ต้องทำ ส่วนมากทำงานแต่ไม่มีใครดู ไม่มีใครสังเกต **ไม่มีใครถือเอาโอกาสอันประเสริฐนี้ปฏิบัติธรรม** พอจะปฏิบัติธรรมต้องหนีไปอยู่ป่า อยู่เขา อยู่ถ้ำ ไปหลับหูหลับตาภาวนา แล้วก็บ้าไปได้พักหนึ่ง แล้วก็ทำไม่ได้ ก็กลับมาอีกจนกระทั่งเลิกไป ที่ถูกนั้น**เมื่อกิเลสอยู่ที่ไหน ก็ต้องปฏิบัติธรรมะที่นั่น** ลักษณะไหนกิเลสชอบเกิด มักเกิด ก็ต้องปฏิบัติธรรมะที่นั่น เวลานั้นแล้วเราก็ได้ประโยชน์ในการละกิเลสด้วย ในการได้ผลงานที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ด้วย มันวิเศษตอนนี้ ยิงปืนทีเดียวได้นกหลายตัวหลาย ๆ ชนิด แล้ว**คนเรานี้ไม่ว่ามนุษย์คนไหนก็ตาม ไม่อาจจะอยู่ได้โดยไม่มีการทำการงาน** "งาน" จึงกินความกว้าง และจำเป็นแก่สิ่งมีชีวิต หลีกกันไม่ได้

การงานเป็นความสุข ซึ่งเป็นผลสุดท้ายของการปฏิบัติธรรม

การงานนี่แหละคือความประเสริฐในชีวิตอยู่ตามธรรมชาติแล้ว จะประเสริฐมากขึ้นไปอีก ก็เพราะเป็นที่ตั้งของการปฏิบัติธรรม เพราะฉะนั้น ระวังให้ดี ๆ เมื่อยังต้องลอง แม้แต่ต้องลอง นี่ก็ต้องทำให้ดี ๆ ถ้าทิ้งอุดมคติอันนี้เสียก็แล้วไป เลิกกัน แต่ถ้ายังรักษาอุดมคติอันนี้อยู่แล้ว ขอให้ระมัดระวังที่สุดอย่างยิ่งที่สุด ให้ถือเอาประโยชน์ให้ได้จริง ๆ และให้ได้มากที่สุด ถือว่ามีชีวิตอยู่ด้วยอุดมคตินี้ ไม่มีการที่จะมีปัญหาว่าจะเลิกเมื่อไร หรืออะไรนี้ เพราะว่าอุดมคตินี้ มาเป็นชีวิตเสียเลย แยกออกจากกันไม่ได้ คือมีการงานเป็นชีวิต แล้วในการงานนั้นเป็นการปฏิบัติธรรมด้วย ถ้าการปฏิบัติธรรมสิ้นสุดแล้ว ก็ไม่ต้องมีการปฏิบัติธรรมแล้ว

การงานนั้นคือชีวิต ชีวิตก็คือการงาน การงานก็คือความสุข ซึ่งเป็นผลสุดท้ายของการปฏิบัติธรรม ฉะนั้น จึงต้องไม่มีที่ว่าจะไปหางานที่ไหน หรือทำงานได้ที่ไหน เพราะเป็นอยู่แล้วในชีวิต เรียกว่า *"การงาน" ตามความหมายของคำว่าการงาน คำว่า "หน้าที่" มีความหมายละเอียดไปกว่าการงานอีก* แม้แต่หน้าที่ที่จะต้องนอน จะต้องกิน จะต้องถ่าย จะต้องอาบ จะต้องทำ **หน้าที่**อย่างนี้ล้วนเป็นโอกาส **เป็นบทเรียนที่จะใช้ในการปฏิบัติธรรมด้วย** ฉะนั้น **หน้าที่นี้คือการงานทั้งหมดเลย** ถ้าเรียกให้ดีเรียกว่า "หน้าที่"

การปฏิบัติอยู่ตามธรรมชาติก็เป็นธรรมะ

หน้าที่คือธรรมะ คือการปฏิบัติอยู่ตามธรรมชาติ ก็ต้องทำให้ดี แม้แต่ถ่ายอุจจาระก็ต้องถ่ายให้ดี ถ้าใครเป็นริดสีดวง ก็ต้องจัดว่าเป็นคนโง่ เพราะถ่ายอุจจาระไม่เป็น หรือว่าถ้าจะเป็นริดสีดวงก็จะต้องรู้จักแก้ไขไม่ให้เป็น เป็นเรื่องเกี่ยวกับร่างกายแท้ ๆ **ใครเป็นโรคภัยไข้เจ็บ**ชนิดใดชนิดหนึ่ง **ก็ยังต้องจัดเป็นคนโง่**อยู่ดี **เพราะเกิดจากความประมาท**จึงเกิดอันตรายขึ้นมา เกิดจากความโง่ ไม่รู้จักป้องกันรักษา **ไม่รู้จักปฏิบัติตนให้ถูกธรรมชาติ** กระทั่งต้องเป็นคน**คิดมาก มีวิตกกังวลมาก ยิ่งยกหูชูหางมาก ความทรมานใจก็ยิ่งมีมาก** พากันเป็นโรคเส้นประสาทบ้าง เป็นโรคจิตบ้าง เป็นอะไรก็ตามต่าง ๆ นานา ฉะนั้นคนที่มีโรคภัยไข้เจ็บนั้นต้องยอมรับสารภาพว่าเป็นคนโง่

เราต้องพยายามที่จะเป็นคนฉลาด แก้ไขรักษาเยียวยาป้องกันก็จะกลายเป็นคนฉลาดขึ้น ฉะนั้น **ชีวิตตามธรรมชาติแท้ ๆ ที่มีความเจ็บความไข้นี้ ก็เป็นการปฏิบัติธรรม** เป็นโอกาสของการปฏิบัติธรรมที่แท้จริงยิ่งกว่าที่จะไปนั่งหลับหูหลับตาภาวนาที่ไหนไม่รู้ แล้วก็ไม่รู้ว่าทำไปทำไมยังอยู่ล้าหลังคนโง่ทั่ว ๆ ไปเสียอีก อย่าทำเล่นกับเรื่องเหล่านี้เลย **การรักษาสุขภาพอนามัยให้ถูกต้องนี้ก็เป็นเรื่องการปฏิบัติธรรม**อย่างหนึ่ง เพราะเป็นหน้าที่เป็นการงานด้วยเหมือนกัน

ชีวิตเป็นการงานอยู่ในตัวชีวิต หรือเป็นการต่อสู้อยู่ในตัวชีวิต และการงานหรือการต่อสู้นั้นก็**เป็นการปฏิบัติธรรมอยู่ในตัวมันเอง** การปฏิบัติธรรมตามธรรมชาติกำหนดไว้อย่างนี้ **ทำให้สำเร็จ ให้เลื่อนขั้นไป** เป็นขั้น ๆ แล้ว ก็สูงสุดอยู่แล้ว **จนกระทั่งฉลาดพอ ไม่เกิดตัวกูของกู** ในการคบหาสมาคมเกี่ยวข้องกับคนอื่น

การทำงานด้วยความเสียสละ ก็เป็นตัวธรรมะสูงสุดอยู่แล้ว แล้วทำงานอย่างไม่มีตัวกูของกู ก็เป็นความจริง **สิ้นสุดกันเท่านั้นเอง** *"การทำงานด้วยจิตว่าง ยกผลงานให้ความว่าง"* กินอาหารเพียงกันตาย *ไม่ต้องตายด้วย "กินของความว่าง"* ถ้าถือ**คาถานี้**เป็นหลักแล้ว มันก็**เป็นการปฏิบัติธรรมะอยู่ในตัวการงานที่สูงสุด** เป็นตัวการปฏิบัติที่สูงสุด คือปฏิบัติเรื่องสุญญตาเรื่องนิพพานอยู่ในตัวการงาน ต้องพิจารณา "การทำงานด้วยจิตว่าง" ให้ถูกต้อง เพราะเข้าใจยาก

"ทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง ยกผลงานให้ความว่าง" นี่เข้าใจยาก แต่เป็นเรื่องที่เดี๋ยวนี้เรากำลังทำอยู่แล้ว กำลังทำอยู่เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ หรือให้ความเข้าใจเกิดขึ้นมา กำลังฝึกฝน กำลังต่อสู้ กำลังทำเพื่อความเป็นอย่างนั้น ถ้าใครจะเรียนลัดทีเดียวให้ได้ผลหมดหลาย ๆ อย่างโดยวิธีทางลัด **ทำงานด้วยจิตว่าง**แล้วการงานนั้น **จะเป็นการปฏิบัติธรรมที่สูงสุด** ไม่มีอะไรสูงสุดไปกว่า

"มีชีวิตอยู่ด้วยจิตว่าง ทำการงานอยู่ด้วยจิตว่าง" ก็เรียกว่าซ้อมปาฏิโมกข์ธรรมะในหัวข้อว่า *"การงานคือการปฏิบัติธรรม"* **ถ้าทำในหลักสูงสุด ก็คือทำงานด้วยจิตว่าง**

ถ้าเข้าใจกันดี เขียนป้ายสวย ๆ ติดไว้ตามภูเขาตามสระน้ำบ้าง จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง ยกผลงานให้ความว่างทุกอย่างสิ้น กินอาหารของความว่างอย่างพระกิน ตายเสร็จสิ้นแล้วในตัวแต่หัวทีเท่านี้เอง หัวข้อธรรมะในพุทธศาสนามีเท่านี้เอง.

การงานคือการปฏิบัติธรรม

อันการงาน คือคุณค่า ของมนุษย์
ของมีเกียรติ สูงสุด อย่าสงสัย
ถ้าสนุก ด้วยการงาน เบิกบานใจ
ไม่เท่าไร ได้รู้ธรรม ฉ่ำซึ่งจริง
เพราะการงาน เป็นตัวการ ประพฤติธรรม
กุศลกรรม กล้ำปนมา มีค่ายิ่ง
ถ้าจะเปรียบ ก็เปรียบคน ฉลาดยิง
นัดเดียววิ่ง เก็บนก หลายพวกมา
คือการงาน นั้นต้องทำ ด้วยสติ
มีสมาธิ ขันติ มีอุตสาห์
มีสัจจะ มีทมะ มีปัญญา
มีศรัทธา และกล้าหาญ รักงานจริง

พุทธทาสภิกขุ

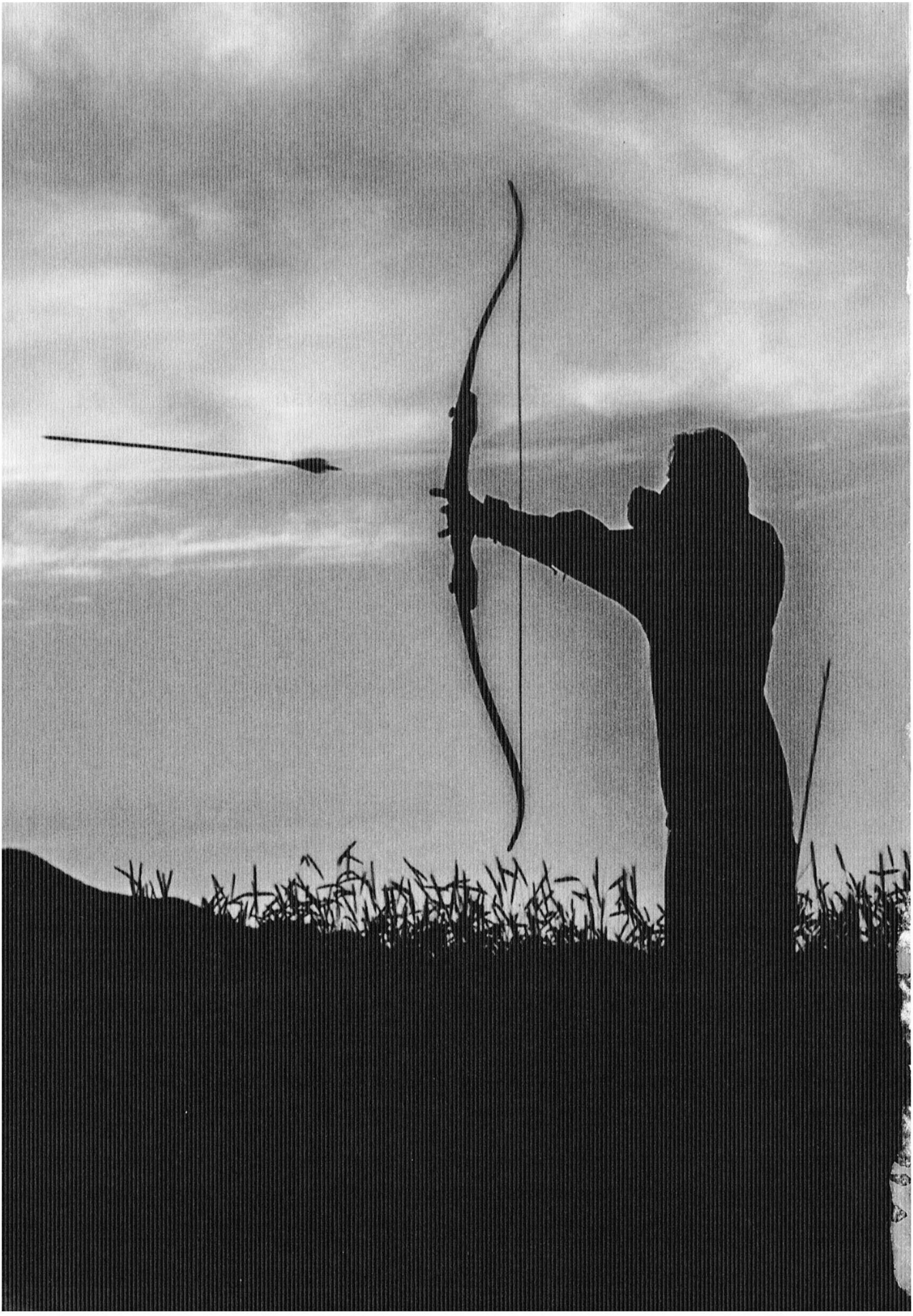

อย่าทำร้ายตนเองด้วยธนูดอกที่สอง

เรื่อง พระไพศาล วิสาโล / เอื้อเฟื้อภาพ อรอนงค์ ทัศนาพิทักษ์

เมื่อเจอธนูดอกแรก
สิ่งหนึ่งที่เราทำได้ คือ ไม่เอาธนูดอกที่สองมาทิ่มตัวเอง
หรือสร้างทุกข์ให้ตน เรียกว่ารักษาใจไม่ให้ทุกข์
ต่อไปก็ทำให้ดีกว่านั้น คือ หาประโยชน์จากมัน
หรือสามารถใช้มันเป็นปุ๋ย ที่บำรุงความสุขทางใจให้กับเรา
อันนี้คือสิ่งที่เราควรจะฝึกฝนตน

ใกล้ ๆ เขาสอยดาวเมืองจันท์มีสถานที่แห่งหนึ่งชื่อว่า "**สันติภาวัน**" เป็นสถานพำนักภิกษุอาพาธระยะท้าย **อาจารย์วิชิต (ธมมชิโต)** ท่านเคยอยู่วัดป่าสุคะโต ท่านไปริเริ่มเอาไว้ร่วมกับสหธรรมิก คือ**ท่านเทอดไท (สุขิโต)** รวมทั้งหมู่มิตรจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นคฤหัสถ์

เดิมสันติภาวันก็อยู่ที่วัดป่าสุคะโต แต่ตอนหลังย้ายไปอยู่ที่อำเภอสอยดาว เพราะว่าสถานที่เหมาะสำหรับการดูแลพระภิกษุที่อาพาธระยะท้าย สถานที่แบบนั้นภาษาฝรั่งเรียกว่า hospice ฮอสพิซ ในเมืองไทยมีน้อยมาก ยิ่งฮอสพิซสำหรับพระสงฆ์อาพาธระยะท้ายด้วยแล้ว ยิ่งมีน้อยเข้าไปใหญ่ อาจจะมีแค่ ๑๒ แห่งเท่านั้น ในเมืองไทยเป็นสิ่งที่ควรจะมีให้มาก ๆ เพราะว่าเวลาคนเราป่วยระยะท้าย จำนวนไม่น้อยก็พยายามทุกวิถีทางเพื่อยื้อหรือยืดชีวิตให้ยืนยาว แล้วก็มักไปยื้อกันที่โรงพยาบาล ในระหว่างที่ยื้อก็มีความทุกข์ทรมานมาก ทุกข์ทั้งกายทุกข์ทั้งใจ ยังไม่ต้องพูดถึงญาติที่ต้องเป็นทุกข์กับชะตากรรมของผู้ป่วยที่ทุกข์ทรมานเพราะการยื้อชีวิต

สภาพดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะฆราวาส เดี๋ยวนี้ก็เกิดขึ้นกับพระด้วย ทั้ง ๆ ที่หลายรูปเป็นครูบาอาจารย์ เป็นวิปัสสนาจารย์ ท่านเหล่านี้ไม่คิดจะหนีความตาย แต่สุดท้ายก็ต้องถูกพาไปยื้อที่โรงพยาบาลจนมรณภาพ ทั้งที่มีวิธีการดีกว่านั้นคือ การดูแลประคับประคอง ไม่ได้เร่งความตาย แล้วก็ไม่ได้ยื้อชีวิตจนทุกข์ทรมาน แต่เพื่อช่วยให้มีความสุขสบายที่สุดในระหว่างอาพาธ อย่างน้อยก็ลดความทุกข์ทรมานที่ไม่จำเป็น ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากกระบวนการเยียวยา ที่เป็นไปเพื่อการยื้อชีวิตหรือต่อลมหายใจ

สถานที่สำหรับดูแลภิกษุอาพาธตอนนี้ยังมีน้อยมาก เพราะฉะนั้น การที่อาจารย์วิชิตไปริเริ่มเอาไว้จึงเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนามาก ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ท่านมองว่าการดูแลภิกษุอาพาธ ถ้าเป็นพระด้วยกันดูแล จะเหมาะสมที่สุด เพราะว่าสามารถเอื้อเฟื้อให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ผู้ป่วยที่เป็นภิกษุบางท่านเคร่งวินัยแม้ในยามป่วย ก็อยากรักษาพระวินัยให้ดีที่สุด ถ้าฆราวาสเป็นผู้ดูแลก็อาจจะไม่รู้วินัยของพระดีเท่ากับพระด้วยกันเอง ทำให้เกิดปัญหาหรือความไม่สบายใจแก่พระที่อาพาธได้

ตอนนี้ที่สันติภาวันทั้งอาจารย์วิชิตและท่านโตเป็นกำลังสำคัญในการดูแลพระอาพาธ ซึ่งบางรูปก็ต้องดูแลกันเกือบจะ ๒๔ ชั่วโมงเลย แล้วท่านก็ดูแลมาได้ครบ ๒ ปีเมื่อเดือนที่แล้ว

เรื่องราวของสันติภาวันระยะหลังเป็นที่รับรู้กันกว้างขวางผ่าน social media โดยเฉพาะในแวดวงญาติโยมสาธุชน มีจำนวนมากทีเดียวที่ส่งข้อความไปให้กำลังใจ ขออนุโมทนา เป็นข้อความที่ทางสันติภาวันได้รับมากที่สุดจากญาติโยม ไม่นับปัจจัยหรือข้าวของเครื่องใช้สำหรับผู้ป่วยซึ่งก็มีมากทีเดียว พอที่จะนำไปให้ที่อื่นรวมทั้งโรงพยาบาล

อาจารย์วิชิตเล่าว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้มีโยมคนหนึ่งเขียนข้อความสั้น ๆ ว่า ยังดีนะคะ ที่ดูแลพระ ไม่ยุ่งยากเหมือนดูแลโยม ท่านอ่านแล้วสะดุดใจ มีคำถามขึ้นมาว่า จริงหรือ ที่ดูแลพระไม่เป็นภาระเท่าโยม แล้วท่านตั้งข้อสังเกตว่าผู้ที่คิดแบบนี้ คงเป็นเพราะเห็นว่า พระเป็นผู้ที่มีศีลและผ่านการปฏิบัติมามาก เมื่ออาพาธ การดูแลคงไม่ยุ่งยากนัก ความคิดแบบนี้ก็มีส่วนจริงอยู่บ้าง แต่บางรูปก็ดูแลยากทีเดียว

ท่านยกตัวอย่างพระรูปหนึ่งซึ่งมาอยู่สันติภาวันเป็นปีแล้ว ไม่ได้ป่วยระยะท้าย แต่มาอยู่เพราะไม่มีใครดูแล ท่านมีแผลกดทับเป็นแผลใหญ่ที่ก้นกบ รวมทั้งถูกตัดขาใต้หัวเข่า และมีสายสวนปัสสาวะคาไว้ แต่อาการโดยรวมไม่น่ากังวลเท่าใด จึงน่าจะดูแลง่าย แต่ท่านบอกว่า ความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย เพราะพระรูปนี้เรียกร้องมาก ต้องการให้คนอื่นช่วยเหลือท่านทุกอย่างไม่ต่างจากผู้ป่วยติดเตียง โดยไม่คิดที่จะช่วยตัวเองเลย เวลานั่งรถเข็นก็ไม่ยอมหมุนล้อเอง ทั้ง ๆ ที่ฝนตก ต้องให้พระหรือโยมช่วยเข็นให้ แต่ถ้าอยู่คนเดียว ก็หมุนล้อเองได้ เวลาพระหรือโยมจะช่วยยกท่านจากรถเข็นขึ้นเตียง ท่านก็ทิ้งร่างซึ่งหนักมากลงทั้งตัวเลย โดยไม่ยอมใช้ขาอีกข้างที่ยังมีแรงอยู่ช่วยพยุงตัว เพื่อเบาแรงของผู้ที่ช่วยท่าน ครั้นจะช่วยท่านฝึกใช้ขาเทียมเพื่อเดินได้ด้วยตัวเอง ท่านก็ไม่ยอมฝึก

เวลาเปลี่ยนอิริยาบถจากนอนเป็นนั่ง ท่านก็ไม่ยันตัวขึ้นมาเอง ทั้งที่ทำได้ ต้องให้คนช่วยประคองขึ้นมา ท่านบอกว่าพระรูปนี้ ได้รับการดูแลเป็นปีแล้ว แต่ก็ไม่เคยเอ่ยปากขอบคุณผู้ดูแลเลยแม้แต่ครั้งเดียว ซ้ำบางทีก็ต่อว่า ว่าดูแลท่านไม่ดีเท่าหลวงตาเตียงโน้น

ท่านไม่สนใจดูแลสุขภาพตนเองเลย ฉันอาหารตามใจปาก เวลามีโยมถวายเงินให้หรือได้เงินจากเบี้ยคนพิการ ก็ให้โยมไปซื้ออาหารสำเร็จรูปจากร้านสะดวกซื้อ ทั้งที่แสลงต่อโรค เวลาแนะนำท่านให้ฉันอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ท่านก็ปฏิเสธ บอกว่าไม่ชอบ มองจากสายตาคนทั่วไป ท่านเป็นผู้ป่วยที่น่าระอามาก

อาจารย์วิชิตเคยคุยกับพระรูปนี้หลายครั้ง ทั้งในเรื่องของการปฏิบัติตัวที่จะช่วยให้สุขภาพตนเองดีขึ้น และเป็นภาระกับคนอื่นน้อยลง แต่ท่านไม่สนใจ ยังคงตามใจตัวเอง และเรียกร้องจากคนนั้นคนนี้ต่อไป คงคิดว่าเป็นหน้าที่ของคนอื่นที่จะต้องดูแลท่าน ทั้ง ๆ ที่ท่านไม่ได้อยู่โรงพยาบาล อีกทั้งคนที่ดูแลท่านก็ทำด้วยน้ำใจ ไม่ได้มีเงินเดือน

แม้พูดไปแล้ว ท่านก็ยังเฉยเมย ทำตัวเหมือนเดิม แต่อาจารย์วิชิตก็ไม่โกรธ มีขัดใจอยู่บ้าง แต่ก็ยอมรับพฤติกรรมของพระรูปนี้ เพราะเข้าใจว่าท่านคงมีภูมิหลังบางอย่าง ที่ทำให้เป็นอย่างนี้ ก็เลยไม่คิดจะปรับเปลี่ยนท่าน อาจารย์วิชิตบอกว่า พิจารณาแบบนี้แล้วก็โกรธท่านไม่ลง แต่กลับรู้สึกสงสารเห็นใจท่านที่มีพฤติกรรมแบบนี้

อีกเหตุผลหนึ่งที่ท่านไม่โกรธเมื่อเจอกรณีแบบนี้ และอาตมาคิดว่า เป็นเหตุผลที่สำคัญมาก ท่านบอกว่าท่านถือว่า **พระอาพาธทุกรูปเป็นครูของเรา ไม่ว่าจะเป็นพระที่ว่าง่ายหรือพระที่เอาแต่ใจตัวเอง ท่านถือว่า ทั้งหมดนี้เป็นครูของท่าน ท่านยังมองว่า การดูแลท่านคือการปฏิบัติธรรมของเรา** เวลาเจอเหตุการณ์อะไรที่ทำให้ขุ่นมัวหมองใจ ท่านก็มองว่านี่คือโจทย์ให้ได้ฝึกฝนเรียนรู้ ให้ไวต่อใจที่กระเพื่อม ไวต่ออารมณ์ที่ขุ่นมัว ทำให้ไม่ปฏิเสธผลักไสอารมณ์เหล่านั้น ไม่เพียงแต่ยอมรับมันเท่านั้น แต่ยังหาประโยชน์จากมัน คือเอามาฝึกใจ รวมทั้งช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของตัวเองดีขึ้น

ระหว่างที่ช่วยเหลือพระอาพาธ ท่านก็ดูใจตัวเองไปด้วย แล้วก็ฝึกฝนตนไปพร้อม ๆ กัน ท่านก็เลยไม่ทุกข์ไม่โกรธ แล้วก็ไม่ได้รู้สึกรำคาญหรือระอา เขาจะไม่ขอบคุณก็ช่างเขา เพราะว่านี่คือการปฏิบัติธรรมของเรา ได้ฝึกใจ รู้จักปล่อยรู้จักวาง ลดความคาดหวัง

มุมมองของอาจารย์วิชิตต่อกรณีพระรูปนี้และต่อภิกษุรูปอื่นเป็นเรื่องที่น่าคิดมาก ไม่ว่าการมองว่า ภิกษุอาพาธเป็นครูของเรา การดูแลท่านเป็นการปฏิบัติธรรมของเรา จะว่าไปแล้วนี่เป็นท่าทีหรือมุมมองที่ไม่ได้เป็นประโยชน์เฉพาะเวลาดูแลพระอาพาธ หรือดูแลพ่อแม่ที่เจ็บป่วยเท่านั้น แต่ยังเป็นมุมมองที่ควรนำมาใช้กับการดำเนินชีวิตด้วย

แต่จะมีประโยชน์แค่ไหน ก็ขึ้นอยู่กับว่าเรามองชีวิตแบบไหนด้วย คนที่มองว่าชีวิตนี้มีเพื่อหาความสุขหาความสบาย เวลาเจอคนแบบนี้ หรือเจอเหตุการณ์ที่ทำให้ขุ่นข้องหมองใจก็จะโกรธ โมโห หรือไม่ก็เกิดความท้อแท้ เพราะล้วนแต่เป็นสิ่งที่ไม่ถูกใจ เป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นเลย คนส่วนใหญ่เป็นอย่างนั้น ชีวิตนี้มีเพื่อหาความสุขความสบาย พอเจอคนที่ไม่น่ารัก น่าระอา ก็โกรธ โมโหเป็นทุกข์ บางทีก็ก่นด่าชะตากรรมหรือว่าก่นด่าเหตุการณ์ต่าง ๆ

แต่ถ้ามองว่าชีวิตนี้มีเพื่อการฝึกฝนตน เรามีชีวิตเพื่อฝึกฝนตนเพื่อพัฒนาตน พัฒนาเพื่ออะไร ถึงที่สุดก็คือเพื่อออกจากทุกข์ คนเราถ้ามองชีวิตแบบนี้ คือมีชีวิตเพื่อการฝึกฝนตน จะมองปัญหาอีกแบบหนึ่ง จะไม่ได้มองปัญหาหรือคนที่น่าระอาในทางที่ทำให้เกิดความโกรธเกิดความโมโห แต่มองว่าเป็นครู มองว่าปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ชวนให้ขุ่นข้องหมองใจพวกนี้ เป็นโจทย์ที่มาฝึกฝนเรา ให้รู้เท่าทันทั้งกิเลสและความทุกข์ในใจ หรือเป็นสิ่งที่ฝึกฝนให้เรามีความอดทน ฝึกฝนให้เรามีปัญญา เมื่อมองแบบนี้มันจะให้ผลที่ต่างกันเลย

แต่บางคนแม้เป็นนักปฏิบัติธรรม เวลามาวัด ก็ยังคิดแบบชาวโลกว่า มีชีวิตเพื่อหาความสะดวกความสบาย พอเจอปัญหาหรือเจอความยากลำบาก ก็บ่นโวยวายตีโพยตีพาย อันนี้เป็นเพราะว่า เขาไม่ได้มองให้ตลอดว่า เรามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร ถ้าเป็นนักปฏิบัติธรรมจริงก็จะมองว่าเรามีชีวิตเพื่อการฝึกฝนพัฒนาตน

ดังนั้นเมื่อมีอะไรเกิดขึ้นกับเรา ก็มองว่าเป็นสิ่งที่มาฝึกให้เรา เรียนรู้ เรียนรู้เกี่ยวกับโลก เกี่ยวกับผู้คน และที่สำคัญเรียนรู้เกี่ยวกับตัวเอง ไม่ได้แปลว่าจะไม่มีความขุ่นมัว แต่เมื่อเกิดขึ้น ก็เห็นมัน รู้ทันมัน แล้วก็เป็นโอกาสที่จะได้ฝึกใจให้ไวต่อกิเลสและความทุกข์ที่เกิดขึ้น ถ้ามองแบบนี้การพัฒนาตนย่อมเกิดขึ้นได้

คนเราถ้ามองว่าปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งทางธรรมเรียกว่า อนิฏฐารมณ์ คือรูปรส กลิ่น เสียง สัมผัสที่ไม่น่ารักไม่พอใจ รวมทั้งเหตุการณ์ที่ไม่น่ายินดี เช่นเสื่อมลาภ เสื่อมทรัพย์ เสื่อมยศ หรือถูกนินทา รวมไปถึงความเจ็บป่วย ความพลัดพรากสูญเสีย เหล่านี้เป็นโจทย์ เป็นการบ้านที่มาฝึกเรา หากคิดว่ามีชีวิตเพื่อการฝึกฝนพัฒนาตน เมื่อเจอสิ่งเหล่านี้ เขาจะทุกข์น้อย แม้ถูกกระทบจากการกระทำและคำพูดของผู้คน หรือจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็มองว่ามันเป็นโจทย์ เป็นการบ้าน หรือเป็นครูอยู่เสมอ เพราะว่าเมื่อมุ่งพัฒนาตน หรือฝึกฝนตนแล้ว ก็จะมีจิตใจใฝ่รู้ คิดแต่จะเรียนรู้เพื่อปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น มันไปด้วยกัน ใฝ่รู้กับฝึกฝนพัฒนาตน

ดังนั้น เมื่อเจอปัญหา เจออุปสรรค เจอคนไม่น่ารัก แทนที่จะทุกข์ ก็สามารถรักษาใจไม่ให้ทุกข์ได้ เพราะว่าเอามาเป็นโจทย์ฝึกฝนตน โดยเฉพาะการเห็นอาการของใจที่เกิดขึ้น คนที่มุ่งฝึกฝนพัฒนาตน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อออกจากทุกข์ หากมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนจริง ๆ ก็ต้องหันกลับมามองตน และก็เรียนรู้ว่า เหตุแห่งทุกข์ที่แท้จริงมันอยู่ที่ใจของเรา ไม่ได้อยู่ที่คนนั้นคนนี้ แม้คนบางคนจะทำตัวเป็นปัญหาน่าระอา แต่ก็ไม่อาจทำให้ใจเราเป็นทุกข์ได้ ถ้าเรารู้จักมองหรือวางใจถูก

อย่างเช่นยอมรับว่า เขาเป็นคนแบบนี้ เปลี่ยนแปลงเขาไม่ได้หรอก หรือเข้าใจว่าเป็นเพราะเขามีภูมิหลัง มีประสบการณ์บางอย่าง ได้รับการสั่งสอนมาแบบนี้ เช่นถูกพ่อแม่ หรือญาติโยมตามใจมาตลอด ก็เลยไม่คิดที่จะช่วยตัวเอง เอาแต่เรียกร้องจากคนอื่น หรือชอบมองไปนอกตัว พอเข้าใจเขาแบบนี้ ก็ไม่คิดจะไปเปลี่ยนแปลงเขา แต่เอาคนอย่างนี้มาเป็นโจทย์ เป็นแบบฝึกหัดมาเปลี่ยนแปลงตัวเอง อย่างน้อยก็ทำให้ได้เห็นใจที่กระเพื่อม ใจที่ขุ่นมัว แล้วก็ไม่ปล่อย ให้ความขุ่นมัวมาครอบงำ อันนี้ย่อมนำไปสู่การฝึกฝนตน และนำไปสู่การหาหนทางออกจากทุกข์ได้ ออกจากทุกข์ที่เกิดจากการกระทำของตัวเอง

คนส่วนใหญ่เวลาเจอเหตุร้าย หรือเจออนิฏฐารมณ์ ท่านเปรียบว่าเจอลูกธนูสองดอก สิ่งที่มากระทบคืออนิฏฐารมณ์ เช่น การกระทำหรือคำพูดที่ไม่ถูกใจ หรือความเสื่อมลาภ เสื่อมยศ อันนี้คือลูกธนูดอกแรก ซึ่งไม่มีใครหนีพ้น พระอรหันต์แม้แต่พระพุทธเจ้า ก็ยังต้องเจอธนูดอกแรก

แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้เจอแค่ดอกเดียว แต่เจอสองดอก ดอกที่สองไม่ได้เกิดจากใคร ไม่มีใครทำให้ แต่ตัวเองทำเอง อย่างเช่น พอเจอการกระทำและคำพูดที่ไม่ถูกใจ ก็มีความโกรธ มีความแค้น อารมณ์ดังกล่าวเกิดจากการวางใจที่ผิด ไม่รู้จักวางใจให้ถูก ก็เลยเกิดความทุกข์ใจขึ้นมา อันนี้ท่านเปรียบว่าเป็นธนูดอกที่สอง ซึ่งไม่มีใครทำแต่ตัวเองทำเอง

เวลาเจอความเจ็บความป่วย ความเจ็บป่วยทางกาย อันนี้เรียกว่า ธนูดอกแรก แต่คนส่วนใหญ่ไม่ได้แค่ป่วยกาย ใจก็ป่วยใจก็ทุกข์ อันนี้เรียกว่าธนูดอกที่สอง ซึ่งเกิดจากความยึดมั่นถือมั่นในกายนี้ หรือเกิดจากการยึดมั่นถือมั่นในเวทนาที่เกิดขึ้น เวลาสูญเสียทรัพย์ ไม่ว่าจะเป็นเพราะมีใครขโมยหรือโกงไป อันนี้คือธนูดอกแรก แต่ความคับแค้น ความโศกเศร้า ความกลัดกลุ้มในใจของเจ้าของทรัพย์ อันนี้คือธนูดอกที่สอง ซึ่งเกิดจากการวางใจที่ไม่ถูกต้อง เวลาทำงานเจองานยาก งานหนัก อย่างนี้เรียกว่าเจอธนูดอกแรก เพราะว่าทำแล้วเหนื่อย เหนื่อยกาย แต่ถ้าเหนื่อยใจ ขุ่นเคืองคับแค้น อันนี้แสดงว่าโดนธนูดอกที่สอง

คนเราเวลาทำงานแม้เหนื่อยกาย แต่ใจไม่เหนื่อยก็ได้ เราสามารถฝึกได้ อย่างที่อาจารย์วิชิตบอกว่าการทำงานกับผู้ป่วย ลำพังการดูแลทางกายก็เหนื่อยอยู่แล้ว ยังต้องมาเจอพฤติกรรมที่น่าระอาของพระบางรูปหรือของผู้ป่วยบางท่าน ถ้าวางใจไม่ถูก ไม่ใช่แค่เหนื่อยกายเท่านั้น ใจก็เหนื่อย ทดท้อ แต่ว่าถ้าวางใจถูก มันก็แค่เหนื่อยกาย แต่ใจไม่ทุกข์ไม่ท้อ แล้วยังมีความสุขเป็นของแถม สุขที่ได้ช่วยพระที่กำลังทุกข์ และสุขที่ได้ฝึกฝนตน เท่าทันกิเลสในใจตน และได้เห็นความเจริญงอกงามในจิตใจของตน พูดอีกอย่างคือสุข เพราะใจเป็นกุศล

อย่างนี้เรียกว่า เป็นการวางใจที่ถูก ที่เราควรจะทำ เมื่อเจอธนูดอกแรก หรือเจอเหตุการณ์ที่ไม่น่าพึงพอใจ เจอความสูญเสียพลัดพรากคำต่อว่าด่าทอ ก็เจอแค่ธนูดอกเดียว ส่วนธนูดอกที่สองที่เคยเอามาทิ่มตัวเอง ก็มีสติ วางใจถูก ไม่เผลอเอามาทิ่มแทงตัวเอง

มันเป็นอย่างนี้เสมอ ธนูดอกแรกมาจากข้างนอก จากคนอื่น ส่วนธนูดอกที่สอง ส่วนใหญ่หรือร้อยทั้งร้อยผู้คนมักเอามาทิ่มตัวเอง นั่นคือซ้ำเติมตัวเอง แทนที่จะป่วยกายอย่างเดียว ก็ป่วยใจด้วย แทนที่จะเสียแต่ทรัพย์ ก็เสียใจ เสียสุขภาพ จนเสียงานเสียการ และบางทีก็ทะเลาะเบาะแว้งจนเสียเพื่อน อันนี้เรียกว่าเจอธนูดอกที่สอง ดอกที่สาม ดอกที่สี่ ซึ่งล้วนมาจากน้ำมือของตัวเอง เป็นเพราะวางใจไม่ถูก

แต่ถ้าเราวางใจถูกอย่างที่อาจารย์วิชิตเล่ามา เช่นมองว่าเขาเป็นครูของเรา การดูแลเขา ก็เป็นการปฏิบัติธรรมของเรา เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ขุ่นมัว แทนที่จะสร้างทุกข์ให้ กลับกลายเป็นโจทย์ที่มาฝึกใจเรา จนกระทั่งอยู่กับความขุ่นมัวด้วยใจที่ไม่ทุกข์ แถมยังได้เห็นตัวเองชัดเจนขึ้น แล้วก็รู้จักพาใจออกจากความทุกข์ หรือออกจากความขุ่นมัว

พูดอีกอย่าง แทนที่จะเอาธนูดอกที่สอง มาเสียบมาแทงตัวเอง ก็หยุด ไม่ทำ เจอแค่ธนูดอกแรกก็พอแล้ว และไม่ใช่แค่ละเว้น ไม่เอาธนูดอกที่สองมาเสียบแทงตน ยังสามารถเปลี่ยนธนูดอกแรกให้กลายเป็นดอกไม้ หรือเปลี่ยนให้เป็นของดีได้ด้วย อย่างที่หลวงพ่อหนึ่งท่านพูดไว้ว่า **คนดี ใครปาขี้หมาให้ ก็กลายเป็นดอกไม้** แต่ก่อนที่มันจะเป็นดอกไม้ก็ต้องรู้จักหลบหลีกไม่ให้มันมาแปดเปื้อนตนเอง คือรักษาใจไม่ให้ทุกข์ก่อน

เมื่อเจอธนูดอกแรก สิ่งหนึ่งที่เราทำได้ คือ ไม่เอาธนูดอกที่สองมาทิ่มตัวเอง หรือสร้างทุกข์ให้ตน เรียกว่ารักษาใจไม่ให้ทุกข์ ต่อไปก็ทำให้ดีกว่านั้น คือ หาประโยชน์จากมัน หรือสามารถใช้มันเป็นปุ๋ย ที่บำรุงความสุขทางใจให้กับเรา อันนี้คือสิ่งที่เราควรจะฝึกฝนตน และก็ทำให้เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันนี้ มาเป็นแบบฝึกหัด.

การทำความดี มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น มิใช่สิ่งที่ฝืนธรรมชาติของมนุษย์ เพราะทุกคนล้วนมีมโนธรรมอยู่แล้วในจิตใจ จริงอยู่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ความเห็นแก่ตัวหรืออัตตาเป็นธรรมชาติของมนุษย์ด้วย แต่มันก็เปรียบเสมือนเปลือกชั้นนอกของจิตใจ ลึกลงไปเรายังมีธรรมชาติอีกส่วนหนึ่งคือมโนธรรมหรือความใฝ่ดี

มโนธรรมเป็นแรงผลักดันให้เราอยากทำความดี ในเวลาเดียวกัน ทุกครั้งที่เราทำความดีก็ช่วยเสริมสร้างมโนธรรมภายในให้เข้มแข็งขึ้น และทำให้มีพลังในการทำความดีมากขึ้น

การทำความดีนั้นบ่อยครั้งหมายถึงการเสียสละ เช่น เสียสละเงินทอง เวลา หรือแรงงาน แต่ก็ทำให้เกิดความอิ่มเอมใจ เมื่อเห็นผู้ทุกข์ได้รับความสุข อีกทั้งยังช่วยให้อัตตาของเราเบาบางลง อัตตายิ่งเบาบางมากเท่าไร เราก็ยิ่งมีความสุขได้ง่ายเท่านั้น เพราะเพียงแค่เห็นผู้อื่นเป็นสุข เราก็สุขแล้ว โดยไม่จำต้องไปดิ้นรนแสวงหาสิ่งต่าง ๆ มาครอบครอง การทำความดีจึงเป็นเสมือนกุญแจที่เปิดประตูให้ใจได้สัมผัสกับความสุขภายใน ซึ่งประเสริฐและประณีตกว่าความสุขจากวัตถุ

ข้อธรรม คำสอน

พระไพศาล วิสาโล

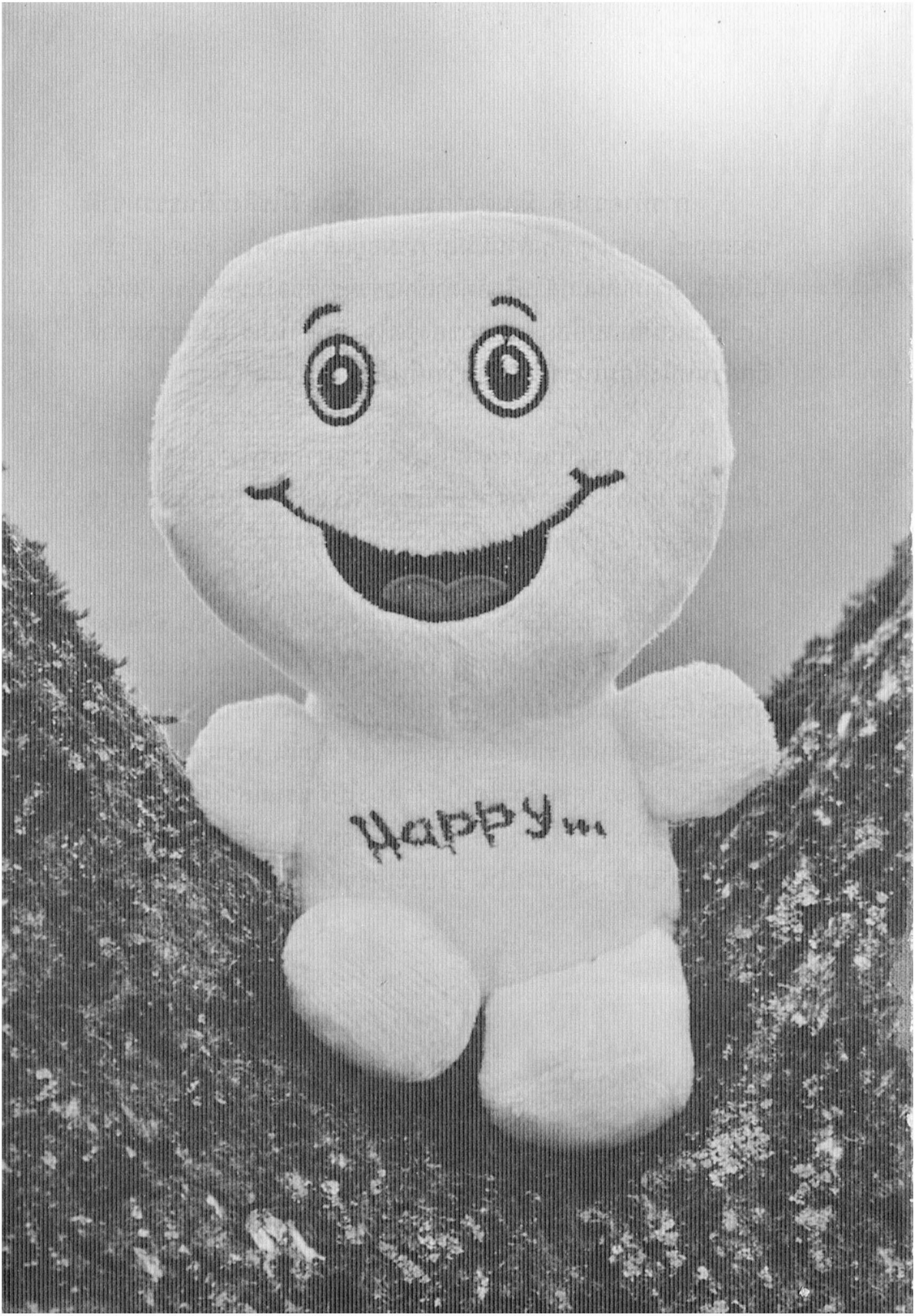
Happy

ขำชีวิต

เรื่อง ขวัญ เพียงหทัย / เอื้อเฟื้อภาพ อรอนงค์ ทัศนาพิทักษ์

พายุไม่อาจพัดตลอดกาล

ราตรีไม่อาจยาวนาน

รุ่งอรุณต้องมาถึงเสมอ

เชอเกรียม ตรุงปะ สอนว่าชีวิตต้องมีอารมณ์ขัน และนิยามว่าอารมณ์ขันคือ สัมผัสปรากฏการณ์อย่างอ่อนโยน

นึกภาพเมื่อยามเราพบเรื่องราว ถ้าไม่ดีใจก็ตรงข้าม ปฏิกิริยาเหมือนพบกำแพงแข็ง ๆ จะลูบคลำเบามือหรือจะทุบเพื่อฝ่าไป ความอ่อนโยนคือการมองดูกำแพงอย่างเข้าใจและเอ็นดู จิตใจที่ส่งไปในลักษณะนี้ จะเกื้อกูลทั้งกำแพงและใจเรา นั่นเป็นความหมายที่ฉันคิดเองเพื่อทำความเข้าใจคำว่าอ่อนโยน ผิดหรือถูกไม่รู้ แต่ทำให้สัมผัสได้ว่าการพาชีวิตไปในเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้นต้องการการมองแบบอารมณ์ขันคือความอ่อนโยนนี่แหละ

การมองแบบอารมณ์ขันนี้ทำให้เข้าถึงความธรรมดาของชีวิตจากนิยาม **ทุกคนทำผิดพลาดได้ เราทำผิดพลาดได้ เห็นใจซึ่งกันและกัน อภัยกัน ไม่ถือสา อวยพรให้กัน** ทำให้เหตุการณ์ทั้งหลายอ่อนนุ่มขึ้น

เมื่อวานฉันได้พบประสบการณ์ทางอารมณ์อย่างใหม่ขึ้นในใจ มันเกิดขึ้นเองเหมือนหนังสือเล่มหนึ่งที่บอกว่า จงมีความสุขโดยไม่ต้องมีเหตุผล สิ่งที่ได้พบไม่ใช่ความสุขแต่แรก แต่เป็นมุมมองที่เห็นความน่าขำของชีวิต บังเกิดความเอ็นดูต่อเหตุการณ์ แล้วจึงรู้สึกเป็นสุขตามมา

จะเล่าให้ฟังค่ะ

มันเกี่ยวพันกับคำว่า **ย้าย**

ในปีที่ผ่านมาฉันพบกับคำว่าย้ายอย่างอุตลุด อดมองไปถึงเรื่องดวงดาวไม่ได้ เล่าสักหน่อยเพราะคิดว่ามันอาจจะแอบเป็นต้นเรื่องของฉันคราวนี้ก็ได้

ดาวเสาร์อันเป็นดาวใหญ่ได้ย้ายมาเข้าบ้านของตัวเองในรอบหลายปี ตำรากล่าวว่าเมื่อดาวไปอยู่ตามราศีต่าง ๆ ก็อาจแสดงอะไรไปตามราศีนั้น ๆ แต่พอกลับเข้าบ้านตัวเอง ก็จะเหมือนคนเวลาคนเรากลับเข้าบ้านก็จะทำอะไรเต็มที่เพราะอยู่ในบ้านเราเอง ทำนองนั้น อาละวาดเต็มที่

ขั้นตอนการดูดาวก็ต้องดูว่าดาวเสาร์นาทีที่ฉันเกิดนั้นอยู่ที่ใด มันอยู่ที่ภพวินาสน์ ดาวเสาร์เป็นดาวทุกข์โทษ นาน หนัก ลำบาก เมื่อมาตกวินาสน์แปลว่าสบาย เพราะความลำบากวินาสน์ไปแล้ว

แต่ส่งผลเรื่องที่อยู่ ในชีวิตย้ายบ้านบ่อย ในที่ทำงานไม่ย้ายไปไหน ก็ย้ายชั้น ย้ายห้อง ย้ายโต๊ะแทน

รวมแล้วปีนี้ตกเข้าเรื่องย้าย

เริ่มจากได้ย้ายออฟฟิศจากหกชั้นเหลือสองชั้นในตึกเดียวกัน ไม่เป็นไร คนอื่นย้ายของไป ๕๕๕ ฉันไม่ต้องทำอะไร แค่ย้ายโต๊ะ

แปดเดือนต่อมา ย้ายจากตึกขวาไปตึกซ้าย ๕๕๕ คนอื่นช่วยย้ายให้ สบาย แต่ก็ย้าย

ย้ายบ้านจากกรุงเทพฯ ไปบ้านบึง เป็นบ้านเช่าเพราะบ้านที่จะเข้ายังสร้างไม่เสร็จ เราเรียกบ้านเช่าว่าชงโค

ข้าวของส่วนใหญ่เจ้าของโครงการบ้านจัดสรรอนุญาตให้ใช้ห้องแถวแห่งหนึ่งเป็นที่เก็บพักไว้ เราเรียกว่า ห้องแถวบ้านบึง

สองอันนี้ฉันต้องแพคของเองกับแม่บ้านผู้แข็งแรง แพคอยู่เป็นเดือน เพราะแพคไปฉันก็ต้องเว้นนอนพักไปเพราะเหนื่อย (ชราน่ะ) เคยมาเล่าเรื่องตอนแพคของให้ฟังไปแล้วนะคะว่าสนุกขนาดไหน ที่ของมันเยอะเป็นเพราะอยู่มาตั้งแต่ปี ๔๐ ปกติความเคยชิน ข้าวของมันก็อยู่ไปโดยไม่รู้เรื่องรู้ราว บางอย่างเพิ่งรู้ว่ามีอยู่ เป็นโอกาสได้บริจาคครั้งใหญ่ สนุกดี

หลังจากนั้นฉันก็ไปอยู่บ้านสวนขวัญ มีคนมาดูบ้านว่าอยากจะเข้ามาเป็นเจ้าของใหม่ พอดีดาวมฤตยูย้ายราศี ซึ่งนี่เป็นดาวแห่งการเปลี่ยนแปลง เลยทำตัวให้สมคล้อยกับดาว ทำราวกับจะย้ายบ้านแล้ว ทำราวกับขายบ้านเสร็จแล้ว ย้ายของมากรุงเทพฯ ซะเลย มาอยู่ห้องพักของฉันเองเรียกว่า มะลิวัลย์

ฉันมาพิจารณาดูเห็นว่าตลอดเวลาส่วนใหญ่ฉันอยู่บ้านสวนขวัญไม่ได้ไปอยู่บ้านเช่าชงโคเลยบอกเลิกเช่า เกิดการย้ายของออกก่อนคืนบ้าน ตอนนี้เกิดอาการเอียนการแพคของแล้ว ขอร้องให้น้องไปทำแทนก็ได้รับความช่วยเหลืออย่างดี ทำให้ฉันรอดพ้นการแพคไปได้ เป็นการย้ายที่ตัวเองได้อยู่ไกลงานย้ายที่สุด

ก็เคยคิดเล่น ๆ เหมือนกันว่าเป็นปีแห่งการย้าย แต่ก็ไม่กระเพื่อมใด ๆ ในใจ คิดว่าคงหมดฤดูย้ายแล้วกระมัง นั่งดูเล่นอยู่

เมื่อวานก็ได้รับอารมณ์ขันจากพระเจ้า

ห้องแถวบ้านบึง ที่เราใช้เก็บพักของ มีคนมาขอซื้อจากเจ้าของบ้าน เราต้องย้ายของไปเก็บพักที่อื่น อ้าว นี่ขนาดไม่ใช่บ้านเรานะ ยังมีการต้องย้ายอีกหรือ ขำสิเนี่ย

มาอีกแระ ออฟฟิศที่เราแบ่งเช่าอยู่ มีคนมาขอซื้อตึก เราต้องย้ายออฟฟิศ อีกแระ ขำสิเนี่ย

ดาวเสาร์เอย จะบ้านเราบ้านใครไม่รู้ เธออยู่ที่ไหนก็ย้ายเถอะ เล่นสนุกดีออกนะ อย่างนั้นหรือ

น่าเอ็นดู๊ นึกแล้วขำเลย ตลกจัง

หลวงพ่อชาสอนว่า **ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วดีเสมอ**

กฎแห่งกรรมนั้นถูกอธิบายว่าเที่ยงตรงที่สุด คือเรา จะได้รับสิ่งที่เราเคยทำมา ยอมรับโดยศิโรราบแล้วจะผ่านไปได้ ถ้าเราดื้อดึงไม่ยอมรับ แสดงว่ากฎส่งมาผิดสิ ซึ่งไม่ใช่ ฉะนั้น ตามบทสวดมนต์ทุกคนมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นทายาท นั่นคือสิ่งที่เราควรยอมรับและทำตัวสมคล้อยเหมือนอ้อลู่ลมพายุ **พายุไม่อาจพัดตลอดกาล ราตรีไม่อาจยาวนาน รุ่งอรุณต้องมาถึงเสมอ**

ดูเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วก็เห็นเป็นเรื่องขำ มันคงต้องเกิดขึ้นแหละ ก็ตามไป ไม่ต้องคิดทุบกำแพง แต่ดูกำแพงด้วยความเห็นใจเข้าใจ อ่อนโยน เอ็นดู เอ็นดูเราด้วย

ฉันขำ มันจะย้ายอะไรกันนักหนา เมื่อวานฉันหอบข้าวของที่มีเล็กน้อย ในลิ้นชักกลับที่พัก ถือว่าย้ายแล้ว เป็นการอวยพรให้เจ้าของขายตึกได้

ขอบคุณที่เราฝึกฝนมานานโขอยู่ ตอนนี้เริ่มมองอย่างเข้าใจในธรรมดาของสังสาร มีความอยู่เย็นในใจ และมีความสบายอยู่ในใจโดยไม่ต้องมีเหตุผล สัมผัสเหตุการณ์อย่างอ่อนโยน สัมผัสอารมณ์ขันของพระเจ้า และมองชีวิตบนเวทีเหมือนกำลังนั่งดูหนังซีรีย์เกาหลีอยู่ที่นั่งคนดูข้างล่าง สนุกขึ้นแฮะ

วันหลังเปลี่ยนบทบ้างนะคะพระเจ้า

เพื่อน ๆ อ่านแล้วงงมั้ยคะ อย่าซีเรียสค่ะ ขำ ขำ

ขอให้เพื่อน ๆ มีความสุขค่ะ

ขวัญ เพียงหทัย

อังคาร ๒๓ สิงหาคม ๒๕๖๕

โชคดีที่เราไม่รู้อนาคต

นั่นคือการเปิดโอกาสให้อะไรก็เกิดขึ้นได้

ความไม่แน่นอนไม่ได้หมายความว่า

สิ่งที่เกิดขึ้นจะต้องไม่ดี

แต่แปลว่าอาจจะดีมากได้เช่นกัน

เมื่อเราละความกลัวที่มีต่ออนาคต

เราก็จะสงบลงและมีความสุขขึ้น

เพลิดเพลินเมื่อสิ่งที่มานั้นดี

ถ้ามันไม่ดีก็แค่ได้ผจญภัยกันบ้าง

แล้วก็ผ่านไปในไม่ช้า

จงกล้าที่จะมีความสุข

ท่ามกลางความไม่แน่นอนทั้งหลาย

ขวัญ เพียงหทัย

งานชิ้นสุดท้าย ของ พุทธทาส

กลับมาเถิดศีลธรรม กลับมาเถิด
กำลังเกิดภัยร้าย อันใหญ่หลวง
แก่สัตว์โลกทั่วถิ่น จักรวาลปวง
น่าเป็นห่วง ความวินาศฉกาจเกิน

กลับมาเถิดศีลธรรม กลับมาเถิด
ในโลกเกิดกลียุค อย่างฉุกเฉิน
หลงวัตถุบ้าคลั่ง เกินบังเอิญ
มัวเพลิดเพลิน สิ่งกาลีมีกำลัง

กลับมาเถิดศีลธรรม กลับมาเถิด
ความเลวร้ายลามเตลิด จวนหมดหวัง
รีบกลับมาทันเวลา พาพลัง
มายับยั้งโรคร้าย ให้ทันกาล

ถ้าศีลธรรมไม่กลับมา โลกาวินาศ
มนุษยชาติจะเลวร้ายกว่า เดรัจฉาน
มัวหลงเรื่อง กิน กาม เกียรติ เกลียดนิพพาน
ล้วนดื้อด้านไม่เหนี่ยวรั้ง บังคับใจ

อาชญากรรมเกิดกระหน่ำ ลงในโลก
มีเลือดโชกแดงฉาน แล้วซ่านไหล
เพราะบ้ากินบ้ากาม ทรามเกินไป
บ้าเกียรติก็พอไม่ได้ ให้เมาตน

อยากครองเมืองครองโลก โยกกันใหญ่
ไม่มีใครเมตตาใคร ให้สับสน
ขอศีลธรรมได้กลับมา พาหมู่คน
ให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ ทันเวลา

ท่านพุทธทาสท่านได้พูดเตือนไว้ล่วงหน้า นับตั้งแต่เริ่มมีการพัฒนา คนกำลังหลงอยู่กับการพัฒนาโลกให้เจริญ ทุกประเทศในโลกขวนขวายที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ให้มีความสะดวกสบาย ให้มีความกินดีอยู่ดี ท่านพุทธทาสท่านมองเห็นอันตรายของความเจริญ คือความเจริญทางวัตถุที่มันเกิดขึ้นรวดเร็วมาก ท่านจึงเตือนไว้ล่วงหน้าเป็นเวลานาน ว่าระวังให้ดี สิ่งที่เรียกว่า ความเจริญ ความเจริญ แท้จริงมันคือความวินาศ

ทุกวันนี้โลกยิ่งเจริญ การพัฒนาทางวัตถุ ก็เจริญรุดหน้าไปมากมาย ในช่วงที่โลกกำลังตื่นเต้นกับสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่เรารู้จักกัน ก็คือคอมพิวเตอร์ โลกยุคนี้เป็นโลกที่เจริญ เป็นโลกยุคคอมพิวเตอร์ ท่านพุทธทาส ก่อนจะมรณะภาพท่านก็ได้พูดเรื่องนี้ไว้ แล้วท่านก็ตั้งใจที่จะพูดเตือนเรื่องนี้ แต่ไม่ได้พูดเพราะท่านมรณะภาพเสียก่อน พบข้อเขียนที่ท่านวางทิ้งไว้บนโต๊ะทำงาน ท่านเขียนไว้ว่า **"ระวังให้ดีคอมพิวเตอร์ เครื่องคอมพิวเตอร์นี่ระวังให้ดี"** บนความเจริญ บนความสะดวกสบาย แฝงไว้ด้วยอันตรายมากมายเช่นเดียวกัน ถ้าเราไม่รู้สึกไม่ตระหนักให้เท่าทัน เราก็จะตกอยู่ในอันตรายอย่างชนิดที่น่ากลัวที่สุด ใครจะคิดกันได้ล่วงหน้าว่า โทรศัพท์ที่เราใช้กันได้อย่างสะดวกสบาย โทรศัพท์มือถือที่เราพกพาไปไหนก็ได้ สะดวกกว่าโทรศัพท์ที่ต้องอาศัยสายส่งสัญญาณ ทำให้เรามีความสะดวกสบาย แต่โทรศัพท์มือถือกลับถูกเอามาใช้ในการตั้งเวลาจุดระเบิดก่อวินาศกรรม โทรศัพท์มือถือที่มีอยู่ทุกวันนี้ ถูกใช้ไปในทางที่เป็นประโยชน์ ให้เกิดสติปัญญา ให้เกิดความสงบกี่เปอร์เซ็นต์ และถูกใช้ไปในทางที่รับใช้กิเลสตัณหา ทำให้เกิดปัญหามากมายกี่เปอร์เซ็นต์

เมื่อเริ่มมีคอมพิวเตอร์ใหม่ ๆ **ท่านพุทธทาสพูดให้คิดสั้น ๆ ว่าระวังให้ดี คอมพิวเตอร์มันเหมือนยักษ์ตาบอด** คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจมันจะเป็นยักษ์ได้อย่างไร เราเอามันมาใช้สะดวกสบายเหลือเกิน ทุกวันนี้กลายเป็นปัจจัยที่ ๕ ของชีวิต เราเคยสังเกตไหม ทุกหนทุกแห่งมนุษย์เป็นทาสของโทรศัพท์มือถือ ชนิดที่พลัดพรากจากกันไม่ได้เลย ไม่ว่าจะไปนั่งตรงไหน แต่ละคนไม่สนใจคนรอบข้างกันแล้ว ความสนใจไปอยู่ที่หน้าจออย่างชนิดที่เรียกว่าเป็นทาส นี่คือความหมายของยักษ์ตาบอด

ลูกหลานของพวกเราทุกวันนี้ ในอนาคตจะเป็นอย่างไร เด็ก ๆ เปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นตรงกันข้ามหมด ไม่ออกไปวิ่งเล่นสนุกสนานตามประสาเด็ก ๆ แต่ใช้ชีวิตอยู่กับหน้าจอสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ได้วันหนึ่งหลายชั่วโมง บางครอบครัวที่ควบคุมไม่ดี เด็กจะอยู่กับหน้าจอสี่เหลี่ยมนี้ทั้งวัน อย่าว่าแต่เด็ก ผู้เฒ่าผู้แก่ แทนที่จะใช้เวลาในการศึกษาให้รู้ความจริงชีวิต ก็มาติดอยู่กับหน้าจอสี่เหลี่ยม ซึ่งมันทำอะไรได้ทุกอย่าง จะถ่ายรูปจะทำอะไรต่ออะไรมันทำได้สะดวกไปหมด เราลืมนึกไปว่าเรากำลังตกเป็นทาสของมัน

ในอนาคตจะเป็นอย่างไร

เด็ก ๆ เปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นตรงกันข้ามหมด

ไม่ออกไปวิ่งเล่นสนุกสนานตามประสาเด็ก ๆ

แต่ใช้ชีวิตอยู่กับหน้าจอสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ ได้วันหนึ่งหลายชั่วโมง

จะแก้ปัญหานี้ได้อย่างไร เราจะหยุดการพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ หยุดพัฒนาวัตถุที่เกินจำเป็น ที่เมื่อมันมีแล้ว มันสร้างปัญหา ทุกวันนี้อาชญากรรมในโลก เป็นอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ไม่เคยมีมาก่อน มันทุจริตฉ้อฉลโดยใช้เทคโนโลยี ถ้าเราไม่ระมัดระวัง ไปติดอยู่กับความสะดวกสบาย คนที่ชอบความสะดวกโดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ต้องระวังให้มาก เราจะรู้ตัวก็ต่อเมื่อเงินที่เราสะสมไว้ในบัญชีถูกถอนไปหมดโดยที่เราไม่รู้เรื่องเลย เพราะเราชอบความสะดวก เราเอาบัญชีของเราไปผูกติดกับบัตรเครดิต หรือผูกติดกับในระบบที่มันสะดวก เราขี้เกียจที่จะเดินไปธนาคารแล้วไปถอนเงิน ทำตามวิธีที่เคยทำกัน ต่อไปปัญหานี้จะมากขึ้น ๆ เราเคยรู้สึกไหมว่า ยิ่งเจริญมันยิ่งเป็นอันตราย เราเริ่มเห็นกันแล้วหรือยัง อะไรจะมาหยุดความเจริญ เมื่อไหร่โลกจะหยุดพัฒนา เมื่อไหร่โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสิ่งอำนวยความสะดวกจะปิดกิจการหรือว่าจะลดลง

ทุกวันนี้เราผลิตรถยนต์ออกมาจนกระทั่งมีจำนวนมากว่าถนนที่ให้รถยนต์วิ่ง เรามีรถยนต์ เราใช้รถยนต์ทำอะไร ทำในสิ่งที่จำเป็นต้องทำ หรือว่าสนองกิเลสตัณหาที่ไม่รู้จักจบสิ้น ท่านพุทธทาสท่านมองเห็นอันตรายของความเจริญทางวัตถุ ท่านเรียกสิ่งนี้ว่าวัตถุนิยม ท่านจึงทุ่มเทกำลังความสามารถ สติปัญญาทั้งหมดที่จะช่วย เป็นงานยากที่สุด

ทำอย่างไรให้มนุษย์หลุดออกมาจากอำนาจวัตถุนิยม มนุษย์แทบทั้งโลกสมัครใจที่จะตกไปเป็นทาสของวัตถุ ทำอย่างไรที่จะทำให้มนุษย์รู้สึกตัวเองว่าเป็นทาส แล้วก็ถอนตัวออกมา หลุดออกมาจากอำนาจวัตถุนิยม

ท่านพุทธทาสมองเห็นว่า มีวิธีเดียว ทางออกทางรอดมีวิธีเดียว พวกเรามีโอกาสมาอยู่ที่นี่ครบเจ็ดวัน ก็น่าจะมองเห็นว่าวิธีไหน จิตภาวนา การพัฒนาจิต ทำจิตให้เจริญ จิตมันตกต่ำ มันจึงเป็นทาสของวัตถุ มนุษย์ในยุคที่มีความเจริญทางวัตถุ ไม่สนใจเรื่องการพัฒนาจิตเลย เพราะมนุษย์คิดว่า สิ่งสูงสุดที่เขาต้องการเป็นเรื่องวัตถุ จึงไม่สนใจเรื่องการพัฒนาจิต เขาจึงมีการพัฒนาแต่วัตถุกันไปทั้งโลก แล้วเขาก็ไม่เคยเฉลียวใจ ไม่เคยมองเห็นอันตรายด้วย ว่ามันสร้างปัญหา มันทำให้เกิดอันตรายอย่างไร

ทุกวันนี้วิกฤตการณ์ในโลกทั้งหมดเลย มันเกิดมาจากการที่มนุษย์หลงบูชาวัตถุ มนุษย์ในยุคที่มีความเจริญทางวัตถุ กลับมีความตกต่ำทางจิตใจถึงที่สุดเช่นเดียวกัน มนุษย์ที่มีความเจริญทางวัตถุ หลงวัตถุ ทำให้จิตใจตกต่ำ มีแต่ความเห็นแก่ตัว การบูชาวัตถุ ก็คือการบูชากิเลส มนุษย์ในโลกจึงมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ๆ วิกฤตการณ์ก็เพิ่มขึ้นตามความเจริญของวัตถุ เพราะวัตถุยิ่งเจริญ จิตใจมนุษย์ยิ่งตกต่ำ ยิ่งมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น

ในวัย ๘๐ ปี ท่านพุทธทาสต้องลุกขึ้นมาทำงานสุดท้าย แทนที่จะได้พัก งานสุดท้ายของพุทธทาส สร้างสวนโมกข์นานาชาติให้เป็นวิทยาลัยสมาธิภาวนาหรือจิตภาวนาสำหรับโลก โลกจะออกจากวิกฤตการณ์อันเลวร้ายก็ด้วยจิตภาวนา ถ้าสามารถทำให้คนในโลกหันมาสนใจเรื่องจิตภาวนา มีสถานที่จัดฝึกอบรมจิตภาวนาเพิ่มขึ้น ๆ ทั่วโลก ก็จะสามารถแก้วิกฤตการณ์ของโลก

การสร้างสันติภาพให้กับโลก ไม่สามารถสร้างด้วยกำลังอำนาจหรืออาวุธ ซึ่งทุกคนก็เห็นผลอยู่แล้วว่า องค์กรโลกที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสร้างสันติภาพให้กับโลก โดยการใช้กำลัง ใช้อำนาจ ใช้อาวุธ มันยิ่งทำให้มีวิกฤตการณ์มากยิ่งขึ้น ไม่ประสบความสำเร็จ ท่านพุทธทาสเคยพูดว่าถ้าในองค์กรสหประชาชาติ มีคนที่มีความรู้มีความเข้าใจเรื่องจิตภาวนา เขาก็จะสามารถสร้างสันติภาพให้กับโลกได้สำเร็จ ยังขาดความรู้เรื่องนี้ ความรู้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้เท่านั้น ที่จะแก้ปัญหานี้ได้ ถ้าพวกเราเข้าใจสิ่งที่ได้ฟัง ได้ศึกษาได้ปฏิบัติมาตลอด ๗ วัน เราคงพอจะมองเห็นได้บ้างตามสมควร

ปัญหาของโลกทั้งหมดทั้งโลก พูดสรุปสั้น ๆ ว่ามาจากความเห็นแก่ตัว นี่พูดให้ฟังง่าย ความเห็นแก่ตัวนี่แหละคือปัญหา ถ้าเมื่อไหร่เอาความเห็นแก่ตัวออกไปไม่ได้ โลกนี้จะไม่มีทางมีสันติภาพได้เลย ให้ทำอย่างไร ทำอย่างไรที่จะเอาความเห็นแก่ตัวออกไปจากจิตใจของมนุษย์บนโลกนี้ให้ได้ โดยแท้จริงแล้วแต่ละศาสนา เขาก็พยายามที่จะหาวิธีที่จะสอนให้มนุษย์ปฏิบัติ แล้วก็จะเป็นผลให้มนุษย์ไม่มีความเห็นแก่ตัว แต่ก็มีวิธีสอนแตกต่างกัน **พุทธศาสนาสอนให้มีความรู้สูงสุดคือความไม่มีตัว หลักธรรมสูงสุดในพุทธศาสนา คือเรื่องอนัตตา ความไม่มีตัวไม่มีตน ความรู้สูงสุด ที่จะทำให้เราเห็นความไม่มีตัวที่แท้จริง ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนไม่มีตัว ก็คือความรู้ในเรื่องของปฏิจจสมุปบาท**

ความรู้ที่โลกขาดก็คือความรู้เรื่องนี้ คนในโลกจะต้องมีความรู้ว่าความรู้สึกว่ามีตัวเรามันเกิดขึ้นได้อย่างไรในจิต กระแสของปฏิจจ-สมุปบาท นับตั้งแต่อวิชชาจนกระทั่งสุดท้ายเกิดความรู้สึกเป็นตัวตนเป็นชาติ เป็นชา-ติ มันเกิดขึ้นได้อย่างไร

เมื่อมีความรู้ว่าสิ่งที่เรียกว่าตัวตน มันเกิดขึ้นได้อย่างไร ก็จะต้องมีความรู้ที่จะป้องกันไม่ให้เกิด คือต้องมีความรู้เรื่องจิตภาวนา เพื่อที่จะตัดกระแสของปฏิจจสมุปบาท **อานาปานสติภาวนา ที่เรามาศึกษากันก็เพื่อที่จะสามารถตัดกระแสของปฏิจจสมุปบาทไม่ให้ปรุงแต่งไปจนกระทั่งเกิดความรู้สึกว่ามีตัว มีเรา มีของเรา แล้วก็มีความเห็นแก่ตัว** ความเห็นแก่ตัวมันมาจาก ความที่เรารู้สึกว่ามีตัว มีตน มีเรา มีของเรา

เมื่อเกิดกิเลส กิเลสนั่นแหละเป็นต้นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว กิเลสครองโลก ก็คือความเห็นแก่ตัวครองโลก ดังนั้น ถ้าจะสร้างสันติภาพให้กับโลก ก็จะต้องมีความรู้ให้ครบถ้วนทั้งสองเรื่อง จึงจะทำได้ มีความรู้ว่าความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นได้อย่างไร แล้วก็จะทำลายความเห็นแก่ตัวได้อย่างไร ท่านพุทธทาสประกาศปณิธานพุทธทาส ๓ ประการ การสร้างสวนโมกข์นานาชาติก็เพื่อสนองปณิธานของพุทธทาส คือ ปณิธาน ๓ ประการนี่แหละ ปณิธานในการที่จะสร้างสันติภาพให้กับโลก

ปณิธานข้อที่ ๑ จะพยามทำให้ศาสนิกของแต่ละศาสนาเข้าถึงหัวใจของศาสนาของตน ๆ โดยท่านมองเห็นว่า ทุกศาสนามุ่งสอนที่จะให้มนุษย์ทำลายความเห็นแก่ตัวทั้งนั้น ไม่มีศาสนาไหนที่สอนให้มนุษย์มีความเห็นแก่ตัว เพิ่มความเห็นแก่ตัวไม่มี ดังนั้น หัวใจของศาสนาทุกศาสนา ก็คือคำสอนที่สอนให้มนุษย์ถอนออกจากความเห็นแก่ตัว

ดังนั้น ถ้ามนุษย์กลับไปหาศาสนา ทุกศาสนาก็จะช่วยแก้ปัญหาได้ มนุษย์เมื่อมีศาสนา ความเห็นแก่ตัวก็จะลดลง เพราะศาสนาทุกวันนี้ที่มันมีปัญหา มีวิกฤตการณ์กันทั้งโลก เพราะมนุษย์เกือบทั้งโลกส่วนใหญ่เขาไม่มีศาสนากันแล้ว เขาไม่เห็นความสำคัญของศาสนากันแล้ว ศาสนาของเขาคือความเจริญทางวัตถุ ความสุขที่ได้มาจากการสนองกิเลสตัณหานั่นแหละ คือศาสนาของเขา

ปณิธานข้อที่ ๒ จะพยายามทำความเข้าใจ ทำความร่วมมือกันระหว่างศาสนาทุกศาสนา เพราะว่าในการที่จะสร้างสันติภาพให้กับโลกได้ต้องอาศัยกำลังของศาสนาทุกศาสนา ถ้าศาสนิกของแต่ละศาสนามีความเห็นร่วมกันว่าทุกศาสนาจะต้องช่วยกันสร้างสันติภาพให้กับโลก ชื่อจะต่างกันก็ได้ เราไม่สามารถที่จะทำให้โลกนี้มีศาสนาเพียงศาสนาเดียวได้ แต่ถ้าเราจะเอาความมุ่งหมายของศาสนา ก็เป็นศาสนาเดียวได้ อาจจะเรียกว่าศาสนาแห่งสันติภาพของโลกก็ได้ ทุกศาสนามีขึ้นมาเพื่อทำให้โลกมีสันติภาพทั้งนั้น ไม่ได้มีขึ้นมาเพื่อทำให้โลกมีวิกฤตการณ์ ทุกศาสนามีขึ้นมาเพื่อช่วยให้โลกออกมาจากวิกฤตการณ์ทั้งหมด

ทีนี้อะไรเป็นวิกฤตการณ์ คือ**ปณิธานข้อที่ ๓** ที่ควรจะเข้าใจจะพยายาม ดึงเพื่อนมนุษย์ให้หลุดออกมาจากอำนาจ ของวัตถุนิยมอันเลวร้าย นี่คือวิกฤตการณ์ ถ้าสามารถให้ทุกศาสนาร่วมมือกันช่วยกันดึงเพื่อนมนุษย์ให้ออกมาจากอำนาจของวัตถุนิยมให้ได้ เมื่อนั้นสันติภาพของโลกจะเกิดขึ้นได้ โดยไม่ต้องใช้เงินมากมาย ไม่ต้องใช้กำลัง ไม่ต้องสะสมอาวุธ

นี่คือแนวทางหรือความคิดที่ท่านพุทธทาสท่านได้มองเห็นว่าจะสร้างสันติภาพของโลกได้อย่างไร พวกเราที่มาอบรมที่นี่แต่ละคนจะมีส่วนช่วยสร้างสันติภาพของโลกได้หรือไม่ อีกไม่กี่ชั่วโมง เราจะกลับบ้านกันแล้ว กลับไปบ้านเราจะไปเป็นหนึ่งโลกที่มีสันติภาพ หรือจะไปเป็นหนึ่งโลกที่มีวิกฤตการณ์ขอให้คิด ถ้าเราตั้งใจที่จะใช้ชีวิตตามอริยมรรคมีองค์ ๘ มีความมุ่งมั่นที่จะทำจิตภาวนา พัฒนาจิตของเราให้อยู่เหนืออำนาจของวัตถุ เราก็จะเป็นหนึ่งหน่วยของสันติภาพของโลก เป็นหนึ่งหน่วยที่ไม่มีความเห็นแก่ตัว มีแต่ความเอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์ ใครที่คิดจะช่วยสร้างสันติภาพของโลก ถ้าตั้งใจทำได้ทุกคน

ก่อนกลับ เรามาสร้างสันติภาพของโลกร่วมกัน ด้วยการปฏิบัติอานาปานสติภาวนา เป็นการปิดการอบรมนะครับ ให้ตั้งใจทำกัน.

เมตตา พานิช

พูดปิดการอบรมอานาปานสติภาวนา
๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๕

นักเดินทางสารภาพบาป

เรื่อง สุชาติ สุขประสิทธิ์/ เอื้อเฟื้อภาพ อรอนงค์ ทัศนาพิทักษ์

ความผิดในชีวิตมนุษย์มีหลายแบบ

รวมทั้งเมื่อถูกลงโทษ และพ้นโทษแล้ว
ก็สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ

กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดี

แต่บางคนต่อให้ผ่านโทษทัณฑ์ใด ๆ มาแล้วก็ตาม

กลับมีบางสิ่งค้างคาอย่างยากสลัดหลุด

ความผิดในชีวิตมนุษย์มีหลายแบบ รวมทั้งเมื่อถูกลงโทษและพ้นโทษแล้ว ก็สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ กลับตัวกลับใจเป็นพลเมืองดี แต่บางคนต่อให้ผ่านโทษทัณฑ์ใด ๆ มาแล้วก็ตาม กลับมีบางสิ่งค้างคาอย่างยากสลัดหลุด นั่นจึงเป็นที่มาของการกระทำบางสิ่ง

วันหนึ่ง กลางปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ยามเย็นแดดร่มลมตก ผมเดินตาม **ปรีชา พรหมมณี** วัย ๗๐ ปี ไปยังรถกระบะคันเก่าที่จอดอยู่ใกล้ ๆ เมรุเผาศพของวัดแห่งหนึ่งในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อพูดคุยถึงสิ่งที่ทำมาราว ๔๐ ปี นั่นคือการตระเวนให้ความรู้กับนักเรียนมัธยมและอาชีวะ เรื่องพิษภัยยาเสพติด

ผมได้ข้อมูลเบื้องต้นก่อนมาพบลุงปรีชาว่า ชายสูงวัยคนนี้ปัจจุบันร่างกายทรุดโทรมมาก แถมเจ้าตัวก็สารภาพอีกว่า จะตายวันตายพรุ่งยังไม่รู้ แต่ที่เห็นไปได้ทั่วเพราะใจอย่างเดียว คือถ้าไม่หมดลมหายใจก็ยังไม่เลิก แม้ลุงจะมั่นใจว่าตายไปตกนรกแน่นอน แต่ชาตินี้ที่ยังพอมีเรี่ยวแรงขอทำประโยชน์ให้มากที่สุด

วันนั้น จึงเป็นการสนทนากันหน้าเมรุเผาศพ เพราะลุงปรีชาขออนุญาตเจ้าอาวาสไว้ว่าจะจอดรถนอนพักแรมบริเวณนั้น ซึ่งหากไม่มีงานศพย่อมไร้ผู้คน และไม่รบกวนผู้ใด เรียกว่าคุยกันเสร็จก็เดินไม่กี่ก้าวเพื่อขึ้นนอนท้ายกระบะติดหลังคาได้เลย และผมก็ได้รู้ตอนนั้นว่าทุกจังหวัดที่เดินทางไปเป็นวิทยากร เรื่องการพักค้างแรมก็เป็นในลักษณะนี้

เกิดและเติบโตในย่านตลาดคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ จากเด็กชายที่โดนเพื่อนแกล้งจนร้องไห้ทุกวัน วันหนึ่งลุงของลุงปรีชาทนสภาพเดิม ๆ ไม่ไหว จึงบอกหลานชายทำนองว่าให้ต่อยหน้าเพื่อนคนนั้นกลับไปให้เต็มที่ ทีนี้พอเพื่อนเดินผ่านหน้าบ้านลุงก็ปล่อยหมัดสุดแรงจนเพื่อนสลบ และนั่นคือจุดเริ่มต้นของคนอันธพาล

ย้ายโรงเรียนก็แล้ว ไปอาศัยกับญาติต่างจังหวัดก็แล้ว ไม่อาจแก้นิสัยได้ หนักเข้าเริ่มข้องแวะกับยาเสพติด ขโมยเงินแม่ที่ขายข้าวแกงไปใช้เที่ยวเตร่และเสพยา สุดท้ายต้องเข้าคุกไปตามระเบียบ แม่ต้องคอยส่งข้าวส่งน้ำ เดินเรื่องประกันตัว แต่ลูกชายไม่คิดกลับตัว ใช้ยาเสพติดจนเพี้ยน และเป็นแม่คนเดิมที่พาไปรักษายังโรงพยาบาลศรีธัญญาและโรงพยาบาลสมเด็จเจ้าพระยา

ลุงปรีชาพูดกับผมชัดถ้อยชัดคำ ในยามที่แสงเย็นเริ่มโรยราแมลงกลางคืนส่งเสียงจากพงหญ้า ลุงบอกว่าจำแม่นกับหมายเลขผู้ป่วยทางประสาท นั่นคือ ๓๖๑๗๑ พร้อมสารภาพเสียงหลงว่า ก่อนเข้ารับการรักษาเคยทำร้ายร่างกายแม่ และนั่นคือบาปในใจมาถึงทุกวันนี้

ผมฟังต่อไม่ถามแทรก ชั่วอึดใจลุงสารภาพต่อว่า ครั้งหนึ่งใช้ยาจนเห็นความตายอยู่ตรงหน้า นาทีนั้นคนบาปคิดถึงแม่จับใจ ก่อนตัดบทว่าที่เลิกยาได้เด็ดขาดเพราะวัดถ้ำกระบอก เรื่องของเรื่องคือไม่มีที่ไหนรับรักษาแล้ว ตอนนั้นประมาณปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๔

ให้สัจจะว่าจะไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดตลอดชีวิต และเมื่อรักษาจนหายขาด ยังช่วยงานอยู่ที่วัดต่อ จนมีโอกาสบรรยายประสบการณ์ให้นักเรียนจากกรุงเทพฯ ที่มาทัศนศึกษาฟัง ลีลาท่าทางเตะตาอาจารย์โรงเรียนดังแห่งนั้น จนได้รับเชิญไปบรรยายนอกสถานที่เป็นครั้งแรก

ในยุคที่มีคิวทอง ต้องจองตัวกันหลังเวทีเลยทีเดียว ใครก็อยากได้วิทยากรท่านนี้ไปบรรยาย จะได้หยุดก็ช่วงปิดเทอมเท่านั้น แต่การบรรยายเรื่องยาเสพติดและพ่วงความกตัญญูต่อพ่อแม่ของลุงปรีชาไม่เรียกร้องค่าตอบแทน รวมถึงทุกวันนี้ค่าน้ำมันใช้เดินทางก็เป็นเงินเดือนของลูกชายคนเล็กที่กันไว้ให้พ่อ

ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๔ แม้พบมะเร็งร้ายในร่างกาย จนกินอะไรเข้าไปก็อาเจียนออกมาแทบหมด อยู่ได้เพราะนมและอาหารอ่อน ๆ แบบประทังชีวิต เราใช้เวลาสนทนานานกว่าที่ตั้งใจ เพราะลุงอยากเล่าทุกเรื่องที่นึกได้ เมื่อประเมินจากสภาพร่างกายแล้วผมจึงไม่ขัด ส่วนจิตใจไม่ห่วงเพราะเกินร้อยไปไกล เอาเป็นว่าพลังการบรรยายเมื่อตอนกลางวันทำเอานักเรียนร้องไห้นับสิบยังติดตา

สิบปีที่ไม่ได้พบกัน แม้หลังสัมภาษณ์จะโทรศัพท์ติดต่ออยู่เป็นครั้งคราว ก่อนห่างไปตามบทบาทหน้าที่ ทุกวันนี้ ผมยังระลึกถึงลุงปรีชาอยู่บ่อย ๆ จำภาพการพูดคุยหน้าเมรุเผาศพได้แบบไม่ลืม ประทับใจการอุทิศชีวิตเพื่อสารภาพบาป มากบ้างน้อยบ้าง คงช่วยยั้งเยาวชนของชาติให้ห่างยาเสพติดได้นับรายไม่ถ้วน.

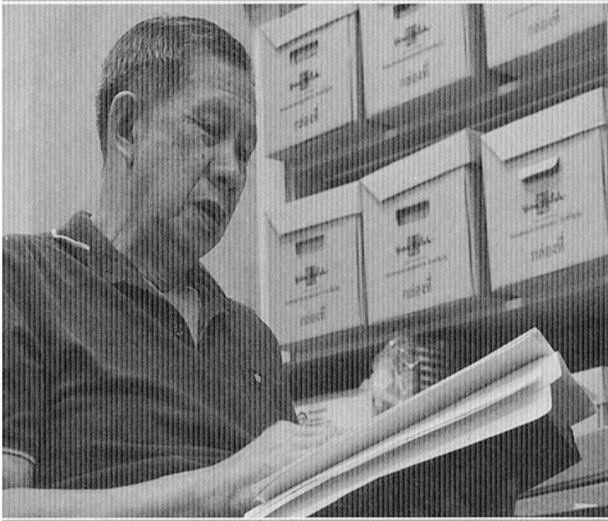

พุทธทาสภิกขุ ในความทรงจำ นิคม เจตน์เจริญรักษ์

โครงการจัดทำประวัติศาสตร์บอกเล่า

กลุ่มงานจดหมายเหตุ

หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

"ธรรมะก็คือความเป็นธรรมชาติ
ธรรมชาติก็คือความเป็นธรรมดา"

"ได้มีโอกาสเข้าไปเฝ้าท่าน (พุทธทาสภิกขุ) ในห้องหลังจากท่านสิ้นแล้ว ก็เดินไปในห้องนั้นอยู่คนเดียว ก็จับเท้าท่านบ้าง จับมือท่านบ้าง ดูท่านบ้าง ความรู้สึกเหมือนกับท่านมาสอนอีกครั้งหนึ่งว่า ธรรมะก็คือความเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติก็คือความเป็นธรรมดา ความเป็นธรรมดาก็คือธรรมะ วนเวียนอยู่อย่างนี้ ก็เห็นความเป็นธรรมดาของวิถีชีวิตว่าใครก็ต้องเป็นอย่างนี้

นิคม เจตน์เจริญรักษ์ กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ เล่าถึงสัจธรรมครั้งสุดท้ายที่ 'พุทธทาสภิกขุ' ภิกษุธรรมดา ๆ ได้จัดแสดงผ่านสังขารที่ปราศจากลมหายใจ บทเรียนที่ควรค่าแก่โลกร่วมสมัย ที่ปรารถนาความยิ่งใหญ่จนเกินกว่าจะแสวงหาอะไรที่เป็นธรรมดา

แก่นพุทธศาสน์ ในตู้พระไตรปิฎกเก่า ๆ

เหตุที่เกิดและเติบโตมาในเขตอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในช่วงเวลาที่การเดินทางจากบ้านมายังสถานศึกษาที่อยู่ในตัวเมืองเป็นเรื่องลำบาก นิคม เจตน์เจริญรักษ์ จึงต้องอาศัยวัดชีสระอินทร์ที่อยู่ในตัวอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่พักพิงเมื่อครั้งเข้าศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่๔-๕ ณ โรงเรียนพรหมานุสรณ์ ซึ่งนอกจากจะทำให้เขาคุ้นเคยกับวิถีของเด็กวัดที่ต้องปรนนิบัติดูแลครูบาอาจารย์แล้ว ณ สถานที่แห่งนี้ยังทำให้เขาได้มีโอกาสรู้จักกับชื่อของ 'พุทธทาสภิกขุ' เป็นครั้งแรกผ่านงานเขียนที่ถูกเก็บไว้ในตู้พระไตรปิฎกเก่า ๆ

*"ที่วัดมีตู้พระไตรปิฎกเก่า ๆ แบบโบราณ ไปทำความสะอาด เจอหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อหนังสือ '**แก่นพุทธศาสน์**' เป็นหนังสือปกเหลือง ๆ เก่า ๆ ปลวกกินแล้วล่ะ ก็ได้มีโอกาสหยิบหนังสือเล่มนี้มาอ่าน เดิมก็ไม่เคยรู้จักท่านอาจารย์พุทธทาส หยิบหนังสือเล่มนี้มาอ่าน โอ้... มันอ่านแล้ว มันดี มันให้ความเข้าใจบางอย่าง ถึงแม้จะไม่ได้ทั้งหมด แต่จับความได้ว่าหนังสือเล่มนี้ใจความมีอยู่ ๙ คำ '**ทุกสิ่งไม่เที่ยง อย่ายึดมั่นถือมั่น**' อันนี้เป็นช่วงที่เราจดไว้ในบันทึกว่านี่ มีคำคำนี้อยู่ ตอนนั้นอายุน่าจะประมาณ ๑๖-๑๗ ปี ก็ได้อ่านหนังสือเล่มนี้ แต่ก็ยังไม่เข้าใจทั้งหมด"*

นิคม ในวัย ๗๐ ปี บอกเล่าความทรงจำ เมื่อแรกรู้จักชื่อพุทธทาสภิกขุ ก่อนกล่าวต่อไปว่า

"เสร็จแล้วมีวันหนึ่งเดินกลับบ้านที่อำเภอบ้านแหลม เขามีป้ายประกาศตั้งคำถามในงานศพ หัวใจพุทธศาสนาคืออะไร ใครตอบได้มีรางวัล เราก็เขียนตอบไปว่า 'สัพเพ ธัมมา นาลัง อภินิเวสายะ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น' ตอบไปแค่นี้ก็ปรากฏว่าได้รางวัล ความรู้สึกมันก็ดีตรงที่ว่า เราได้อ่านหนังสือ ได้เห็นคุณค่าว่าทำไมถึงได้รางวัลอันนี้ อย่างน้อยมันก็เป็นพื้นในการที่จะเดินต่อไป"

กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ อธิบาย

"นิพพานของเขากับนิพพานที่เราเข้าใจต่างกันมากเลย"

หลังจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย นิคม ตัดสินใจเดินทางเข้ากรุงเทพฯ และสอบเข้าเรียนต่อในคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เขารู้สึกอยากแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับธรรมะ "ก็ไปแสวงหาที่วัดมหาธาตุ (วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ราชวรมหาวิหาร) ไปฟังท่านกิตติวุฑโฒภิกขุพูด ท่านพูดเรื่องนิพพานเรื่องอะไรต่าง ๆ ตามความหมายของทั่ว ๆ ไป ซึ่งโอ้...นิพพานนี่เป็นเรื่องยากมากนะ กว่าจะไปถึงนิพพานเมื่อไหร่ล่ะนานทีเดียว ตายแล้วตายอีก เกิดแล้วเกิดอีก เมื่อไหร่จะได้ไปนิพพาน ต้องสะสมบารมีอะไรต่าง ๆ เยอะแยะ"

นิคม เล่าต่อไปว่า

"วันหนึ่งได้มีโอกาสคุยกับเพื่อนชื่อ**คุณปราโมทย์** เขาเคยไปสวนโมกข์ ไชยา สุราษฎร์ธานี มาแล้ว เขามาคุยเรื่องนิพพาน โต้กันคุยกันสองคน นิพพานของเขากับนิพพานที่เราเข้าใจต่างกันมากเลย เขาบอกว่า ถ้าคุณสบายใจอยู่ในขณะนี้ คุยกับผมไม่มีอารมณ์โกรธ ไม่มีอารมณ์โลภ ไม่มีอารมณ์หลง จิตคุณเป็นนิพพานแล้ว จิตคุณสงบเย็นแล้ว เราไม่เคยได้ยินอย่างนี้ เสร็จแล้วก็แนะนำไปที่ร้านหนังสือธรรมบูชาซึ่งอยู่ใกล้ ๆ ศาลฎีกา ริมคลองหลอด ของคุณวิโรจน์ ศิริอัฐ ก็ไปหาหนังสือมองด้านในอ่าน ไปขอเทปมาฟัง ก็เริ่มมีพื้น เริ่มเข้าใจว่าทำบุญ ๓ แบบมันเป็นอย่างไร รบไปพลางศึกษาธรรมไปพลางเป็นยังไงมันมีหลาย ๆ เล่ม หลังจากนั้น ตอนเรียนอยู่ปี ๓ เพื่อนที่อยู่สุราษฎร์ธานีก็ชวนกันไป ๔ คน เพื่อจะไปเที่ยวที่เกาะสมุย แต่ก่อนจะไปถึงเกาะสมุยต้องแวะที่ไชยาก่อน ก็ไปรถไฟไปแวะที่ไชยา"

ครั้งแรกในสวนโมกข์
"พวกเพื่อน ๆ น่าจะได้รู้ในสิ่งที่เราได้รับ"

"ลงรถไฟประมาณตีสี่ตีห้า เดินเข้าไป (สวนโมกข์ ไชยา สุราษฎร์ธานี) ทำไมมันเงียบสงบอย่างนี้ แล้วพระก็ทำวัตรสวดมนต์มีไฟส่องอยู่ที่ลานหินโค้ง ความรู้สึกจินตนาการว่า โอ้โห...ทำไมมันเหมือนกับสมัยพุทธกาลน่าจะเป็นอย่างนั้น มีความสงบ จิตมันสัมผัสได้ถึงความเยือกเย็นบริเวณนั้น แต่ว่าค่อนข้างจะเงียบเหงา เพราะว่าไม่มีใครมาต้อนรับ พระท่านก็เดินไปเดินมาไม่ได้มีการคุยอะไร

จนกระทั่งไปนั่งอยู่หน้าโรงมหรสพทางวิญญาณ ไม่รู้จะไปไหน ยังไม่รู้จัก ท่านอาจารย์พุทธทาสด้วย ก็มีพระองค์หนึ่งมาถาม ชื่อ **พระอาจารย์ วรศักดิ์ วรธัมโม** *ท่านก็ถามว่า มาทำไม มีธุระอะไรกัน ก็ตอบว่า อยากมาศึกษาธรรมะ อยากจะมาพบท่านอาจารย์พุทธทาสด้วย เสร็จแล้วหลังจากนั้นสาย ๆ หน่อยท่านก็พามาพบท่านอาจารย์พุทธทาสที่กุฏิท่าน"*

กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ เผยความทรงจำเมื่อแรกครั้งได้สัมผัสกับสวนโมกข์ และให้ข้อมูลต่อไปว่า

"ท่านอาจารย์พุทธทาสนั่งอยู่ที่พื้น ท่านถามว่า พวกคุณมาทำไม มาทำอะไร ก็บอกว่าพวกผมเป็นนักศึกษาธรรมศาสตร์อยากจะมาศึกษาธรรม ท่านบอกว่า เออ งั้นไปหาที่พักก่อน ให้พระไปจัดหาที่พักที่โรงธรรม ก็ไปนอนที่โรงธรรมซึ่งมีโครงกระดูกอะไรต่าง ๆ ด้วย ช่วงนั้นเป็นช่วงที่ตอนเช้า ๆ ท่านอาจารย์ท่านอบรมนักศึกษาภาคฤดูร้อนอยู่ด้วย เราก็ได้มีโอกาสมาฟัง มาทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ความรู้สึกยิ่งพองโตใหญ่ โอ๊ย...มาฟังท่านอาจารย์พุทธทาส แล้วก็ได้ฟังธรรมะ โอ้โห...คือมีพื้นอยู่บ้าง ยิ่งมาฟังในสถานที่ที่หินโค้ง เรายิ่งจิตใจมันพองโต มีแต่ความผาสุก ความสงบ อยู่ที่สวนโมกข์ ๓ วัน มันมีความสุขมากต่างจากชีวิตข้างนอก มีความสุขเหลือเกิน หลังจากนั้นมีความประทับใจมาก ไปเที่ยวสมุยไม่ค่อยสนุกแล้ว กลับมามีความรู้สึกว่าสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง ได้พบได้เห็นที่สวนโมกข์ พวกเพื่อน ๆ น่าจะได้รู้ในสิ่งที่เราได้รับ มันเป็นความสุขอย่างมาก เพื่อน ๆ น่าจะได้รู้นะ"

นิคม เล่าถึงความประทับใจที่มีต่อสวนโมกข์ ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เขาและเพื่อน ๆ จัดกิจกรรมการบวชนักศึกษาในเวลาต่อมา

การเดินทางของ 'ธรรมศาสตรา'

จากความประทับใจเมื่อแรกครั้งไปเยือนสวนโมกข์ นิคม ในฐานะนักศึกษาธรรมศาสตร์จึงตัดสินใจปรึกษากับ นายสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ ขณะนั้น เพื่อจัดกิจกรรมบวชนักศึกษาเพื่อไปจำพรรษาที่สวนโมกข์

"ไปสวนโมกข์ ครั้งแรกปี ๒๕๑๔ แล้วมาจัดกิจกรรมปี ๒๕๑๕ แล้วก็จัดบวชปี ๒๕๑๖ ก็รับสมัครบวชในนามชุมนุมพุทธศาสนา ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดบวชที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ หลวงพ่อปัญญา (พระพรหมมังคลาจารย์ (ปั่น ปทุมุตฺตโร)) จัดการให้เรียบร้อย ผมเองไปบวชก่อน ที่บ้านแหลม เพชรบุรี วัดต้นสน ไปบวชเสร็จแล้วก็กลับมาที่วัดชลประทานฯ ไปช่วยหลวงพ่อปัญญา พอหลวงพ่อบวชให้เสร็จ ก็นั่งรถไฟไปที่ไชยา ช่วงนั้นเข้าใจว่าเป็นช่วงปลายเดือนเมษายนต่อพฤษภาคมของปี ๒๕๑๖ ท่านอาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ท่านก็พูดเรื่องธรรมศาสตราที่พิมพ์หนังสือ ท่านชมผู้ที่ให้ชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่าให้ชื่อดี เดิมมันชื่อธรรมศาสตร์และการเมือง ท่านบอกว่า ธรรมศาสตร์ มีความหมาย ธรรมะ ศาสตรา คือมีธรรมะเป็นศาสตราวุธในการบดขยี้กิเลส บดขยี้ปัญหา บดขยี้สิ่งทั้งปวงที่เป็นอุปสรรคในชีวิต ต้องใช้ธรรมะ ท่านก็เทศน์ประมาณเดือนเศษ ๆ ได้หนังสือเล่มหนึ่ง ก็รวบรวม และจัดพิมพ์หนังสือชุดธรรมโฆษณ์ เรื่อง ธรรมศาสตรา เล่ม ๑ โดยร่วมกับทางสวนอุศมมูลนิธิ ทางสวนอุศมมูลนิธิเป็นผู้จัดพิมพ์"

กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ ย้อนความทรงจำเกี่ยวกับกิจกรรมบวชนักศึกษาในนามชุมนุมพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นที่มาของหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ เรื่องธรรมศาสตรา เล่ม ๑ ในเวลาต่อมา

"คุณออกไปทำหน้าที่ของคุณให้ดีที่สุดก่อน"

ความสงบ เย็น เป็นสุข เมื่อครั้งดำรงสมณเพศในสวนโมกข์ ทำให้ นิคม มีความคิดไม่อยากจะลาสิกขา

"ช่วงบวชไม่อยากจะสึก เพราะว่ามันอยากมีความสุข ตอนนั้นยังไม่ได้รับปริญญาเลย โยมแม่บอกว่าอย่างน้อยออกมารับปริญญาก่อน อาจารย์วรศักดิ์ (วรศักดิ์ วรธัมโม) ก็พาไปพบท่านอาจารย์พุทธทาส ก็เรียนท่านว่าเราก็ไม่อยากจะสึก ท่านอาจารย์ท่านพูดอยู่คำหนึ่งว่า คุณออกไปทำหน้าที่ของคุณให้ดีที่สุดก่อน แล้วหลังจากนั้นหากใจอยากจะบวชอีก จะมาเมื่อไหร่ก็ได้ อย่างนั้นก็ถือว่าท่านอนุญาต หลังจากนั้นก็ไปลาสิกขามาหางานทำ"

นิคม เล่าถึงบทสนทนาเมื่อครั้งต้องลาสิกขาจากเพศสมณะ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกทำงานที่จะทำให้เขาได้มีโอกาสเดินทางมาสวนโมกข์ทุกสุดสัปดาห์ว่า

“หลังจากจบมาก็ไปช่วยงานอาจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร อดีตนายกรัฐมนตรี ตอนนั้นท่านเป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในที่สุดท่านก็แนะนำให้ไปทำงานที่สำนักงานทนายความ ฝึกงานอยู่ซักพักหนึ่ง ทางธนาคารกรุงไทยเขาเปิดสอบก็มาสอบ ปรากฏว่าสอบได้ที่ ๑ ไปทำงานที่ธนาคารกรุงไทยอยู่ฝ่ายกฎหมาย ทำงานที่นั่นก็สนุกเพราะว่าได้ไปทางใต้แวะสวนโมกข์ ไปทุกอาทิตย์ วันศุกร์มาถึงที่สวนโมกข์ไชยา นอนสวนโมกข์ไชยาวันศุกร์-เสาร์ วันอาทิตย์ตอนเย็นกลับมาทำงานวันจันทร์ แล้วก็พยายามหาเรื่องไปทำงานทางใต้ คืองานก็ไม่ได้เสียแล้วเราก็มีความสุขด้วย ก็ได้มีความคุ้นเคยกับท่านอาจารย์ว่า ไอ้หมอนี่มาอีกแล้ว จนกระทั่งท่านอาจารย์รู้จักชื่อนายนิคม รู้จักเลยว่าเป็นอย่างนี้เคยบวชอยู่ที่นี่ด้วย”

กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ ให้ข้อมูล

จากการที่ได้แวะเวียนไปสวนโมกข์อยู่บ่อยครั้งจนก่อเป็นความคุ้นเคย นิคม เล่าถึงความประทับใจที่เกิดขึ้นในช่วงบั้นปลายชีวิตของพุทธทาสภิกขุว่า

“ช่วงหนึ่งที่ท่านอาจารย์ป่วย ก็ได้มีโอกาสเข็นรถให้ท่านนั่งไปโรงพยาบาลไชยาบ้าง ได้ขับรถให้ท่านนั่ง บางทีไปสวนโมกข์ช่วงที่ท่านอยากจะออกไปข้างนอก ท่านก็ชวนคุณนิคมขับรถไป ก็ไปตามเนินต่าง ๆ แล้วท่านก็เล่าอะไรต่าง ๆ ให้ฟังไปตามชายทะเล วันหนึ่งเราไม่ได้เอารถไปก็ไปรถสองแถว ท่านก็นั่งเราก็นั่งไป ก็ไปที่นั่นที่นี่ บางทีอยากจะไปโล่ง ๆ บ้าง ตอนที่ลงจากรถท่านก็บอก คุณนิคมจ่ายสตางค์ไป จ่ายสตางค์ค่ารถ เราดีใจจังแค่ได้จ่ายค่ารถให้คนขับดีใจมาก”

ความทรงจำเกี่ยวกับพุทธทาสภิกขุในครานั้นผุดขึ้นเป็นรอยยิ้มบนใบหน้าของนิคม

ธรรมะคือธรรมชาติ ธรรมชาติคือความเป็นธรรมดา

แม้จะชี้แจงว่าไม่ได้ใกล้ชิดกับพุทธทาสภิกขุมากไปกว่าอีกหลายๆ บุคคล แต่ในช่วงท้ายของชีวิตของพุทธทาสภิกขุ นิคม เจตน์เจริญรักษ์ ก็เป็นหนึ่งในบุคคลที่มีโอกาสเข้าไปติดตามอาการอย่างสม่ำเสมอ

"ความจริงไม่ได้คิดว่าท่านจะไปเร็วขนาดนี้นะ ปี ๒๕๓๖ ตามปกติช่วงพฤษภาคมผมก็ไป (สวนโมกข์) อยู่แล้ว แล้ววันที่ ๒๕ พฤษภาคมก็ไป รู้ว่าท่านไปโรงพยาบาลที่สุราษฎร์ธานีแล้วก็ตามไป ได้พบกับอาจารย์หมอประเวศ (ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี) หมอเสริมทรัพย์ (แพทย์หญิงเสริมทรัพย์ ดำรงรัตน์) ฝ่ายอะไรต่าง ๆ ก็ปรึกษากันว่า จะนำท่านกลับมาที่ไชยา คิดว่าไม่มีอะไรแล้ว ถ้าท่านไม่ฟื้นขึ้นมาก็คงจะสิ้นในช่วงนั้น เพราะว่าจะตรงกับวันเกิดของท่านพอดี (๒๗ พฤษภาคม) ทีนี้บังเอิญว่ามีลูกศิษย์ลูกหาหลาย ๆ คน ด้วยความห่วงใยท่านอาจารย์พุทธทาส อยากจะให้เข้ามารักษาตัวที่โรงพยาบาลศิริราช ได้มีโอกาสเข้าไปดูท่านอาจารย์ทุกวัน ผมก็ทำงานด้วยนะแต่ไปทุกวัน"

นิคม ให้ข้อมูลต่อไปว่า

"ตั้งแต่วันที่เข้าศิริราช ท่านก็ไม่ได้มีอาการตอบสนองในลักษณะนั้นแล้ว ก็เพียงแต่ว่าเขาก็ช่วยให้หายใจไปอย่างนั้น ได้ดูอาการของท่านอาจารย์แล้ว ท่านอาจารย์คงไม่ลุกขึ้นมาอีกหรอก จากการที่ได้ไปทุกวันก็บอกกับพระไว้ว่าจะกลับสวนโมกข์เมื่อไหร่ก็ต้องโทรบอกกันนะ ท่านพรเทพ (พระพรเทพ ฐิตปัญโญ) โทรไปตอนประมาณตีสาม (วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๖) 'คุณนิคมเตรียม' เราก็รู้แล้วเราก็มาที่ศิริราช"

จากนั้น นิคม ก็ได้ร่วมโดยสารเครื่องบินไปพร้อมกับท่านพุทธทาสภิกขุและลูกศิษย์ลูกหาอีกจำนวนหนึ่งเพื่อ เดินทางสู่สวนโมกข์ ไชยา สุราษฎร์ธานี

"กลับมาอยู่ไม่นานท่านก็สิ้น ก็ได้มีโอกาสเข้าไปเฝ้าท่านในห้องหลังจากที่ท่านสิ้นแล้ว เดินไปในห้องนั้นอยู่คนเดียว ก็จับเท้าท่านบ้าง จับมือท่านบ้าง ดูท่านบ้าง ความรู้สึกเหมือนกับท่านมาสอนอีกครั้งหนึ่งว่า **ธรรมะก็คือธรรมชาติ ธรรมชาติก็คือความเป็นธรรมดา ความเป็นธรรมดาก็คือธรรมะ** *วนเวียนอยู่อย่างนี้ ก็เห็นความธรรมดาของวิถีชีวิตว่าใครก็ต้องเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ช่วงที่ถ่ายรูปกับท่านใบหน้าผมยังยิ้มด้วยซ้ำไป ไม่ร้อง เพราะว่าท่านให้เห็นความเป็นธรรมดาอยู่แล้ว"*

กรรมการมูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาสฯ บอกเล่าความทรงจำช่วงสุดท้ายของพุทธทาสภิกขุ ผ่านการสิ้นสุดของลมหายใจแบบภิกษุธรรมดา.

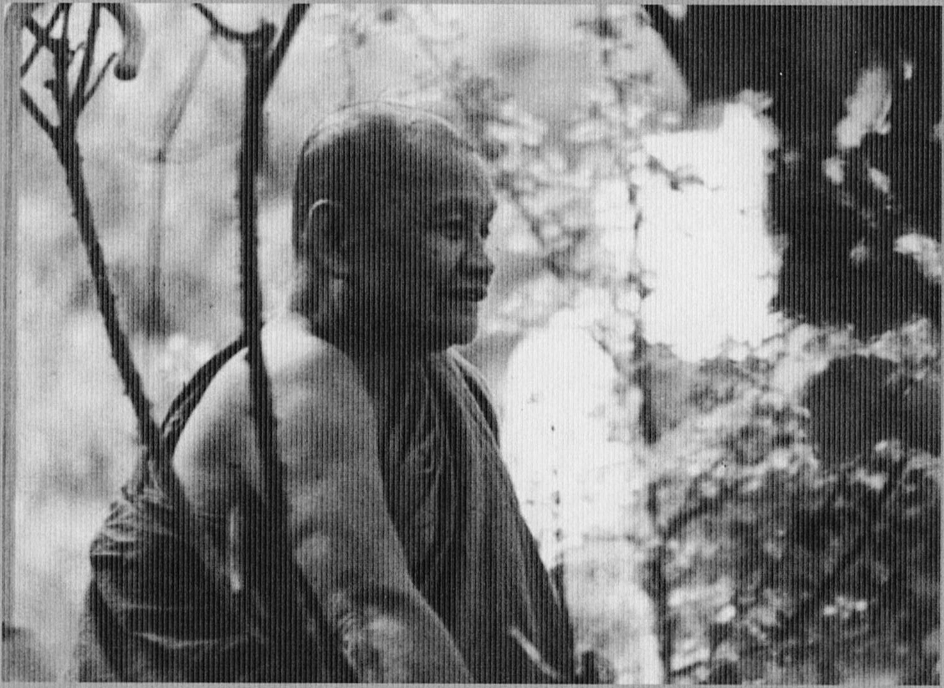

คำถาม-คำตอบแนวปฏิบัติธรรม

หลวงปู่ชา สุภัทโท

ถาม ทำไมเราต้องปฏิบัติตามธุดงควัตร เช่นฉันอาหารเฉพาะแต่ในบาตรเท่านั้น

ตอบ ธุดงควัตรทั้งหลาย ล้วนเป็นเครื่องช่วยเราให้ทำลายกิเลสเครื่องเศร้าหมอง การปฏิบัติตามข้อที่ว่าให้ฉันแต่อาหารในบาตรทำให้เรามีสติมากขึ้น ระลึกว่าอาหารนั้นเป็นเสมือนยารักษาโรค ถ้าเราไม่มีกิเลสเครื่องเศร้าหมองแล้ว มันก็ไม่สำคัญว่าเราจะฉันอย่างไร แต่เราอาศัยธุดงควัตรทำให้การปฏิบัติของเราเป็นไปอย่างง่าย ๆ พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติธุดงควัตรไว้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับพระภิกษุทุกองค์ แต่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติธุดงควัตรสำหรับพระภิกษุผู้ประสงค์จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ธุดงควัตรเป็นส่วนที่เพิ่มขึ้นมาในศีล

เพราะฉะนั้น ช่วยเพิ่มความมั่นคงและความเข้มแข็งของจิตใจเรา ข้อวัตรทั้งหลายเหล่านี้มีไว้ให้ท่านปฏิบัติ อย่าคอยจับตาดูว่าผู้อื่นปฏิบัติอย่างไร จงเฝ้าดูจิตของตัวท่านเอง และดูว่าอะไรจะเป็นประโยชน์สำหรับท่าน กฎข้อที่ว่าเราต้องไปอยู่กุฏิ จะกุฏิใดก็ตามที่กำหนดไว้ให้เรา เป็นกฎที่เป็นประโยชน์เช่นเดียวกัน มันช่วยกันไม่ให้พระติดที่อยู่ถ้าผู้ใดจากไปแล้วและกลับมาใหม่ ก็จะต้องไปอยู่กุฏิใหม่ การปฏิบัติของพวกเราเป็นเช่นนี้ คือไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด

ถาม อุปสรรคใหญ่ของลูกศิษย์ใหม่ของท่านอาจารย์ คืออะไร

ตอบ ทิฏฐิ ความเห็น และความนึกคิดเกี่ยวกับสิ่งทั้งปวง เกี่ยวกับตัวเขาเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติภาวนา เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธเจ้า หลาย ๆ ท่านที่มาที่นี่ มีตำแหน่งการงานสูงในสังคม บางคนเป็นพ่อค้าที่มั่งคั่ง หรือได้ปริญญาต่าง ๆ ครูและข้าราชการ สมองของเขาเต็มไปด้วยความคิดเห็นต่อสิ่งต่าง ๆ เขาฉลาดเกินกว่าที่จะฟังผู้อื่น เปรียบเหมือนน้ำในถ้วย ถ้าถ้วยมีน้ำสกปรกอยู่เต็ม ถ้วยน้ำก็ใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ เมื่อได้เทน้ำเก่านั้นทิ้งไปแล้วเท่านั้น ถ้วยนั้นก็จะใช้ประโยชน์ได้ ท่านต้องทำจิตให้ว่างจากทิฏฐิ แล้วท่านจึงจะได้เรียนรู้การปฏิบัติของเรานั้นอยู่เหนือความฉลาดหรือความโง่

ถ้าท่าน คิดว่าฉันเก่ง ฉันรวย ฉันเป็นคนใหญ่คนโต ฉันเข้าใจพระพุทธศาสนาแจ่มแจ้งทั้งหมดเช่นนี้แล้ว ท่านจะไม่เห็นความจริงในเรื่องของอนัตตา หรือความไม่ใช่ตัวตน ท่านจะมีแต่ตัวตน ตัวฉันของฉัน แต่พระพุทธศาสนาคือการละตัวตน เป็นความว่าง เป็นความไม่มีทุกข์ เป็นนิพพาน

ถาม เจริญสมาธิภาวนาจนจิตสงบลึก ควรทำอย่างไรต่อไป

ตอบ นี่ก็ดีแล้ว ทำจิตให้สงบและเป็นสมาธิ และใช้สมาธินี้พิจารณาจิตและกาย ถ้าจิตเกิดไม่สงบก็จงเฝ้าดูด้วย แล้วท่านจะรู้ถึงความสงบที่แท้จริง เพราะอะไร เพราะท่านจะได้เห็นความไม่เที่ยง แม้ความสงบเองก็ดูให้เห็นไม่เที่ยง ถ้าท่านยึดติดอยู่กับภาวะจิตที่สงบ แล้วท่านจะเป็นทุกข์เมื่อจิตไม่สงบ

ฉะนั้น จงปล่อยวางหมดทุกสิ่งแม้แต่ความสงบ

พระถูกฆ่า

เรื่อง พุทธทาสภิกขุ / เอื้อเฟื้อภาพ อรอนงค์ ทัศนาพิทักษ์

การฆ่า ไม่ควรมีแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า มิใช่หรือพระเจ้าข้า!

ไฉนจึงรับสั่งว่า เราก็ฆ่าเขาเสีย กระนี้เล่า?

๑
พระถูกฆ่า[๑]

เกสี! เราก็ฝึกด้วยวิธีละมุนละม่อมบ้าง ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง ด้วยทั้งสองวิธีประกอบกันบ้าง เช่นเดียวกับท่านฝึกม้าเหมือนกัน ฯลฯ

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ถ้าคนผู้นั้นไม่รับการฝึกทั้ง ๓ วิธีนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จะทรงทำแก่เขาอย่างไร?" นายเกสี นักฝึกม้า มีชื่อเสียงทูลถาม

เกสี! ถ้าคนผู้นั้น ไม่รับการฝึกด้วยวิธีละมุนละม่อม ไม่รับการฝึกด้วยวิธีรุนแรง และไม่รับการฝึกด้วยวิธีทั้งสองบวกกัน เราก็ฆ่าเขาเสีย เช่นเดียวกับท่านเหมือนกัน

"การฆ่า ไม่ควรมีแก่พระผู้มีพระภาคเจ้า มิใช่หรือพระเจ้าข้า! ไฉนจึงรับสั่งว่า เราก็ฆ่าเขาเสีย กระนี้เล่า?"

---

๑ บาลี พระพุทธภาษิต จตุกฺก.อํ. ๒๑/๑๕๑-๒/๑๑๑.
ตรัสแก่นายเกสีนักฝึกม้า.

จริง เกสี! การฆ่า ไม่ควรแก่ตถาคต แต่ว่า คนผู้ใดไม่รับการฝึกด้วยวิธีละมุนละม่อม ไม่รับการฝึกด้วยวิธีรุนแรง และไม่รับการฝึกด้วยทั้งสองวิธีบวกกัน ตถาคตก็ไม่นับคนผู้นั้นว่าเป็นคนที่จะพึงว่ากล่าวสั่งสอนต่อไป ทั้งเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย ก็ไม่นับคนผู้นั้นว่าเป็นคนที่จะพึงว่ากล่าวสั่งสอนด้วย

นี่แน่ะ เกสี! ข้อที่ตถาคตไม่นับคนผู้นั้นว่าเป็นคนที่จะพึงว่ากล่าวสั่งสอน ทั้งเพื่อนพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย ก็ไม่นับคนผู้นั้นว่าเป็นคนที่จะพึงว่ากล่าวสั่งสอนด้วยนั้น นั่นชื่อว่า เป็นการฆ่าเสียอย่างสนิททีเดียวในวินัยของพระอริยเจ้า

"นั่น ชื่อว่าเป็นการฆ่าเสียอย่างสนิทแน่ พระเจ้าข้า!..." นายเกสีทูล.

ธรรมโฆษณ์ของพุทธทาส ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์

ภาคหนึ่ง ผู้ชี้ขุมทรัพย์ หมวดที่ ๖ ว่าด้วยการเหละหลวมในธรรม

พระฤๅกฆ่า (หน้า ๑๑๙-๑๒๐)

ธรรมาศรมธรรมมาตา เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับสตรี เกิดจากความดำริริเริ่มโดยตรงของท่านพุทธทาส ที่ประสงค์ให้เพศหญิงผู้ปรารถนาอุทิศชีวิตเพื่อพระธรรม ได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรม ด้วยความมีจิตสำนึกที่เสียสละ ดำรงชีวิตที่เรียบง่าย มีความอดทนที่จะประพฤติปฏิบัติธรรม จนมีพระธรรมเป็นที่พึ่งแก่ตนเองอย่างสูงสุด สามารถนำธรรมะไปเผยแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ และชาวโลกให้มีธรรมะเป็นที่พึ่งในการดำเนินชีวิต

ธรรมาศรมธรรมมาตา จึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นอาศรมสำหรับผู้เป็น*ธรรมมาตา* คือทั้งมีธรรมเป็นแม่ และมีแม่เป็นธรรม **มีธรรมเป็นแม่** หมายถึง ผู้ที่สามารถศึกษาและปฏิบัติจนเห็นแจ้งชัดด้วยปัญญาว่า มีธรรมะเป็นที่พึ่ง **มีแม่เป็นธรรม** หมายถึง เมื่อศึกษาและปฏิบัติอย่างสูงสุดแล้ว สามารถกำเนิดบุตรทางวิญญาณโดยถ่ายทอดธรรมะอบรมผู้อื่นให้มีธรรมะเช่นเดียวกับตน...

โครงการปฏิบัติเฉพาะตน ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติธรรมได้เข้ามาใช้สถานที่แห่งนี้ สามารถสมัครได้ทั้งผู้ที่เคยและไม่เคยผ่านการอบรมจาก *ธรรมาศรมธรรมมาตา สวนโมกขพลาราม* โดยสมัครได้ตลอดปี

หากท่านผู้ใดมีความประสงค์ที่จะขอเข้ามาใช้สถานที่แห่งนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ **e-mail : dharmamata@hotmail.com** หรือโทรศัพท์ได้ที่หมายเลข ๐๘๖-๐๙๐-๓๒๙๖ หรือ **IDLINE PHAWITA2498**

ปฏิทินโครงการปฏิบัติธรรม

ณ ธรรมาศรมธรรมมาตา สวนโมกข์นานาชาติ

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๖

โครงการปฏิบัติธรรม ณ ธรรมาศรมธรรมมาตา มี ๒ โครงการ คือ

๑. โครงการเข้าพรรษา กับ ธรรมาศรมธรรมมาตา เพื่อฝึกความแข็งแกร่งของชีวิต
ระยะเวลา ๓ เดือน ช่วงเข้าพรรษา (๒ สิงหาคม - ๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๖)

การรับสมัคร

ขอรับใบสมัคร และยื่นใบสมัครด้วยตนเอง ที่

อาคารธรรมทานมูลนิธิ (ชั้น ๒)
เลขที่ ๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ.ไชยา
จ. สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐ โทร ๐๘๖ ๐๙๐ ๓๒๙๖
email: Dharmamata@hotmail.com
หรือ info@dhammadana.or.th
IDLINE : PHAWITA2498

รับจำนวนจำกัด ประมาณ ๑๕ คน
เปิดรับสมัครตั้งแต่บัดนี้ถึง ๑๕ มิถุนายน ๒๕๖๖
วันที่เข้าฝึกปฏิบัติ จะแจ้งให้ทราบอีกครั้ง

๒. โครงการปฏิบัติเฉพาะตน

วัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความตั้งใจปฏิบัติธรรมได้มาใช้สถานที่แห่งนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนตนและส่วนรวม

การรับสมัคร

สามารถสมัครได้ตลอดปี

ทั้ง ๒ โครงการ

ติดต่อสอบถามรายละเอียดและขอรับใบสมัครได้ที่
อาคารธรรมทานมูลนิธิ (ชั้น ๒)

เลขที่ ๖๘/๑ หมู่ ๖

ต. เลม็ด อ.ไชยา

จ. สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

โทร ๐๘๖ ๐๙๐ ๓๒๙๖

email : Dharmamata@hotmail.com

หรือ info@dhammadana.or.th

IDLINE PHAWITA2498

กิจกรรมของธรรมาศรมนานาชาติ (สวนโมกข์นานาชาติ)

เพื่อสนองวัตถุประสงค์และเป้าหมายของสวนโมกข์นานาชาติ จึงมีการจัดกิจกรรมทางธรรมเป็นประจำ มีดังนี้

อบรมอานาปานสติภาวนาสำหรับชาวไทย (วันที่ ๑๙ - ๒๗ ของทุกเดือน)

ลงทะเบียนและเข้าที่พัก วันที่ ๑๙

เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.

สิ้นสุดการอบรม วันที่ ๒๗

เวลา ๐๘.๐๐ น.

คุณสมบัติของผู้อบรม อายุระหว่าง ๒๐ - ๖๕ ปี

อานาปานสติสำหรับครอบครัว (วันที่ ๑๑ - ๑๕ เมษายน)

ลงทะเบียน วันที่ ๑๑ เมษายน

เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.

กลับ วันที่ ๑๕ เมษายน

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.

อาจริยบูชา เนื่องในวันล้ออายุท่านพุทธทาส (วันที่ ๒๘ - ๓๐ พฤษภาคม)

ลงทะเบียน วันที่ ๒๘ พฤษภาคม

เวลา ๐๖.๐๐ - ๐๘.๐๐ น.

สิ้นสุดวันที่ ๓๐ พฤษภาคม

เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น.

กิจกรรมนี้จัดขึ้นเป็นธรรมทาน ไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่าย

การอบรมสำหรับชาวต่างประเทศ (วันที่ ๑ - ๑๑ ของทุกเดือน)

อบรมอานาปานสติภาวนาภาษาอังกฤษ

ลงทะเบียนและเข้าที่พัก
ในวันสิ้นเดือนของทุกเดือน
เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ น.
สิ้นสุดการอบรม วันที่ ๑๑
เวลา ๐๘.๐๐ น.

ค่าใช้จ่าย ๒,๐๐๐ บาท ต่อท่าน

ติดต่อสอบถามรายละเอียด

อาคารธรรมทานมูลนิธิ (ชั้น ๒)
เลขที่ ๖๘/๑ หมู่ ๖ ต. เลม็ด อ.ไชยา
จ. สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐
โทร ๐๘๖ ๐๙๐ ๓๒๙๖
email: Dharmamata@hotmail.com
หรือ info@dhammadana.or.th
IDLINE PHAWITA2498

สมาชิกอุปถัมภ์

๑	คุณสายสัมพันธ์ ปัญญูศิริ	๑,๐๐๐	บาท
๒	คุณกัลยา พิทยพงศ์พันธุ์	๕,๐๐๐	บาท
๓	คุณอัญชลา ตั้งกนกวิทยา	๑,๐๐๐	บาท
๔	คุณเพ็ญ ทิพย์มณี	๕๐๐	บาท
๕	คุณเพ็ญจันทร์ เชาวพงษ์	๑,๐๐๐	บาท
๖	คุณชูศักดิ์ กุศลเพิ่มพูล	๓,๐๐๐	บาท
๗	คุณศิราภรณ์ รจนา	๓๐๐	บาท
๘	ไม่ประสงค์ออกนาม	๕๐๐	บาท
๙	คุณมลิวัลย์ ติ๋วสกุล	๓,๐๐๐	บาท
๑๐	คุณแมชีลำดวน ใหมเสน	๒๐๐	บาท
๑๑	คุณเกศรา เลิศไกร	๑,๐๐๐	บาท
๑๒	คุณสิรินันท์ ขุนเพ็ชร์	๓๐๐	บาท
๑๓	คุณปภาดา เพียรเลิศ	๑,๐๐๐	บาท
๑๔	คุณสุจินดา เลิศเกียรติมงคล	๕,๐๐๐	บาท
๑๕	คุณกฤษณา ปิ่นแก้ว	๓,๐๐๐	บาท
๑๖	คุณวิทยา แสนสุข	๑,๐๐๐	บาท
๑๗	คุณสุนิสา ลิ้มพันธ์อุดม	๒๐๐	บาท
๑๘	คุณเพ็ญพร แซ่โค้ว	๒๐๐	บาท
๑๙	คุณเยาวรัตน์ สันเพชร	๑๐๐	บาท
๒๐	คุณสมจิตรา สุริเย	๑,๐๐๐	บาท

๒๑	คุณแม่ชีชุติภรณ์ อรัญ	๗๐๐	บาท
๒๒	คุณสุรารักษ์ แซ่หลิม	๓๐๐	บาท
๒๓	คุณธนชัย เชฏฐรัตน์	๑๐๐	บาท
๒๔	คุณจารึก พานแก้ว	๒,๐๐๐	บาท
๒๕	คุณวิลาวัลย์ แซ่อื้อ	๒๐๐	บาท
๒๖	คุณพัชรี กัมพลานนท์	๑๐,๐๐๐	บาท
๒๗	คุณเกยูร เกตุหมอ	๖๐๐	บาท
๒๘	คุณสุพิศ วัจนะรัตย์	๑,๐๐๐	บาท
๒๙	คุณรติกร ชัยจิรยากุล	๕๐๐	บาท
๓๐	คุณสุรินทร์ และคุณธิติมา ช่อพันธุ์กุล	๕๐๐	บาท
๓๑	คุณทัศนีย์ แซ่อึ้ง	๒๐๐	บาท
๓๒	ดญ.ณัชพร กฤษฎานุภาพ	๒๐๒	บาท
๓๓	คุณชุติมา มาลยมาน	๑,๐๐๐	บาท
	รวม	**๔๕,๑๐๒**	**บาท**

หมายเหตุ ยอดรวมบริจาคถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๕

จงค้น...
จนกว่าจะพบความจริงที่ว่า
เมื่อดูกันเข้าจริง ๆ
ก็เห็นมีแต่ **จิต** นั่นเอง
ที่กำลังถูกอะไรห่อหุ้ม
ทำให้เกิดทุกข์ทรมานขึ้น

ถ้าเอาสิ่งที่ครอบงำจิตออกไปเสียได้
มันก็จะเป็นอิสระเอง
ภาวะของความทุกข์
ก็ไม่มีที่ **จิต** อีกต่อไป...

พุทธทาสภิกขุ

ปาฐกถาธรรม ภูเขาแห่งวิถีพุทธธรรม
เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๙๑
ณ พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ

โลกกำลังบูชา
เศรษฐกิจและการเมือง
ไม่เหลียวแลศีลธรรม
โดยที่ลืมไปว่าถ้าขาดศีลธรรมแล้ว
เศรษฐกิจและการเมืองนั่นแหละ
คือเครื่องทำลายโลก

...ยิ่งเก่งเท่าไร
ยิ่งทำลายโลกเร็วขึ้นเท่านั้น
และทำลายถึงรากฐาน
คือส่วนลึกของจิตใจมนุษย์
จนหมดความเป็นมนุษย์นั่นเอง...

คำอนุโมทนาการจัดพิมพ์หนังสือชุดธรรมโฆษณ์

พุทธทาส อินฺทปญฺโญ
วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๑๗

กองบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา ขอเรียนให้ทราบว่า ผู้ที่มีจิตศรัทธาสนับสนุนการพิมพ์วารสารธรรมมาตา ท่านผู้ใดไม่ได้รับใบอนุโมทนาบัตร กรุณาตรวจดูชื่อของท่านจากรายชื่อสมาชิกอุปถัมภ์ ซึ่งแสดงว่า ธรรมทานมูลนิธิได้รับแล้ว และหากท่านได้โอนเงินผ่านบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาไชยา ชื่อบัญชี ธรรมทานมูลนิธิ เลขที่บัญชี ๕๔๑-๒-๐๔๕๖๗-๐ **กรุณาส่งสำเนาใบนำฝากมาที่ธรรมาศรมธรรมมาตา หรือ e-mail:dharmamata@hotmail.com โดยระบุชื่อ ที่อยู่ และวัตถุประสงค์ในการบริจาคให้ชัดเจน เพื่อจัดส่งอนุโมทนาบัตรไปให้**

กราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พบกันฉบับหน้า ธรรมสวัสดีค่ะ

คำว่า “บวช”

คำว่า “**บวช**” นี้ ได้พูดกันมาแล้วว่า เป็นการเว้น หรือ การไปหมดจดจากภาวะของผู้ไม่บวชหรือฆราวาส จึงต้องมีอะไรเป็นหลักเกณฑ์สำหรับผู้บวช ทีนี้ ก็มีผู้ที่ไม่อาจจะบวช เช่น ผู้หญิงไม่อาจจะบวชเป็นพระอยู่วัดหรืออยู่ป่า เราก็ยังมีวิธีที่จะประพฤติปฏิบัติให้ได้รับประโยชน์ไม่น้อยกว่ากัน จึงเอาใจความสำคัญของการบวชมาประพฤติกระทำอยู่ แม้ว่าอยู่ที่บ้านโดยรูปร่างจะเหมือนกันไม่ได้ แต่ความหมายมันอาจจะเหมือนกันได้ คือ การทำใจให้ออกมาเสียจากสิ่งผูกพัน

แม้บวช แต่ก็ยังมีจิตใจผูกพันอยู่ในเรื่องของกิเลส หรือเรื่องของชาวบ้าน มันก็ไม่เป็นการบวช

แม้ว่าไม่ได้บวช แต่มีจิตใจออกมาเสียจากเรื่องผูกพันเหล่านั้นได้ มันก็เป็นการบวช

บวชอยู่ที่บ้านหรือบวชอยู่ที่วัดนั้นจึงไม่ค่อยจะสำคัญอะไรนัก มัน(สำคัญ)อยู่ที่เรียกว่า “บวช”

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมบรรยายประจำวันเสาร์แห่งภาคมาฆบูชา
ครั้งที่ ๑๓ เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๒๘

หัวข้อเรื่อง “การบวชอยู่ที่วัดหรืออยู่ในป่า”
จากหนังสือชุดธรรมโฆษณ์ “คู่มือการศึกษาพุทธศาสนา”

(หน้า ๓๗๓)

เรียน สมาชิกทุกท่าน เนื่องจากวารสารธรรมมาตา เป็นวารสารที่พิมพ์เพื่อเผยแพร่เป็นธรรมทาน จึงมีผู้มีจิตศรัทธาร่วมบริจาค เพื่อสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์วารสารดังกล่าว ตามรายนามที่แสดงไว้ คณะบรรณาธิการขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง หากท่านผู้อ่านท่านใดมีจิตศรัทธาที่จะร่วมสนับสนุนการพิมพ์วารสารธรรมะ เพื่อเป็นธรรมทานให้แก่ผู้ที่สนใจใฝ่ธรรมต่อไป ท่านสามารถร่วมบริจาคได้โดยวิธี

๑. โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาไชยา ชื่อบัญชี ธรรมทานมูลนิธิ (ธรรมโฆษณ์) เลขที่บัญชี ๕๔๑-๒-๐๔๕๖๗-๐

๒. ส่งธนาณัติสั่งจ่าย ธรรมทานมูลนิธิ สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐ ปณ. ไชยา

๓. บริจาคโดยตรงได้ที่ชั้น ๒ อาคารคณะธรรมทาน สวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

<u>หมายเหตุ</u>

- สำหรับผู้ที่โอนเงินผ่านธนาคาร กรุณาส่งสำเนาใบนำฝากมาที่ **e-mail:dharmamata@hotmail.com หรือ IDLINE phawita2498** โดยระบุชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน

- ในการบริจาคไม่ว่าโดยวิธีใดขอให้ระบุว่า เพื่อสนับสนุนการพิมพ์วารสารธรรมมาตา รวมทั้งแจ้งชื่อและที่อยู่ให้ชัดเจน เพื่อการจัดส่งใบอนุโมทนาบัตร และการจัดส่งวารสารฉบับต่อไปได้อย่างถูกต้อง

- หากไม่มีการแสดงความประสงค์เป็นอย่างอื่น คณะบรรณาธิการจะขออนุญาตพิมพ์รายชื่อผู้บริจาคทุกท่านในวารสารธรรมมาตาในฉบับต่อไป

ธรรมาศรมธรรมมาตา สวนโมกขพลาราม

อาคารคณะธรรมทาน ๖๘/๑ หมู่ที่ ๖
ต.เลม็ด อ.ไชยา จ.สุราษฎร์ธานี ๘๔๑๑๐

วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๖

เรียน สมาชิกวารสารธรรมมาตา

วารสารธรรมมาตา ที่ท่านผู้อ่านกำลังถืออยู่ในมือขณะนี้ เป็นวารสารฯ ของปีที่ ๑๖ เล่มที่ ๓

คณะบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา ขอขอบพระคุณสมาชิกทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและตอบกลับขอรับวารสารฯ เป็นรายปีมาด้วยดีตลอด

สำหรับท่านที่มีความประสงค์จะขอรับวารสารปีที่ ๑๖ (ตลอดปี ๓ เล่ม) โปรดแจ้งความจำนงของท่านไปยัง คณะบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา โดยส่งจดหมาย ไปรษณียบัตร หรือ **e-mail : dharmamata@hotmail.com** พร้อมทั้งระบุว่า **ท่านได้รับประโยชน์จากการอ่านวารสารธรรมมาตาอย่างไร?**

หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะประการใดเกี่ยวกับวารสารธรรมมาตา กรุณาแจ้งไปยังคณะบรรณาธิการ จักเป็นพระคุณอย่างสูง เพื่อที่จะได้ปรับปรุงพัฒนาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

ขอขอบพระคุณ

คณะบรรณาธิการวารสารธรรมมาตา

น หิ สพฺเพสุ ฐาเนสุ ปุริโส โหติ ปณฺฑิโต
อิตฺถีปิ ปณฺฑิตา โหติ ตตฺถ ตตฺถ วิจกฺขณา

"ใช่ว่าบุรุษจะเป็นบัณฑิต ไปเสียในที่ทุกแห่ง ก็หาไม่, แม้สตรี เมื่อใช้วิจักขณญาณอยู่ในที่นั้นๆ ก็เป็นบัณฑิตได้"

แม้ว่า ตามที่มานั้น คำกล่าวนี้ เป็นคำกล่าวของพวกเทวดาจำนวนหนึ่ง แต่ถ้าจะทูลขอให้พระพุทธองค์ตรัส ก็จะตรัสอย่างนี้ด้วยเหมือนกัน,

ดังนั้น จะจัดว่าเป็นพระพุทธภาษิต ได้อยู่นั่นเอง.

พุทธทาส อินทปัญโญ

ธรรมโฆษณ์อรรถานุกรม. กรุงเทพ: หจก. ภาพพิมพ์ จำกัด,
พิมพ์ครั้งที่ ๑, พ.ศ. ๒๕๓๓.
กลุ่มปฏิบัติงานเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
เลขที่ ๗๗ สุขุมวิท ๑๐๓ (ซอยอุดมสุข) กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๖๐

ธรรมาศรมธรรมมาตา Dharma Mātā Hermitage.
ปีที่ ๑๒ เล่มที่ ๓ มกราคม กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ปีใหม่ต้องดีกว่าปีเก่า
ดวงใจใหม่ นี้ดี กว่าปีใหม่
คือรู้อะไร มากกว่ากัน แหละท่านขา
หมายถึงมี ความกว้างขวาง ทางปัญญา
ให้อาตมา ก้าวล่วงทุกข์ รุกขึ้นไปฯ

อันปีใหม่ นั้นต้องดี กว่าปีเก่า
ใหม่เปล่า ๆ ไม่มีดี นี้ไม่ไหว
ดีแต่ปาก ใจไม่ดี ดีทำไม
ให้ผีไย เย้ยเยาะ เหมาะหรือเราฯ

สะอาดกว่า สว่างกว่า สงบกว่า
เรียกว่าใหม่ ยิ่งขึ้นมา อย่ามัวเขลา
ใกล้นิพพาน ยิ่งขึ้นไป ไม่หลงเงา
เรียกว่าเรา มีปีใหม่ ใหม่จริง เอยฯ

พุทธทาสภิกขุ

วารสาร ธรรมมาตา